

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Cahier 2017-5

Van voorwaardelijk naar onvoorwaardelijk terbeschikkinggesteld

Over omzettingen en hervattingen

M.H. Nagtegaal
C. Boonmann
J.J. Stuurman

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het WODC is verricht.

Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Veiligheid en Justitie weergeeft.

Inhoud

Samenvatting — 5

1 Inleiding — 11

- 1.1 De tbs-maatregel — 11
- 1.2 Aanleiding onderzoek — 13
- 1.3 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen — 13
- 1.4 Onderzoeksmethoden — 14
  - 1.4.1 Inleiding — 14
  - 1.4.2 Prevalentie-onderzoek — 14
  - 1.4.3 Dossieronderzoek — 17
  - 1.4.4 Statistische analyses en beperkingen aan het onderzoek — 28
- 1.5 Leeswijzer — 29

2 Tbs met voorwaarden — 31

- 2.1 Wettelijke achtergrond — 31
  - 2.1.1 Invoering in 1928: voorwaardelijke tbr — 31
  - 2.1.2 Veranderingen in 1988: tbs met aanwijzingen — 31
  - 2.1.3 Veranderingen in 1997: tbs met voorwaarden — 32
  - 2.1.4 Veranderingen in 2010: ondermeer verhoging maximale duur tbs-vw — 32
  - 2.1.5 Aangenomen wetsvoorstel 2015 — 33
  - 2.1.6 Huidige wet- en regelgeving — 33
- 2.2 Tbs met voorwaarden in cijfers — 36
  - 2.2.1 Aantal opleggingen tbs-vw — 37
  - 2.2.2 Demografische factoren — 38
  - 2.2.3 Combinatiestraf — 39
  - 2.2.4 Recidive — 40
  - 2.2.5 Kortom — 41
- 2.3 Prevalentie-onderzoek — 41
- 2.4 Dossieronderzoek — 43
  - 2.4.1 Fase I: factoren in de voorgeschiedenis — 43
  - 2.4.2 Fase II: factoren in de opleggingsfase — 45
  - 2.4.3 Fase III: factoren in de tenuitvoerlegging van de tbs-vw — 58

3 Voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege — 63

- 3.1 Wettelijke achtergrond — 63
  - 3.1.1 Alleen ministeriële bevoegdheid tussen 1928-1988 — 63
  - 3.1.2 Uitbreiding ministeriële bevoegdheid in 1988 — 63
  - 3.1.3 Rechterlijke toets vanaf 1997 — 64
  - 3.1.4 Veranderingen in 2008: verlenging maximale duur VB — 64
  - 3.1.5 Veranderingen in 2013: beëindiging na ten minste één jaar VB — 64
  - 3.1.6 Aangenomen wetsvoorstel 2015 — 65
  - 3.1.7 Huidige wet- en regelgeving — 65
- 3.2 Voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging in cijfers — 68
  - 3.2.1 Aantal en duur VB's — 68
  - 3.2.2 Demografische factoren — 70
  - 3.2.3 Recidive — 70
  - 3.2.4 Kortom — 71
- 3.3 Prevalentie-onderzoek — 72

- 3.4 Dossieronderzoek — 74
- 3.4.1 Fase I: factoren in de voorgeschiedenis — 74
- 3.4.2 Fase II: factoren in de opleggingsfase — 76
- 3.4.3 Fase III: factoren in de fase van tenuitvoerlegging van de VB — 88

4 Conclusie en discussie — 95

- 4.1 Tbs met voorwaarden en omzettingen — 95
- 4.1.1 Wettelijke bepalingen en achtergrondkenmerken — 95
- 4.1.2 Prevalentie en moment van omzetting — 97
- 4.1.3 Factoren gerelateerd aan de omzetting — 97
- 4.1.4 Conclusies — 99
- 4.2 Voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging — 100
- 4.2.1 Wettelijke bepalingen en achtergrondkenmerken — 100
- 4.2.2 Prevalentie en moment van hervatting — 101
- 4.2.3 Factoren gerelateerd aan de hervatting — 102
- 4.2.4 Conclusies — 103
- 4.3 Tot slot — 104

Summary — 107

Literatuur — 113

Bijlagen

- 1 Samenstelling begeleidingscommissie — 117
- 2 Indeling (pogingen tot) delicten — 119

Samenvatting

Aanleiding onderzoek

In Nederland kan aan individuen met een psychische stoornis die een ernstig misdrijf hebben gepleegd, de maatregel terbeschikkingstelling (tbs) worden opgelegd. Indien de rechter deze maatregel oplegt, bestaan er twee mogelijkheden: ofwel hij legt tbs met voorwaarden op (tbs-vw), ofwel hij legt tbs met bevel tot verpleging van overheidswege op (ook wel tbs met dwangverpleging genoemd, of tbs-dwang). Bij tbs met voorwaarden worden de tbs-gestelde voorwaarden opgelegd waaraan hij zich moet houden, bijvoorbeeld het volgen van een behandeling bij een forensisch psychiatrische polikliniek. De eerste termijn van de tbs-vw is twee jaar, waarna het verlengd kan worden, telkens met één of twee jaar, tot een maximumduur van negen jaar. De dwangverpleging wordt bij de tbs-vw voorwaardelijk opgelegd: indien de tbs-gestelde zich niet houdt aan de gestelde voorwaarden of als de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen in het geding is, kan alsnog dwangverpleging worden opgelegd. Dit wordt een *omzetting* genoemd.

Bij tbs-dwang verblijft de tbs-gestelde eerst een periode gedwongen in een beveiligd forensisch psychiatrisch centrum (fpc), waar hij intramuraal wordt behandeld. De eerste termijn van de tbs-dwang is twee jaar, waarna het voor onbepaalde duur verlengd kan worden, telkens met één of twee jaar. Gedurende deze behandeling gaat de tbs-gestelde met verlof, dat met geleidelijke stappen wordt opgebouwd van verlof van korte duur en met een hoge mate van beveiliging naar verlof van langere duur en met minder beveiliging. Aan het einde van het intramurale verblijf, volgt voor de meeste tbs-gestelden met tbs-dwang voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging (VB), als onderdeel van de geleidelijke invrijheidstelling. De tbs-maatregel blijft van kracht, alleen de dwangverpleging wordt voorwaardelijk beëindigd en er worden voorwaarden aan het gedrag van de tbs-gestelde verbonden. Als de voorwaarden van de VB worden overtreden of als de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen in het geding is, heeft de rechter de mogelijkheid de tbs-gestelde opnieuw te laten opnemen in een fpc met een tbs met dwangverpleging. Dit wordt een *hervatting* genoemd.

Beide perioden van tbs onder voorwaarden, tijdens tbs-vw en tijdens VB, vormen het onderwerp van het onderhavige onderzoek. De aanleiding hiervoor is de constatering van de DJI dat een aanzienlijk aantal tbs-gestelden te maken krijgt met een omzetting van tbs-vw naar tbs-dwang of met een hervatting van de dwangverpleging na voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging. Omzettingen en hervattingen zouden bovendien samenhangen met verzet tegen de behandeling en wellicht daardoor met een (extra) lange behandelduur samen gaan. Het terugdringen van de behandelduur van tbs-gestelden is sinds een aantal jaar één van de speerpunten van de *stakeholders* in de forensische psychiatrie. Buiten deze constatering was weinig feitelijke en kwantitatieve informatie beschikbaar over omzettingen en hervattingen. Het onderhavige onderzoek heeft zich op deze lacune gericht. De prevalentie van omzettingen en hervattingen is bepaald, alsmede factoren die een rol kunnen spelen bij omzettingen en hervattingen. De verwachting was dat deze kennis zou kunnen bijdragen aan het beter afwegen van de twee modaliteiten van de tbs-maatregel, tbs met voorwaarden of tbs met dwangverpleging, bij de oplegging hiervan. Ook zou het mogelijk aanknopingspunten kunnen bieden voor de tenuitvoerlegging van de tbs-vw en de VB in de praktijk. De doelstelling van het

onderzoek luidt: *Het beschrijven en analyseren van (1) het aantal omzettingen en hervattingen, (2) de factoren die gerelateerd zijn aan omzettingen en hervattingen.*

Onderzoeksvragen en methode

De onderzoeksvragen zijn:

- 1 Wat is de prevalentie van:
  - a het aantal omzettingen?
  - b het aantal hervattingen?

Hierbij is gekeken naar tbs-gestelden die tussen 1 januari 2000 en 31 december 2012 tbs met voorwaarden opgelegd hebben gekregen of met VB zijn gegaan en zijn zowel absolute als relatieve aantallen onderzocht en beschreven. Op deze manier is de kans op een omzetting of hervatting bepaald.

- 2 Welke factoren hangen samen met een omzetting en/of hervatting? Het gaat hierbij vooral om demografische, diagnostische en delict-gerelateerde factoren en de vormgeving van het voorwaardelijk kader waaraan de tbs-gestelden zich moeten houden. Ook overwegingen van de officier van justitie (OvJ) om tbs-vw of VB en omzetting of hervatting te vorderen en overwegingen van de rechter om te beslissen tot tbs-vw, VB, omzetting of hervatting worden in kaart gebracht. De factoren hebben betrekking op drie fasen: de voorgeschiedenis (Fase I), de opleggingsfase (Fase II) en de fase van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw of VB (Fase III). Om deze factoren te bepalen, zijn (mogelijke) verschillen onderzocht tussen:

- a tbs-gestelden met omzetting en tbs-gestelden zonder omzetting; en
- b tbs-gestelden met hervatting en tbs-gestelden zonder hervatting.

Hierbij is gekeken naar tbs-gestelden die tussen 1 januari 2000 en 31 december 2014 tbs met voorwaarden opgelegd hebben gekregen of met VB zijn gegaan.

Ten slotte is bepaald of en zo ja welke overlap bestaat tussen de factoren die met een omzetting samenhangen en de factoren die met een hervatting samenhangen.

In het prevalentie-onderzoek (onderzoeksvraag 1) is rekening gehouden met een minimale eerste termijn van tbs-vw en VB van twee jaar, de aanleverdatum van de data (voorjaar 2015) en de betrouwbaarheid van de database waaruit de tbs-gestelden zijn geselecteerd. Dit betekent dat voor het prevalentie-onderzoek tbs-gestelden met een startdatum van tbs-vw of VB van 1 januari 2000 tot en met 31 december 2012 konden worden meegenomen. Dit zijn 674 tbs-gestelden met tbs-vw en 731 tbs-gestelden met VB. Verder zijn alleen die omzettingen en hervattingen meegenomen waarvan het vonnis onherroepelijk is. De prevalentiekansen zijn hiermee te generaliseren naar de gehele populatie van tbs-gestelden.

Voor het dossieronderzoek (onderzoeksvraag 2) was het mogelijk meer recent gestarte tbs-gestelden te includeren, met een startdatum tussen 1 januari 2000 en 31 december 2014. Dit gezien het feit dat voor het dossieronderzoek alle tbs-gestelden konden worden meegenomen van wie het einde van de maatregel bekend was, dan wel vanwege omzetting of hervatting, dan wel vanwege het aflopen van de maatregel. Dit betrof 679 tbs-gestelden met tbs-vw en 841 tbs-gestelden met VB. Omdat deze groepen te groot waren om gedetailleerd te onderzoeken, zijn steekproeven getrokken. Het dossieronderzoek omvatte derhalve 120 tbs-gestelden met tbs-vw en 111 tbs-gestelden met VB. Het onderzoek is exploratief van aard, om die reden zijn er relatief veel variabelen onderzocht en veel analyses verricht. Hiermee is de mogelijkheid ontstaan dat een aantal bevindingen op toeval berust en is herhaling van het onderzoek wenselijk.

Resultaten

Tbs-vw en omzettingen

Een voorwaardelijke variant van de tbs-maatregel is sinds de invoering van de Psychopathenwetten in 1928 in de wet opgenomen. De maatregel kende sinds die tijd verschillende benamingen en ook inhoudelijk zijn verschillende veranderingen doorgevoerd, in 1988, 1997 en voor het laatst in 2010. Bij deze veranderingen is onder meer doorgevoerd dat de tbs-vw thans (sinds 2010) gecombineerd kan worden met vijf jaar gevangenisstraf in plaats van drie jaar (vanaf 1997) of één jaar (tot 1997). Ook is reeds bij oplegging van tbs-vw rekening gehouden met een eventuele omzetting doordat de criteria van oplegging van tbs-vw sinds 2010 gelijk zijn aan die van tbs-dwang.

De meeste tbs-gestelden met tbs-vw zijn man (83%), hebben een As-I-stoornis (53%), een As-II-stoornis (75%) en misbruiken middelen (60%). De gemiddelde leeftijd ten tijde van de start van tbs-vw is 33,6 jaar (SD=10,9) en de meeste tbs-gestelden met tbs-vw hebben een gemiddeld (29%) of laag-gemiddeld IQ (27%). De comorbiditeit van verschillende stoornissen varieert tussen 21-46%. Voor 80% van de tbs-gestelden met tbs-vw geldt dat zij voor oplegging van tbs-vw reeds meerdere delicten hebben gepleegd (M=7,5; SD=12,2). Het delict waar de tbs-vw voor is opgelegd bestaat eveneens uit meerdere delicten (M=3,0; SD=2,4) en betreft veelal (pogingen tot) geweldsdelicten (47%), brandstichting (24%), een zedendelict (25%) of een levensdelict (23%, in 3% met een dodelijk slachtoffer). Alle delicten zijn hierbij meegenomen en per tbs-gestelde zijn meerdere delicten gepleegd. Hierdoor zijn deze percentages niet bij elkaar op te tellen. Bij aanvang van tbs-vw zijn gemiddeld zeven voorwaarden opgelegd, zoals medewerking aan de reclassering (84%), of een voorwaarde die het gebruik van alcohol/drugs of gokken beperkt (56%). Van alle tbs-gestelden met tbs-vw start 69% met een klinische opname in een intramurale setting.

Van de tbs-gestelden met een tbs-vw die is gestart tussen 2000-2012 en die ten minste twee jaar zijn gevolgd, hebben 177 tbs-gestelden een omzetting van tbs-vw naar tbs-dwang gehad. Dit is een *prevalentie van 26,3%* van het totale aantal opleggingen tbs-vw in die periode die voldoen aan de in- en exclusiecriteria van het huidige onderzoek. De omzetting vindt gemiddeld genomen plaats na 636 dagen (ruim 1,7 jaar) na aanvang van de tbs-vw en de meeste omzettingen vinden plaats binnen drie jaar (84%).

Verschuillende factoren hangen significant samen met een omzetting, het betreft elf significante verschillen. Van één verschil is de effectgrootte groot: tbs-gestelden met omzetting zijn jonger ten tijde van oplegging van de tbs-vw dan tbs-gestelden zonder omzetting (met gemiddeld 29,5 jaar gemiddeld 8,1 jaar jonger dan de groep tbs-gestelden zonder omzetting). Eén verschil is gemiddeld tot groot: tbs-gestelden met omzetting hebben gemiddeld meer As-II-persoonlijkheidsstoornissen dan tbs-gestelden zonder omzetting. Drie bevindingen hebben een gemiddelde effectgrootte: tbs-gestelden met omzetting misbruiken minder vaak alcohol en vaker poly-/harddrugs, de OvJ vordert minder vaak tbs-vw en vaker tbs-dwang bij tbs-gestelden met omzetting en de rechter noemt bij de onderbouwing van zijn beslissing tot oplegging van de tbs-vw vaker dat de betrokkene eerder is veroordeeld of dat er sprake is van ad informandum gevoegde feiten. De meeste van de gevonden verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting (zes van de elf) hebben een klein tot gemiddeld effect, waarbij geldt dat bij tbs-gestelden met omzetting vaker een (poging tot) vermogensdelict in de justitiële voorgeschiedenis hebben, vaker een Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ)-maatregel opgelegd hebben gekregen en het percentage tbs-gestelden met ten minste één As-II-persoonlijkheidsstoornis is hoger bij tbs-gestelden met omzetting in vergelijking met tbs-ge-

stelden zonder omzetting. Ten slotte hebben tbs-gestelden met omzetting minder vaak een (poging tot) brandstichting als onderdeel van het indexdelict gepleegd, noemt de rechter minder vaak als overweging voor omzetting dat hij de gedragsdeskundige conclusies overneemt en wordt er vaker gestart met een intramurale opname in een klinische setting.

VB en hervattingen

De voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging (VB) is sinds 1928 mogelijk. Destijds betrof het een ministeriële verantwoordelijkheid. Daar kwam in 1997 verandering in, toen de rechter de mogelijkheid kreeg de dwangverpleging voorwaardelijk te beëindigen. In 2008, 2013 en 2017 zijn veranderingen doorgevoerd. Deze veranderingen betroffen onder meer dat de VB thans oneindig kan duren (sinds 1 januari 2017), nadat deze eerder gemaximeerd was in duur: maximaal drie jaar tot 2008 en maximaal negen jaar tussen 2008 en 2016. Ook is het sinds de wetwijziging van 2013 voor veel tbs-gestelden noodzakelijk geworden minimaal één jaar met VB te gaan voordat de tbs-maatregel definitief kan worden beëindigd.

Bijna alle tbs-gestelden met VB zijn man (96%), hebben een As-I-stoornis (42%), een As-II-stoornis (80%) en misbruiken middelen (65%). De comorbiditeit van verschillende stoornissen varieert van 14-55%. De gemiddelde leeftijd ten tijde van de start van VB is 40,0 jaar (SD=8,9) en het IQ is veelal laag-gemiddeld (29%) of gemiddeld (28%). Voor 79% geldt dat zij vóór oplegging van tbs-dwang reeds delicten hebben gepleegd (M=7,8; SD=11,9). Het indexdelict waar de tbs-dwang destijds voor is opgelegd, bestaat eveneens meestal uit meerdere delicten (M=2,6; SD=1,8). Het indexdelict betreft veelal een levensdelict (52%, waarvan 28% met dodelijk slachtoffer), een geweldsdelict (43%), of een zedendelict (21%). Aangezien elk delict apart is gecategoriseerd in type delict en er per tbs-gestelde meerdere delicten zijn gepleegd, kunnen deze percentages niet worden opgeteld. Bij aanvang van de VB zijn gemiddeld tien voorwaarden opgelegd, zoals medewerking aan de reclassering (90%), of een voorwaarde die het gebruik van alcohol/drugs of gokken beperkt (73%). Voor 90% van de tbs-gestelden met VB vindt de tenuitvoerlegging plaats in een ambulante setting.

Van de tbs-gestelden met VB die is gestart in 2000-2012 en die ten minste twee jaar zijn gevolgd, hebben 52 tbs-gestelden een hervatting van VB naar tbs-dwang gehad een *prevalentie* van 7,1% van het totale aantal VB's in die periode die voldoen aan de in- en exclusiecriteria van het huidige onderzoek. Gemiddeld duurt het 650 dagen (1,8 jaar) voordat een hervatting plaatsvindt en bijna alle hervattingen zijn binnen drie jaar (98%).

Verschillende factoren hangen significant samen met een hervatting, het betreft vijftien significante verschillen. Twee verschillen zijn gemiddeld tot groot: er zijn meer tbs-gestelden die middelen misbruiken en voorafgaand aan de daadwerkelijke hervatting is er vaker een hervatting gevorderd die niet wordt toegekend. Een gemiddeld effect wordt gevonden voor zes van de significante bevindingen: meer vermogensdelicten in justitiële voorgeschiedenis, comorbiditeit van middelenmisbruik en As-II-stoornissen, vaker aanvulling van de voorwaarden, minder vaak transmuraal verlop, minder vaak proefverlop, en minder vaak de combinatie van transmuraal verlop met daarop volgend proefverlop. De overige verschillen (zeven van vijftien) hebben een klein tot gemiddeld effect: tbs-gestelden met een hervatting hebben vaker een justitiële voorgeschiedenis, hebben meer delicten gepleegd in de justitiële voorgeschiedenis, hebben meer geweldsdelicten in de justitiële voorgeschiedenis, zijn vaker dakloos geweest, krijgen gemiddeld een kortere voorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd ten tijde van de oplegging van tbs-

dwang, krijgen vaker een voorwaarde die alcohol/drugs/gokken beperkt en starten de VB vaker met een intramurale opname in een klinische setting.

Conclusies

Tbs-vw en omzettingen

- 1 De prevalentie van het aantal omzettingen is 26,3%.
- 2 *Vanaf de start van de tbs-vw zijn tbs-gestelden die later een omzetting krijgen al bekend met zwaardere (gedrags)problematiek dan tbs-gestelden zonder omzetting.* Hiervoor zijn verschillende aanwijzingen te vinden. Zo hebben tbs-gestelden met omzetting vaker een PIJ-maatregel opgelegd gekregen in het verleden, worden er gemiddeld meer persoonlijkheidsstoornissen gediagnosticeerd, misbruiken ze vaker poly-/harddrugs en er zijn meer tbs-gestelden met omzetting met een persoonlijkheidsstoornis dan tbs-gestelden zonder omzetting met een persoonlijkheidsstoornis. Andere factoren die gerelateerd kunnen worden aan ernstigere problematiek zijn dat tbs-gestelden met omzetting jonger zijn bij oplegging van de tbs-vw en dat ze vaker eerst (minimaal) een jaar intramuraal worden opgenomen bij aanvang van de tbs-vw. Ook lijkt het erop dat er sprake is van ernstiger of meer delictgedrag bij tbs-gestelden met omzetting: de rechter stelt dat er bij deze groep vaker feiten zijn die ad informandum worden gevoegd en/of dat er sprake is van eerdere veroordelingen dan bij tbs-gestelden zonder omzetting.
- 3 *De effectgrootte van de gevonden verschillen is groot bij de bevinding dat tbs-gestelden met omzetting jonger zijn.* Daarnaast hebben vier bevindingen een gemiddeld effect: tbs-gestelden met een omzetting hebben gemiddeld meer As-II-stoornissen, tbs-gestelden met omzetting misbruiken minder vaak alcohol en vaker poly-/harddrugs, de OvJ vordert minder vaak tbs-vw en vaker tbs-dwang bij tbs-gestelden met omzetting en de rechter noemt bij de onderbouwing van zijn beslissing tot oplegging van de tbs-vw vaker dat de betrokkene eerder is veroordeeld of dat er sprake is van ad informandum gevoegde feiten.
- 4 *De belangrijkste fase die aanknopingspunten biedt voor de verbetering van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw in de praktijk is de opleggingsfase.* Dit gezien het feit dat alle significante verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting betrekking hebben op de voorgeschiedenis en de opleggingsfase (en niet de fase van de tenuitvoerlegging) en de voorgeschiedenis statische en onveranderbaar van aard is.
- 5 *Bij 14 van de 60 (23%) van de tbs-gestelden met een omzetting speelt het plegen van een relatief licht nieuw delict (mede) een rol bij de omzetting.* Het nieuwe delict wordt veelal niet apart bestraft. Bij alle tbs-gestelden die een nieuw delict plegen dat (mede) reden is voor de omzetting, is er daarnaast sprake van de overtreding van ook andere voorwaarden.

VB en hervattingen

- 1 De prevalentie van het aantal hervattingen is 7,1%.
- 2 *Vanaf de start van VB zijn tbs-gestelden die later een hervatting krijgen al bekend met zwaardere (gedrags)problematiek dan tbs-gestelden zonder hervatting.* Hiervoor zijn verschillende aanwijzingen. Ze hebben in het verleden vaker een periode van dakloosheid gekend, moeten vaker intramuraal worden opgenomen bij de start van de VB, er zijn meer tbs-gestelden met een hervatting die midden misbruiken en er is vaker sprake van comorbiditeit van middelenmisbruik en As-II-stoornissen. Ook lijkt het erop dat er sprake is van ernstiger of meer delictgedrag: tbs-gestelden met hervatting hebben vaker een justitiële voorgeschie-

- denis, hebben meer delicten gepleegd in de justitiële voorgeschiedenis, en hebben meer geweldsdelicten gepleegd in de justitiële voorgeschiedenis.
- 3 *De effectgrootte is groot voor twee bevindingen: dat er meer tbs-gestelden met hervatting zijn die middelen misbruiken en dat er vaker voorafgaand aan de daadwerkelijke hervatting een hervatting is gevorderd die niet wordt toegekend door de rechter.* Een gemiddeld effect wordt gevonden voor zes van de significante bevindingen: meer vermogensdelicten in de justitiële voorgeschiedenis, vaker comorbiditeit van middelenmisbruik en As-II-stoornissen, vaker aanvulling van de voorwaarden, minder vaak transmuraal verlof, minder vaak proefverlof, en minder vaak de combinatie van transmuraal verlof met daarop volgend proefverlof.
  - 4 *Voorafgaand aan de hervatting zijn er in aanloop naar de daadwerkelijke hervatting verschillende indicaties dat de tenuitvoerlegging van de VB met enige problemen gepaard gaat.* Tbs-gestelden met hervatting krijgen vaker te maken met een aanvulling op de voorwaarden dan tbs-gestelden zonder hervatting. Ook is er vaker eerder een hervatting gevorderd, die door de rechter niet wordt toegekend. Tbs-gestelden met hervatting hebben daarnaast minder vaak de verloffasen voorafgaand aan VB doorlopen, terwijl het doorlopen van geleidelijke verloffasen gerelateerd is aan lagere recidive. Zo zijn ze minder vaak met transmuraal verlof gegaan, minder vaak met proefverlof gegaan en hebben tbs-gestelden met hervatting minder vaak de combinatie van transmuraal met daaropvolgend proefverlof gehad.
  - 5 *De significante verschillen tussen tbs-gestelden met hervatting en zonder hervatting bevinden zich in alle drie de onderzochte fasen.* Gezien het statische karakter van de fase van de voorgeschiedenis is het dus mogelijk aanknopingspunten voor verbetering van de tenuitvoerlegging van de VB in de fase van oplegging en de fase van tenuitvoerlegging van de VB te vinden.
  - 6 *Een hervatting wordt niet lichtvoetig uitgesproken.* Bij 19 van de 51 tbs-gestelden met een hervatting speelt het plegen van een relatief zwaar nieuw geweldsdelict (37%) dat in bijna de helft van die zaken (9 van 19, 47%) apart wordt bestraft (naast de hervatting). Bij alle tbs-gestelden die een nieuw delict plegen dat (mede) reden is voor de hervatting is er daarnaast sprake van de overtreding van ook andere voorwaarden.
  - 7 *De twee onderzochte perioden van tbs onder voorwaarden, tijdens tbs-vw en tijdens VB, vertonen meer verschillen dan overeenkomsten.* Bij zowel tbs-vw als bij VB heeft de tbs-gestelde zich aan bepaalde voorwaarden te houden, maar de manier waarop schending van de voorwaarden en omzetting naar dan wel hervatting van de dwangverpleging veelal verloopt verschilt.

1 Inleiding

1.1 De tbs-maatregel

In Nederland kan aan individuen met een psychische stoornis die een ernstig misdrijf hebben gepleegd, de maatregel terbeschikkingstelling (tbs) worden opgelegd (art. 37a Wetboek van Strafrecht [WvSr]). Tijdens het begaan van het delict moet sprake zijn van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens (art. 37a lid 1 WvSr), het begane feit moet een misdrijf zijn met een strafdreiging van vier jaar of meer (of behoren tot een lijst van specifieke delicten, zie art. 37a lid 1.1^o WvSr) en de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen moet in gevaar zijn (art. 37a lid 2 WvSr). Indien de rechter de tbs-maatregel oplegt, bestaan er twee mogelijkheden: ofwel hij legt tbs met voorwaarden op (tbs-vw; art. 37a jo 38 lid 1 WvSr), ofwel hij legt tbs met bevel tot verpleging van overheidswege op (ook wel tbs met dwangverpleging genoemd, of tbs-dwang; art. 37a jo 37b lid 2 WvSr).¹

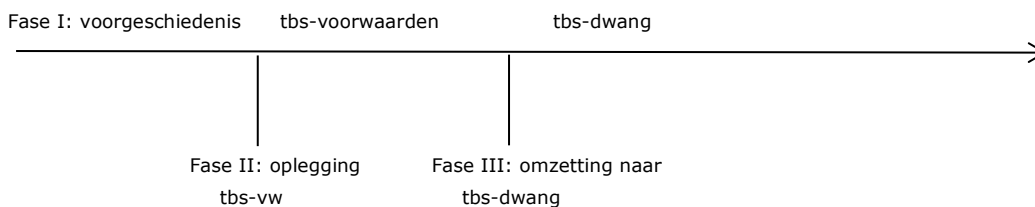
Bij tbs-vw worden verschillende voorwaarden aan de tbs-gestelde opgelegd, bijvoorbeeld het verplicht gebruiken van medicatie of het volgen van behandeling bij een forensische polikliniek. De dwangverpleging wordt bij de tbs-vw voorwaardelijk opgelegd: indien de tbs-gestelde zich niet houdt aan de gestelde voorwaarden of indien de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen in het geding is, kan alsnog dwangverpleging worden opgelegd. Dit wordt een *omzetting* genoemd (art. 38c WvSr; zie figuur 1).

Bij de tbs-dwang verblijft de tbs-gestelde eerst een periode gedwongen in een beveiligd forensisch psychiatrisch centrum (fpc), waar hij intramuraal wordt behandeld. Deze intramurale behandelduur bedraagt gemiddeld 7,5 jaar, waarna de tbs-gestelde geleidelijk aan terugkeert naar de maatschappij (DJI, 2016; zie ook Nagtegaal, Van der Horst, & Schönberger, 2011). Voor de meeste tbs-gestelden met tbs-dwang is de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging (VB) onderdeel van de geleidelijke invrijheidstelling (art. 38g WvSr). De tbs-maatregel (art. 37a WvSr) blijft van kracht, alleen de dwangverpleging wordt voorwaardelijk beëindigd. Bij deze voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging worden voorwaarden aan het gedrag van de tbs-gestelde verbonden, bijvoorbeeld een verplichting tot het volgen van een ambulante behandeling of een verbod op het drinken van alcohol. Tijdens VB verblijft de tbs-gestelde veelal in de maatschappij. Als de voorwaarden worden overtreden of als de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen in het geding is, heeft de rechter de mogelijkheid de tbs-gestelde opnieuw te laten opnemen in een fpc met een tbs met dwangverpleging. Dit wordt een *hervatting* genoemd (art. 38k WvSr; zie Figuur 2). In het onderhavige onderzoek staan deze voorwaardelijke perioden van de tbs-maatregel centraal: tijdens tbs-vw en tijdens VB.

---

¹ In de wet staat: 'Indien de rechter niet een bevel als bedoeld in art. 37b geeft, stelt hij ter bescherming van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen voorwaarden aan het gedrag van de ter beschikking gestelde' (art. 38 lid 1 WvSr).

Figuur 1 Traject omzetting (tbs met voorwaarden)

Figuur 2 Traject hervatting (voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging)

In box 1 worden kort de criteria voor en de duur van oplegging en verlenging van de tbs met dwangverpleging weergegeven (in hoofdstuk 2 wordt tbs met voorwaarden nader uitgewerkt, in hoofdstuk 3 de VB).

Box 1   Overzicht tbs-dwang: criteria voor oplegging en verlenging

Criteria voor oplegging, op vordering OM

- Gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis (art. 37a lid 1 WvSr).
- Misdrijf met strafdreiging vier jaar of meer (art. 37a lid 1.1^o WvSr).
- Veiligheid van anderen, dan wel algemene veiligheid van personen of goederen in het geding (art. 37a lid 1.2^o WvSr).
- De rapportages van twee gedragsdeskundigen van verschillende disciplines, waaronder een psychiater, zijn beschikbaar en niet ouder dan een jaar (art. 37 lid 1 WvSr).

Oplegtermijn

Twee jaar (art. 38d lid 1 WvSr).

Duur gevangenisstraf i.c.m. tbs-maatregel

- Niet gemaximeerd in duur.
- Alleen bij verminderde toerekeningsvatbaarheid, bij volledige ontoerekeningsvatbaarheid geen gevangenisstraf mogelijk (*Staatscourant*, 2016).

Criteria voor verlenging, op vordering OM

Indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen die verlenging eist (art. 38d lid 2 WvSr).

Verlengtermijn

Eén of twee jaar (art. 38d lid 2 WvSr).

Voorwaardelijke beëindiging dwangverpleging (VB)

Behoort tot de mogelijkheden (zie box 5 voor nadere bepalingen bij VB).

Duur totale tbs-maatregel

Gemaximeerd door type indexdelict: maximaal vier jaar, tenzij indexdelict gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor onaantastbaarheid lichaam van één of meer personen, dan niet gemaximeerd in duur (art. 38e lid 1 WvSr).

1.2 Aanleiding onderzoek

Door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) van het ministerie van Veiligheid en Justitie (V&J) is geconstateerd dat er een aanzienlijk aantal omzettingen en hervattingen is. Omzettingen en hervattingen zouden bovendien samenhangen met verzet tegen de behandeling en wellicht daardoor met een (extra) lange behandelduur samen gaan (persoonlijke communicatie, najaar 2014). De lange behandelduur van tbs-gestelden is sinds een aantal jaar extra onder de aandacht van de stakeholders in de forensische psychiatrie (zie bijvoorbeeld Taskforce Behandelduur TBS, 2014). Buiten deze klinische indrukken is er weinig feitelijke informatie beschikbaar over hoe vaak omzettingen en hervattingen voorkomen en of er factoren zijn die samenhangen met omzettingen en/of hervattingen. Het huidige onderzoek richt zich om die reden op de prevalentie van omzettingen en hervattingen en probeert te achterhalen of bepaalde factoren aan omzettingen en hervattingen gerelateerd zijn. Kennis hierover kan bijdragen aan een betere afweging over de oplegging van de juiste modaliteit van de tbs-maatregel (tbs-vw, tbs-dwang, of VB). Ook kunnen de uitkomsten van het onderzoek aanknopingspunten bieden voor de tenuitvoerlegging van de tbs-vw en VB in de forensisch psychiatrische praktijk.

1.3 Onderzoeksdoel en onderzoeksvragen

Uit de aanleiding van het onderzoek volgen de volgende onderzoeksdoelen:

Het beschrijven en analyseren van (1) het aantal omzettingen en hervattingen, (2) de factoren die gerelateerd zijn aan omzettingen en hervattingen.

Deze doelstelling valt uiteen in twee verschillende subdoelen:

- 1 Het in kaart brengen van:
  - a het aantal tbs-gestelden met tbs-vw, met en zonder omzetting;
  - b het aantal tbs-gestelden met VB, met en zonder hervatting.
- 2 Het vaststellen van factoren die samenhangen met omzettingen en hervattingen. Het gaat hierbij vooral om demografische, diagnostische en delict-gerelateerde factoren en de vormgeving van het voorwaardelijk kader. Ook overwegingen van de Officier van Justitie (OvJ) om tbs-vw of VB en omzetting of hervatting te vorderen en overwegingen van de rechter om te beslissen tot tbs-vw, VB, omzetting of hervatting worden in kaart gebracht.

De onderzoeksvragen zijn:

- 1 Wat is de prevalentie van:
  - a het aantal omzettingen?
  - b het aantal hervattingen?Hierbij is gekeken naar tbs-gestelden die tussen 1 januari 2000 tot en met 31 december 2012 tbs met voorwaarden opgelegd hebben gekregen of met VB zijn gegaan en zijn zowel absolute als relatieve aantallen onderzocht en beschreven.
- 2 Welke factoren hangen samen met een omzetting en/of hervatting? Om deze factoren te bepalen, worden (mogelijke) verschillen onderzocht tussen:
  - a tbs-gestelden met omzetting en tbs-gestelden zonder omzetting; en
  - b tbs-gestelden met hervatting en tbs-gestelden zonder hervatting.Hierbij is gekeken naar tbs-gestelden die tussen 1 januari 2000 en 31 december 2014 tbs met voorwaarden opgelegd hebben gekregen of met VB zijn gegaan. Ook wordt bepaald of en zo ja welke overlap bestaat tussen de factoren die met een omzetting samenhangen en de factoren die met een hervatting samenhangen. Bij onderzoeksvraag 2 hebben de factoren betrekking op de ver-

schillende behandelfasen in het traject dat de tbs-gestelde doorloopt: de voorgeschiedenis (Fase I in figuren 1 en 2), de opleggingsfase (Fase II in figuren 1 en 2) en factoren in de fase van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw of VB (Fase III in figuren 1 en 2).

1.4 Onderzoeksmethoden

1.4.1 Inleiding

Het onderzoek is opgesplitst in twee deelonderzoeken: het deelonderzoek naar tbs-gestelden met tbs-vw (hoofdstuk 2) en het deelonderzoek naar tbs-gestelden met VB (hoofdstuk 3). Bij beide deelonderzoeken zijn we zoveel mogelijk hetzelfde te werk gegaan. Allereerst is literatuuronderzoek uitgevoerd, waarbij vooral is gekeken naar de wettelijke achtergrond en ontwikkelingen daarin, eerdere cijfers van de DJI over tbs-vw en VB (onder meer het aantal opleggingen) en recidivecijfers van het WODC. Vervolgens is prevalentie-onderzoek (onderzoeksvraag 1) en dossieronderzoek (onderzoeksvraag 2) uitgevoerd.

1.4.2 Prevalentie-onderzoek

Populatie

Bij het bepalen van de populatie voor het prevalentie-onderzoek zijn we als volgt te werk gegaan. Bij de DJI zijn twee overzichten opgevraagd, een lijst met daarop alle tbs-gestelden met tbs-vw en een lijst met daarop alle tbs-gestelden met VB. Na aanlevering van de data door de DJI zijn de volgende tbs-gestelden uitgesloten van het prevalentie-onderzoek:

- 1 tbs-gestelden met tbs-vw of VB die is gestart vóór 2000 of na 31 december 2012;
- 2 tbs-gestelden van wie de tbs-vw of VB is geëindigd wegens overlijden;
- 3 tbs-gestelden van wie de tbs-vw of VB op 31 december 2014 nog niet is geëindigd.

Ad 1. Tbs-gestelden die zijn begonnen aan hun tbs-vw vóór 2000 zijn niet meegenomen in het prevalentie-onderzoek, omdat de selectie van tbs-gestelden die in aanmerking komen voor het huidige onderzoek gebaseerd is op gegevens uit de 'Monitor Informatievoorziening Tbs-gestelden' (MITS) van de DJI en deze is vanaf 2000 betrouwbaar en valide gevuld. Tbs-gestelden met een startdatum na 31 december 2012 zijn eveneens niet meegenomen in het prevalentie-onderzoek, omdat er rekening moet worden gehouden met de termijn van eerste oplegging van tbs-vw van twee jaar (voor alle tbs-gestelden) en met de datum van aanlevering van de data (voorjaar 2015). Voor beide groepen tbs-gestelden is rekening gehouden met een minimale observatieperiode van twee jaar. Tbs-vw wordt voor iedereen voor ten minste twee jaar opgelegd, VB kan één of twee jaar duren. Daarna is einde of verlenging in zicht en tussentijds kan de tbs-vw worden omgezet of de VB worden hervat. Vanuit de aangeleverde data van DJI was het niet mogelijk te bepalen welke tbs-gestelde één of twee jaar VB heeft gekregen, daarom zijn bij het bepalen van de prevalentie ook tbs-gestelden met VB ten minste twee jaar gevolgd. Op 31 december 2014 was van tbs-gestelden met een uiterste startdatum 31 december 2012 de afloop van de maatregel gedurende de minimale observatietermijn bekend.

Ad 2 en 3. Het onderzoek richt zich op verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting en met en zonder hervatting van de tbs-dwangverpleging. Hiervoor is het per tbs-gestelde noodzakelijk te weten of deze persoon al dan niet met een omzetting of hervatting te maken heeft gehad. Van de tbs-gestelden die zijn overleden of van wie de tbs-maatregel nog niet is geëindigd, is niet bekend of zij hun

tbs-vw of VB met of zonder omzetting of hervatting zullen doorlopen. Immers, de tbs-vw is ofwel voortijdig geëindigd wegens overlijden (2) ofwel is nog niet geëindigd (3) en kan dus uiteindelijk met of zonder omzetting of hervatting verlopen. Deze tbs-gestelden zijn om die reden uitgesloten van het onderzoek. Door deze in- en exclusiecriteria is de prevalentie van omzettingen en hervattingen te zien als de kans dat een tbs-gestelde een omzetting of hervatting krijgt. De toepassing van de in- en exclusiecriteria voor het prevalentie-onderzoek wordt hieronder nader uitgewerkt, eerst voor tbs met voorwaarden, dan voor VB.

Tbs met voorwaarden

De door de DJI aangeleverde lijst met tbs-gestelden met een tbs-vw omvatte 1.012 zaken, met een begindatum tbs-vw tussen 1992-2017. Na exclusie van de tbs-gestelden om bovengenoemde redenen, bleven 674 tbs-gestelden over voor het prevalentie-onderzoek (66,6% van alle tbs-gestelden met tbs-vw in de periode 1992-2017; tabel 1).

Tabel 1 Reden uitsluiting prevalentie-onderzoek (tbs-vw)

Data-aanlevering DJI	1.012
Uitgesloten van het onderzoek	
Overleden	24
Startdatum vóór 2000	98
Einddatum onbekend	186
Startdatum na 2012	19
Dubbelen	11
<i>Totaal uitgesloten</i>	<i>338</i>
Eindtotaal na in- en exclusiecriteria	674

De uitgesloten tbs-gestelden met tbs-vw zijn met de overgebleven tbs-gestelden met tbs-vw vergeleken op leeftijd, sekse en geboorteland (tabel 2; deze gegevens waren voor alle 1.012 tbs-gestelden met tbs-vw voorhanden). Mochten op voorhand verschillen voorkomen tussen beide groepen, dan zijn deze ongewenst, want ze kunnen betekenen dat de onderzochte groep op belangrijke kenmerken afwijkt van de rest van de populatie, de groep die niet is onderzocht. Dit kan een vertekend beeld geven en de mogelijkheid tot generalisatie van de resultaten beperken. De resultaten laten zien dat er geen significante verschillen zijn tussen de tbs-gestelden met tbs-vw die zijn uitgesloten versus degenen die zijn overgebleven voor wat betreft leeftijd ten tijde van aanvang van tbs-vw, sekse en geboorteland. Hierdoor zijn de resultaten van het prevalentie-onderzoek te generaliseren naar de gehele populatie tbs-gestelden met tbs-vw.

Tabel 2 Tbs-vw: verschillen uitgesloten tbs-gestelden (N=338) en tbs-gestelden opgenomen in het prevalentie-onderzoek (N=674)

	Uitgesloten (N=338)		Opgenomen (N=674)		Totale groep (N=1.012)		Toetswaarde	p-waarde
	M	SD	M	SD	M	SD		
Leeftijd aanvang tbs-vw	35,4	10,8	34,8	10,8	35,0	10,8	t=-0,76	p=0,45
	n	%	n	%	n	%		
Sekse							$\chi^2(1)=0,52$	p=0,47
Man	303	90%	593	88%	896	89%		
Vrouw	35	10%	80	12%	115	11%		
Geboorteland							$\chi^2(1)=0,02$	p=0,88
Nederland	47	14%	96	14%	869	86%		
Overig	281	86%	578	86%	143	14%		

Voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging

Op dezelfde manier als bij de tbs-gestelden met tbs-vw is de groep tbs-gestelden met VB die in aanmerking kwam voor het onderhavige onderzoek bepaald (tabel 3). De lijst met tbs-gestelden met VB zoals aangeleverd door de DJI bevatte 1.235 zaken, met een begindatum VB tussen 1996 en 2015. Na exclusie van tbs-gestelden om bovengenoemde redenen, bleven 731 tbs-gestelden over voor het prevalentie-onderzoek (59,2% van alle tbs-gestelden met VB in de periode 1968-2014).

Tabel 3 Reden uitsluiting prevalentie-onderzoek (VB)

Data-aanlevering DJI	1.235
Uitgesloten van het onderzoek	
Dubbelen	0
Overleden	15
Startdatum vóór 2000	58
Einddatum onbekend	281
Startdatum na 2012	150
Totaal uitgesloten	504
Eindtotaal na in- en exclusiecriteria	731

De uitgesloten tbs-gestelden met VB zijn met de overgebleven tbs-gestelden met VB vergeleken op leeftijd, sekse en geboorteland (tabel 4; deze gegevens waren voor alle 1.235 tbs-gestelden met VB voorhanden). De resultaten laten zien dat er één significant verschil was tussen uitgesloten en overgebleven tbs-gestelden: de gemiddelde leeftijd ten tijde van de aanvang van VB is iets hoger voor de uitgesloten tbs-gestelden met VB (42,5 jaar) in vergelijking met de gemiddelde leeftijd voor de groep tbs-gestelden die is opgenomen in het onderzoek (41,3 jaar; $t=-2,10$; $p=0,04$; $d=0,1$ [kleine effectgrootte]). Gezien het geringe verschil en de kleine effectgrootte wordt aangenomen dat generalisatie naar de gehele groep tbs-gestelden met VB alsnog mogelijk is.

Tabel 4 VB: verschillen uitgesloten tbs-gestelden (N=504) en tbs-gestelden opgenomen in het prevalentie-onderzoek (N=731)

	Uitgesloten (n=504)		Opgenomen (n=731)		Totale groep (n=1235)		Toets- waarde	p-waarde
	M	SD	M	SD	M	SD		
Leeftijd aanvang tbs-dwang	32,4	9,5	32,4	9,4	32,4	9,5	t=0,13	p=0,99
Leeftijd aanvang VB	42,5	9,9	41,3	9,8	41,8	9,9	t=-2,10	p=0,04*
	n	%	n	%	n	%		
Sekse							$\chi^2(1)=0,84$	p=0,37
Man	481	95%	689	94%	1.170	95%		
Vrouw	23	5%	42	6%	65	5%		
Geboorteland							$\chi^2(1)=0,07$	p=0,80
Nederland	401	80%	586	80%	987	80%		
Overig	103	20%	145	20%	248	20%		

* p<0,05

1.4.3 Dossieronderzoek

Populatie

Voor het dossieronderzoek is een iets andere periode aangehouden dan voor het prevalentie-onderzoek. Dit is gedaan om de meest recent gestarte tbs-gestelden mee te kunnen nemen in het dossieronderzoek. Omdat hier geen kansen berekend te hoeven worden en er dus geen rekening hoeft te worden gehouden met een minimale observatieperiode, is het alleen nodig te weten welke tbs-gestelde wel of geen omzetting of hervatting heeft gehad. Na aanlevering van de data door de DJI zijn de volgende tbs-gestelden uitgesloten van het dossieronderzoek:

- 1 tbs-gestelden met tbs-vw of VB die is gestart vóór 2000 of na 31 december 2014;
- 2 tbs-gestelden van wie de tbs-vw of VB is geëindigd wegens overlijden;
- 3 tbs-gestelden van wie de tbs-vw of VB op 31 december 2014 nog niet is geëindigd.

Ad 1. Het startjaar 2000 is, net als bij het prevalentie-onderzoek, gekozen om rekening te houden met de betrouwbaarheid van de gegevens vanuit MITS. Vanwege de aanlevering van de data in het voorjaar van 2015, is ervoor gekozen tbs-gestelden met een uiterste startdatum van 31 december 2014 mee te nemen in het onderzoek.

Ad 2 en 3. Op overeenkomstige wijze als bij het prevalentie-onderzoek zijn tbs-gestelden die zijn overleden of van wie de tbs-maatregel nog niet is geëindigd, uitgesloten van het dossieronderzoek. De toepassing van de in- en exclusiecriteria voor het dossieronderzoek wordt hieronder nader uitgewerkt, eerst voor tbs met voorwaarden, dan voor VB.

Tbs met voorwaarden

De door de DJI aangeleverde lijst met tbs-gestelden met een tbs-vw omvatte 1.012 zaken, met een begindatum tbs-vw tussen 1992-2017. Na exclusie van tbs-gestelden om bovengenoemde redenen, bleven 679 tbs-gestelden voor het dossieronderzoek (67,1% van alle tbs-gestelden met tbs-vw in de periode 1992-2017, tabel 5).

Tabel 5 Reden uitsluiting dossieronderzoek (tbs-vw)

Data-aanlevering DJI		1.012
Uitgesloten van het onderzoek		
Overleden		24
Startdatum vóór 2000		98
Einddatum onbekend		186
Startdatum na 2014		14
Dubbelen		11
<i>Totaal uitgesloten</i>		333
Eindtotaal na in- en exclusiecriteria		679

De uitgesloten tbs-gestelden met tbs-vw zijn vergeleken met de tbs-gestelden met VB die na toepassing van de exclusiecriteria in de populatie overbleven, op leeftijd, sekse en geboorteland (tabel 6; deze gegevens waren voor alle 1.012 tbs-gestelden met tbs-vw voorhanden). De resultaten laten zien dat er geen significante verschillen zijn tussen de groepen uitgesloten en opgenomen in het onderzoek voor wat betreft leeftijd ten tijde van de aanvang van de tbs-vw, sekse en geboorteland.

Tabel 6 Tbs-vw: verschillen uitgesloten tbs-gestelden (N=333) en tbs-gestelden opgenomen in het dossieronderzoek (N=679)

	Uitgesloten (N=333)		Opgenomen (N=679)		Totale groep (N=1.012)		Toetswaarde	p-waarde
	M	SD	M	SD	M	SD		
Leeftijd aanvang tbs-vw	34,8	10,8	35,5	10,8	35,0	10,8	t=-0,83	p=0,41
	n	%	n	%	n	%		
Sekse							$\chi^2(1)=0,43$	p=0,51
Man	292	90%	604	88%	896	89%		
Vrouw	34	10%	81	11%	115	11%		
Geboorteland							$\chi^2(1)=0,00$	p=0,99
Nederland	280	85%	589	85%	869	86%		
Overig	46	15%	97	15%	143	14%		

Voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging

Op dezelfde manier als bij de tbs-gestelden met tbs-vw is de groep tbs-gestelden met VB die in aanmerking kwam voor het dossieronderzoek bepaald (tabel 7). De lijst met tbs-gestelden met VB zoals aangeleverd door de DJI bevatte 1.235 zaken, met een begindatum VB tussen 1996 en 2015. Na exclusie van tbs-gestelden om bovengenoemde redenen, bleven 841 tbs-gestelden over voor het dossieronderzoek (68% van alle tbs-gestelden met VB in de periode 1968-2014).

Tabel 7 Reden uitsluiting dossieronderzoek (VB)

Data-aanlevering DJI		1.235
Uitgesloten van het onderzoek		
Dubbelen		0
Overleden		15
Startdatum vóór 2000		58
Einddatum onbekend		281
Startdatum na 2014		40
<i>Totaal uitgesloten</i>		394
Eindtotaal na in- en exclusiecriteria		841

De uitgesloten tbs-gestelden met VB zijn vergeleken met de overgebleven tbs-gestelden op leeftijd, sekse en geboorteland (tabel 8; deze gegevens waren voor alle 1.235 tbs-gestelden met VB voorhanden). De resultaten laten zien dat er geen significante verschillen zijn tussen de groepen uitgesloten en opgenomen in het onderzoek voor wat betreft leeftijd, sekse en geboorteland.

Tabel 8 VB: verschillen uitgesloten tbs-gestelden (N=394) en tbs-gestelden opgenomen in het dossieronderzoek (N=841)

	Uitgesloten (n=394)		Opgenomen (n=841)		Totale groep (n=1235)		Toets- waarde	p-waarde
	M	SD	M	SD	M	SD		
Leeftijd aanvang tbs-dwang	31,7	9,1	32,8	9,6	32,4	9,5	t=1,77	p=0,07
Leeftijd aanvang VB	41,8	9,7	41,8	9,9	41,8	9,9	t=-0,3	p=0,97
	n	%	n	%	n	%		
Sekse							$\chi^2(1)=1,04$	p=0,31
Man	377	96%	793	94%	1.170	95%		
Vrouw	17	4%	48	6%	65	5%		
Geboorteland							$\chi^2(1)=0,23$	p=0,64
Nederland	318	81%	669	80%	987	80%		
Overig	76	24%	172	20%	248	20%		

Steekproeftrekking dossieronderzoek

Na het bepalen van de populatie, de totale groep tbs-gestelden die in aanmerking kwam voor het dossieronderzoek, bleek dat deze te groot was om in het geheel te onderzoeken (679 tbs-gestelden met tbs-vw en 841 tbs-gestelden met VB). Uit beide groepen tbs-gestelden werden daarom aselechte steekproeven getrokken. Hiertoe zijn de groepen tbs-gestelden met tbs-vw en die met VB verdeeld in vier subgroepen: tbs-gestelden met een omzetting (onderzoeksgroep 1), tbs-gestelden zonder een omzetting (vergelijkingsgroep 1), tbs-gestelden met hervatting (onderzoeksgroep 2) en tbs-gestelden zonder hervatting (vergelijkingsgroep 2). Uit elk van deze vier groepen is vervolgens een steekproef van zestig tbs-gestelden getrokken.² Dit gebeurde door de toekenning van een aselece rangnummer aan elke tbs-gestelde met een syntax die beschikbaar is voor het softwareprogramma *International Business Machines Corporation Statistical Package for the Social Sciences* (IBM SPSS, versie 21). Vervolgens zijn van elk van de vier groepen de zestig tbs-gestelden met het laagste rangnummer in het onderzoek opgenomen. De enige factor die niet geheel aselece was, was het jaar van oplegging van de tbs-maatregel. Vanwege onder meer wisselende wet- en regelgeving fluctueert het aantal opleggingen tbs-vw en VB per jaar en in verband met de generalisatie van de resultaten wilden we hier rekening mee houden. Indien er meer opleggingen zijn in een bepaald jaar zijn uit dat jaar meer tbs-gestelden in de steekproef terechtgekomen (gestratificeerde steekproef). Alleen voor onderzoeksgroep 2 (tbs-gestelden met VB met hervatting) was het niet mogelijk zestig tbs-gestelden te selecteren, omdat bleek dat de prevalentie van hervattingen laag is. Voor onderzoeksgroep 2 zijn om die reden *alle* tbs-gestelden met een hervatting geselecteerd.

² In de onderzoeksopzet is van tevoren bepaald dat ongeveer de helft van de tbs-gestelden met een omzetting en de helft van de tbs-gestelden met een hervatting aan de hand van een aselece steekproef zou worden opgenomen in het onderhavige onderzoek. Hieraan werd een maximum verbonden van zestig tbs-gestelden per groep, aangezien de prevalentie van omzettingen en hervattingen niet bekend was ten tijde van de onderzoeksopzet en de groepen niet te groot moesten worden (dat betekent maximaal 240 tbs-gestelden totaal in het onderzoek). Dit aantal werd voldoende geacht om het onderzoek op betrouwbare wijze te kunnen verrichten.

Deelname of geen deelname aan het onderzoek is bepaald aan de hand van een proportionele en gestratificeerde aselechte steekproef. Er zijn geen andere factoren die een rol spelen bij het bepalen van deelname of geen deelname aan het onderzoek (zoals het wel of niet willen meedoen met het onderzoek), daar het dossieronderzoek betreft. Hiermee wordt aangenomen dat er geen verschillen zijn in achtergrondfactoren van deelnemers versus geen deelnemers aan het onderzoek en dat de resultaten te generaliseren zijn naar de populatie, het totaal van tbs-gestelden met tbs-vw en VB.

Lichten van dossiers en personen alsnog uitgesloten van het onderzoek

Na de steekproeftrekking zijn de betreffende dossiers opgezocht. Een deel van de dossiers bevindt zich in elektronische bestanden bij de DJI, een ander deel is op papier beschikbaar in de archieven. Na het opzoeken van de dossiers bleek het noodzakelijk sommige tbs-gestelden alsnog van het onderzoek uit te sluiten. Het ging om tbs-gestelden die meer dan één tbs-maatregel hebben opgelegd gekregen³ (twaalf personen met tbs-vw en twaalf personen met VB), tbs-gestelden van wie het dossier dusdanig onvolledig was dat scores van (teveel) belangrijke factoren niet mogelijk bleek (drie personen met tbs-vw en vier personen met VB), en één persoon kon niet worden opgenomen in het onderzoek, omdat bleek dat zijn tbs-maatregel niet was uitgevoerd vanwege een veroordeling in het buitenland. Voor de tbs-gestelden die moesten worden uitgesloten van het onderzoek om bovenstaande redenen zijn andere tbs-gestelden opgenomen in het onderzoek, met het eerstvolgende rangnummer in de steekproeftrekkingen. Voor onderzoeksgroep 2, tbs-gestelden met een hervatting, waren echter geen personen beschikbaar op de reserve-lijst, omdat reeds alle tbs-gestelden met een hervatting waren geselecteerd. Het eindtotaal van onderzoeksgroep 2 voor het dossieronderzoek komt daarmee op 51.

Onderzochte factoren

Voor beide deelonderzoeken zijn grotendeels dezelfde factoren uit de dossiers gescoord. Het gaat hierbij vooral om demografische, diagnostische en delict-gerelateerde factoren en de vormgeving van het voorwaardelijk kader waaraan de tbs-gestelden zich moeten houden. Ook overwegingen van de OvJ om tbs-vw of VB en omzetting of hervatting te vorderen en overwegingen van de rechter om te beslissen tot tbs-vw, VB, omzetting of hervatting worden in kaart gebracht. De factoren hebben betrekking op drie fasen: de voorgeschiedenis (Fase I), de opleggingsfase (Fase II) en de fase van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw of VB (Fase III). Deze fasen en factoren worden hieronder nader uitgewerkt.

Fase I: factoren in de voorgeschiedenis

Het gaat hierbij om kenmerken van de tbs-gestelden in de fase voorafgaand aan de oplegging van de tbs-vw of van de tbs-dwang (bij degenen die later VB krijgen, zie ook Fase I in figuur 1 en 2):

- 1 dakloosheid;
- 2 eerder gepleegde delicten: aantal en type (vóór het indexdelict, het strafbare feit waar de tbs-maatregel voor is opgelegd);
- 3 eerdere contacten met geestelijke gezondheidszorg.

---

³ Er is besloten deze tbs-gestelden te excluseren aangezien van deze tbs-gestelden het tbs-traject niet eenduidig in kaart te brengen is. Zo komen zij voor beide onderzoeksgroepen in aanmerking, omdat ze eerder een tbs-vw of een tbs-dwang opgelegd hebben gekregen. Bovendien zijn enkele van de te scoren variabelen verweven met perioden dat zij onder behandeling stonden, wat de resultaten mogelijk kan vertekenen. De onderzoeks- en vergelijkingsgroepen omvatten dus enkel personen die één tbs-maatregel opgelegd hebben gekregen.

Fase II: factoren in de opleggingsfase

Het gaat hierbij om kenmerken die gelden ten tijde van de oplegging tbs-vw, de VB en in voorkomende gevallen van de tbs-dwang (zie ook Fase II in figuur 1 en 2).

- 1 Demografische factoren en psychiatrische diagnoses:
  - a sekse;
  - b leeftijd;
  - c geboorteland;
  - d verstandelijke vermogens (Intelligentie Quotiënt, IQ);
  - e psychische stoornissen: psychiatrische stoornissen op As-I- en persoonlijkheidsstoornissen op As-II (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4^e editie [DSM-IV]; American Psychiatric Association [APA], 1994);⁴
  - f mate van toerekeningsvatbaarheid.
- 2 Justitiële gegevens:
  - a indexdelict (aantal en type);
  - b straf, maatregel en strafmaat;
  - c overwegingen rechter.
- 3 Vormgeving voorwaardelijk kader:
  - a het aantal en het type(n) voorwaarden;
  - b setting van de voorwaarden: klinisch of ambulantly;
  - c beveiligingsniveaus van de setting.

Fase III: factoren in de fase van tenuitvoerlegging van de tbs-vw of VB

Dit betreft de fase voorafgaand aan en/of leidend tot de omzetting en/of hervatting (zie ook Fase III in Figuur 1 en 2):

- 1 Leeftijd ten tijde van schending van de voorwaarden.
  - 2 Opgelegde voorwaarden:
    - a het aantal en type(n) voorwaarden dat wordt geschonden;
    - b het moment van schending;⁵
    - c setting van de voorwaarden: klinisch of ambulantly;
    - d beveiligingsniveaus van de setting.
  - 3 Overwegingen van de rechter.
  - 4 Eventuele 'life events', als scheiding en ontslag.
- Voor alleen VB zijn er nog twee aanvullende factoren in kaart gebracht:
- 1 Verloffase: transmuraal verlof en proefverlof.
  - 2 Contraire/conforme totstandkoming van VB.

De onderzoekers hebben deze factoren uit verschillende bronnen in de (digitale) justitiële tbs-dossiers verzameld. Deze bronnen zijn: uittreksels uit de Justitiële Documentatie (JD), de vonnissen van oplegging en verlenging van de tbs-maatregel (eerste aanleg en hoger beroep), de Pro Justitia rapportages (apart voor psycholoog en psychiater of in voorkomende gevallen vanuit het Pieter Baan Centrum), voortgangsverslagen van de reclassering, verlengingsadviezen van de fpc's en vorderingen van de OvJ. Enkele factoren werden verkregen van de DJI, zoals geboorteland en sekse. Het scoren van de dossiers gebeurde op systematische wijze aan de hand van een gestandaardiseerd codeboek. Dit codeboek werd vastgesteld door de drie auteurs van het onderhavige onderzoek. Deze auteurs waren tevens de codeurs bij het onderzoek. Omdat de tweede en derde codeur elkaar opvolgden in werkzaam-

---

⁴ Inmiddels is de vijfde versie van de DSM verschenen, waarin de stoornissen niet langer worden onderverdeeld naar vijf assen. Ten tijde van de diagnosestelling van de tbs-gestelden in het onderhavige onderzoek was dit echter nog niet zo, vandaar dat hier nog gebruik wordt gemaakt van de assen-indeling.

⁵ Dit onder meer in verband met de nieuwe wet op mogelijkheden voor oneindig toezicht die op 24 november 2015 door de Eerste Kamer is aangenomen (*Staatsblad*, 2015; zie ook paragraaf 2.1.5 en 3.1.6).

heden, zijn er geen casussen die zij beide hebben gescoord. De dossiers van twintig tbs-gestelden zijn dubbel gescoord door de eerste en de tweede auteur en twintig andere dossiers zijn dubbel gescoord door de eerste en de derde auteur. Vervolgens is voor de eerste en tweede auteur en voor de eerste en derde auteur apart de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid bepaald, aan de hand van Cohen's Kappa: κ (Cohen, 1960 in Lipsey & Wilson, 2001). De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid was hoog: voor de eerste en tweede auteur was dit $\kappa=0,89$ en voor de eerste en derde auteur $\kappa=0,88$. Dit betekent dat de factoren op vergelijkbare wijze zijn gescoord door de drie afzonderlijke codeurs.

De manier waarop het scoren van de onderzochte factoren is verlopen, wordt hieronder omschreven. Bij de resultatensecties van de deelonderzoeken (paragraaf 2.3, 2.4, 3.3 en 3.4) is de tekst daardoor beperkt tot de weergave van de resultaten, zonder uitgebreide uitleg over de totstandkoming van de scores van de factoren. Bij onduidelijkheden hierover kan naar onderhavige paragraaf worden teruggekeken.

Fase I: voorgeschiedenis

Verschillende factoren in de voorgeschiedenis van de tbs-gestelde, voorafgaand aan het plegen van het indexdelict, zijn mogelijk van invloed bij de omzetting of hervatting. Voor tbs-gestelden met een tbs-vw wordt de periode direct voor het plegen van het indexdelict en de oplegging van de tbs-vw in kaart gebracht. Voor tbs-gestelden met een VB wordt onder de voorgeschiedenis de fase voorafgaand aan de oplegging van de tbs-dwang verstaan (zie ook Fase I in figuren 1 en 2). Op deze manier wordt voor beide groepen dezelfde periode bekeken, namelijk de fase voorafgaand aan de oplegging van de tbs-maatregel. Een verschil tussen beide perioden van de voorgeschiedenis is dat deze voor tbs-gestelden met VB bij aanvang van de VB langere tijd geleden is dan de voorgeschiedenis voor de tbs-gestelden met tbs-vw bij aanvang van de tbs-vw. Immers, de eerste groep is voorafgaand aan de VB gemiddeld 7,5 jaar intramuraal behandeld in een fpc. Dit kan mogelijk van invloed zijn op de manier waarop factoren in de voorgeschiedenis, zoveel jaar na dato, nog een rol spelen. De factoren die in deze fase in kaart zijn gebracht en zijn onderzocht op de relatie met omzetting en hervatting zijn dakloosheid (is betrokkene ooit dakloos geweest), een eventueel eerdere Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen (PIJ-maatregel), eerdere hulpverleningscontacten in de geestelijke gezondheidszorg en justitiële voorgeschiedenis. Eerdere hulpverleningscontacten zijn gerangschikt naar ambulante geestelijke gezondheidszorg, klinische geestelijke gezondheidszorg of beide.⁶

Voor wat betreft de justitiële voorgeschiedenis zijn alle eerder gepleegde delicten (vóór het tbs-delict) vanuit de uittreksels Justitiële Documentatie gescoord. De delicten die alleen ad informandum⁷ zijn gevoegd of waar geen straf of maatregel voor is opgelegd, zijn niet meegeteld. Alle overige gepleegde delicten vanuit de uittreksels JD zijn overgenomen. Daarna zijn de delicten in zes categorieën onderverdeeld, welke tot stand is gekomen aan de hand van bekende indelingen in delicttypen in de literatuur en door overleg en consensus tussen de drie onderzoekers:

- 1 levensdelicten: (pogingen tot) moord en doodslag; hierbij is apart vastgelegd of er sprake is van één of meer dodelijke slachtoffer(s);
- 2 geweldsdelicten: (pogingen tot) mishandeling, bedreiging, diefstal met geweld;

---

⁶ Zoals in paragraaf 1.4.3 vermeld, zijn tbs-gestelden met een eerdere tbs-maatregel uitgesloten, de eerdere hulpverleningscontacten omvatten dus de overige eerdere contacten met de geestelijke gezondheidszorg.

⁷ Het voegen, door het Openbaar Ministerie, van een strafzaak zonder tenlastelegging bij een andere zaak die aan de rechter wordt voorgelegd, met het doel de rechter bij de bepaling van de strafmaat rekening te laten houden met de gevoegde zaak (Kalidien, 2015).

- 3 brandstichting (3a. brandstichting met gevaar voor goederen, 3b. brandstichting met gevaar voor personen of 3c. brandstichting met gevaar voor goederen en personen; de drie typen brandstichting zijn vervolgens voor de onderhavige analyses samengenomen tot een totaalscore brandstichting);
- 4 zedendelict: (pogingen tot) verkrachting, aanranding en ontucht;
- 5 vermogensdelict: (pogingen tot) diefstal zonder geweld, heling en oplichting;
- 6 overig delict: (pogingen tot) openbaar dronkenschap, belediging en overige delicten vanuit een bijzondere wet (bijvoorbeeld de Wegenverkeerswet en de Munitiewet).

Omdat alle eerder gepleegde delicten uit de uittreksels JD zijn overgenomen en het mogelijk is dat een tbs-gestelde meerdere malen eerder een delict heeft gepleegd, is het mogelijk dat er meerdere delictcategorieën voorkomen bij dezelfde tbs-gestelde. De tbs-gestelden zijn dus niet ingedeeld in type dader, zo kan rekening worden gehouden met alle eerder gepleegde delicten en gaat er geen delictinformatie verloren omdat er gekozen wordt voor één type delict. In bijlage 2 is de verdeling van delicten naar delictcategorie weergegeven.

Fase II: opleggingsfase

Er zijn drie sets van factoren bekeken in de opleggingsfase van de tbs-vw en VB: (a) demografische gegevens en psychiatrische diagnoses, (b) justitiële gegevens, en (c) vormgeving van het voorwaardelijk kader. Bij de meeste factoren in deze fase is voor tbs-gestelden met VB naar de rechterlijke beslissing tot tbs-dwang gekeken in plaats van naar de VB, aangezien dit factoren betreffen die alleen op dat moment in kaart worden gebracht en niet meer later in de behandeling. Bij de resultaten wordt per factor aangegeven om welke beslissing het gaat, tbs-dwang of VB.

a Demografische gegevens en psychiatrische diagnoses

De gemiddelde leeftijd van de tbs-gestelden is op verschillende tijdstippen berekend: ten tijde van oplegging tbs-vw, van de start van tbs-dwang en van de start van VB. Hiertoe zijn de aangeleverde datums van deze momenten van DJI gebruikt. Sekse en geboorteland zijn eveneens overgenomen uit de lijst van aangeleverde informatie van de DJI. De psychiatrische diagnoses, het middelenmisbruik, het IQ en het oordeel over de toerekeningsvatbaarheid zijn opgezocht in de rapportages Pro Justitia (PJ). Dit is apart gedaan voor de conclusies van de psycholoog en die van de psychiater. De psychiatrische stoornissen zijn eerst, voor zover zodanig gerapporteerd in de PJ-rapportages, per stoornis vastgelegd en voor de analyses, gezien de lage prevalentie van sommige stoornissen, in clusters samengevoegd. Voor de As-I-stoornissen is gekeken naar schizofrenie en overige psychotische stoornissen (schizo-affectieve stoornis en waanstoornis) versus overige As-I-stoornissen, waaronder stemmingsstoornissen (depressieve stoornis, dysthyme stoornis, bipolaire stoornis), angststoornissen (gegeneraliseerde angststoornis, paniekstoornis, sociale fobie, obsessief compulsieve stoornis) en seksuele stoornissen (pedofilie, parafilie, voyeurisme en exhibitionisme). Voor de As-II-persoonlijkheidsstoornissen zijn de stoornissen eveneens voor zover gerapporteerd in de PJ-rapportages per stoornis vastgelegd en vervolgens voor de analyses geclusterd. Deze clusters zijn Cluster A persoonlijkheidsstoornissen (paranoïde, schizoïde en schizotypische persoonlijkheidsstoornis), Cluster B persoonlijkheidsstoornissen (borderline, antisociaal, narcistische en theatrale persoonlijkheidsstoornis), Cluster C persoonlijkheidsstoornissen (afhankelijk, ontwijkend en obsessief-compulsieve persoonlijkheidsstoornis) en de persoonlijkheidsstoornissen Niet Anderszins Omschreven (NAO). Indien er sprake is van meerdere persoonlijkheidstrekken, die niet in Cluster A, B of C vallen maar trekken van meerdere clusters bevatten, wordt dit gerekend als persoonlijkheidsstoornis NAO.

Voor wat betreft IQ zijn de scores vanuit de *psychologische* rapportage gebruikt en niet die van de psychiater, omdat de psycholoog de verstandelijke vermogens in de meeste gevallen onderzocht aan de hand van bekende en gestandaardiseerde meetinstrumenten voor IQ (*Wechsler Adult Intelligence Scale*, Raven, Groninger Intelligentietest, etcetera) terwijl de psychiater van het IQ in de meeste gevallen een klinische inschatting maakte. Ook de comorbiditeit (het samen voorkomen) van verschillende typen stoornissen en middelengebruik is vastgelegd. In geval van een multidisciplinaire dubbelrapportage door het Pieter Baan Centrum zijn geen aparte, maar alleen gemeenschappelijke conclusies over de psychische stoornissen en toerekeningsvatbaarheid voorhanden (het aantal keer dat dit voorkomt is te vinden in paragraaf 2.4.2 en 3.4.2). In die zaken zijn dezelfde conclusies voor beide gedragsdeskundigen overgenomen. In alle overige gevallen zijn de factoren apart gescoord vanuit de psychologische rapportage en vanuit de psychiatrische rapportage. Bij het berekenen van de mate van overeenstemming tussen de oordelen van de psycholoog en de psychiater zijn de zaken met een gemeenschappelijke conclusie weggelaten.

b Justitiële gegevens

De tweede set factoren in de opleggingsfase bestaat uit justitiële gegevens. Hiervoor zijn het indexdelict (het strafbare feit waar de tbs-vw voor is opgelegd), de vorderingen van de OvJ, de afdoeningen van het indexdelict en de overwegingen van de rechter voor de oplegging van tbs-vw en VB bekeken. Deze factoren zijn gescoord vanuit de beslissing (het vonnis of arrest) waarin tot tbs-vw en tbs-dwang of VB wordt besloten. Hierbij is telkens gekeken of er hoger beroep is geweest of niet, zo ja, dan werd het vonnis van het hoger beroep aangehouden. In alle gevallen zijn de onherroepelijke beslissingen onderzocht. Voor het gemak wordt in het onderhavige rapport gesproken over 'de beslissing' van de rechter in geval van een uitspraak in eerste aanleg of in hoger beroep/cassatie. De delicten die alleen ad informandum zijn gevoegd of waar geen straf of maatregel voor is opgelegd, zijn niet meegeteld. Alle andere delicten zijn overgenomen vanuit de beslissing van de rechter. Bij de indeling van de indexdelicten is dezelfde werkwijze aangehouden als bij Fase I, de voorgeschiedenis. Het is mogelijk dat het indexdelict uit meerdere typen delicten bestaat, de categorieën sluiten elkaar niet uit. Dit komt doordat het indexdelict veelal uit meer dan één delict bestaat op één moment in de tijd, bijvoorbeeld brandstichting met gevaar voor personen én bedreiging én openlijk geweld plegen tegen goederen, of doordat verschillende zaken (op meerdere momenten) in één vonnis zijn gevoegd. Voor het scoren van de vordering van de OvJ is de mondelinge vordering ter zitting overgenomen, tenzij alleen de schriftelijke vordering wordt genoemd in de beslissing van de rechter. Met de mondelinge vordering ter zitting wordt de meest actuele vordering van de OvJ in kaart gebracht, hij kan zijn eerder ingediende schriftelijke vordering tijdens de zitting namelijk wijzigen als de omstandigheden daartoe aanleiding geven (zie ook Nagtegaal & Boonmann, 2014).⁸ Hierbij is gekeken of er naast de tbs-maatregel al dan niet een gevangenisstraf is gevorderd en ook de duur hiervan is vastgelegd. Verder is het type tbs-maatregel dat de OvJ heeft gevorderd genoteerd: tbs-vw, tbs-dwang, VB of geen tbs (het is mogelijk dat de OvJ tbs niet noodzakelijk acht). Bij de afdoeningen van het indexdelict is in kaart gebracht of de tbs-gestelde naast de tbs-maatregel een voorwaardelijke ge-

---

⁸ Het percentage wijzigingen in vorderingen, wanneer schriftelijke met mondelinge vorderingen worden vergeleken, bij tbs-vw is onbekend. Het percentage wijzigingen in vorderingen bij VB in een recent onderzoek was 73,3% (Nagtegaal & Boonmann, 2014). De indruk bestaat dat ook in de beslissing van de rechter tot tbs-vw en VB veelal de meest actuele vordering van de OvJ/het advies van de AG wordt weergegeven, dit is in het onderhavige onderzoek echter niet systematisch onderzocht.

vangenisstraf en/of een onvoorwaardelijke gevangenisstraf heeft gekregen en zo ja, wat de duur hiervan is (in dagen). Ook boetes of het betalen van een schadevergoeding en eventuele overige straffen/maatregelen zijn in kaart gebracht. Dit zijn: tenuitvoerlegging eerder opgelegde voorwaardelijke straf, ontzegging rijbevoegdheid, gedeeltelijk voorwaardelijke gevangenisstraf met proeftijd of een taakstraf. Voorts zijn de overwegingen die de rechter noemt om zijn beslissing tot tbs-vw of VB te onderbouwen in kaart gebracht. Bij de overwegingen die worden genoemd door de rechter is onderscheid gemaakt naar de wettelijke vereisten en naar de overige overwegingen die de rechter noemt. Onder de 'wettelijk vereiste overwegingen' gaat het om wetsartikelen waaraan moet worden voldaan om de tbs-vw op te leggen dan wel VB uit te spreken. De rechter kan deze bepalingen al dan niet expliciet noemen in zijn beslissing. Bij de oplegging van tbs-vw zijn de wettelijke vereisten dat het gepleegde delict een strafdreiging van vier jaar of meer kent, dat er gevaar moet zijn geweest voor personen/goederen en dat betrokkene een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens heeft (zie ook box 2). Bij VB, in tegenstelling tot de tbs-vw, zijn de strafdreiging van vier jaar of meer en gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis niet meer aan de orde, maar gaat het om blijvende gevaarlijkheid die de verlenging van de tbs-maatregel vereist (zie ook box 5). Ook andere overwegingen kunnen door de rechter worden genoemd om zijn beslissing te onderbouwen. De mate waarin de beslissingen van de rechter worden beargumenteerd, verschilt van beslissing tot beslissing. In sommige beslissingen wordt alleen de straf en strafmaat genoemd, andere beslissingen worden uitgebreid beargumenteerd. Bij de overwegingen die de rechter noemt, zijn de overwegingen weggelaten die minder vaak dan vijf keer per groep voorkwamen.

c Vormgeving voorwaardelijk kader

De laatste set van factoren in de opleggingsfase die is bekeken, betreft de vormgeving van het voorwaardelijk kader. Hiervoor zijn de voorwaarden zoals vastgesteld door de rechter bij de beslissing tot tbs-vw en bij de beslissing tot VB in kaart gebracht. De rechter wordt over de op te leggen voorwaarden geadviseerd door de reclassering, die de voorwaarden opstelt en samenvat in een zogenoemd maatregelrapport. De reclassering is verplicht een dergelijk maatregelrapport op te stellen, ook als zij van mening is dat tbs-vw of VB niet tot de mogelijkheden behoort.⁹ Er zijn ten minste twee lijsten met voorbeelden van voorwaarden waar de reclassering bij het samenstellen van haar maatregelrapport gebruik van kan maken. Dit betreft een opsomming van veertien bijzondere voorwaarden in artikel 14c lid 2 WvSr, welke zijn uitgewerkt in een factsheet van de reclassering (3RO, 2014). Ook in een nieuw wetsvoorstel waarmee onder meer langdurig toezicht wordt geregeld (*Staatsblad*, 2015; zie ook paragraaf 2.1.5 en 3.1.5), worden veertien voorwaarden genoemd (nieuw art. 38ab lid 2 WvSr), die vrijwel overeenkomen met de veertien voorwaarden in artikel 14c lid 2 WvSr.

Voor het onderhavige onderzoek is het aantal en het type voorwaarden waaraan de tbs-gestelde zich moet houden vastgelegd. De rechter kan de voorwaarden voor tbs-vw en VB alleen stellen, indien de tbs-gestelde zich bereid heeft verklaard tot naleving van de voorwaarden (art. 38 tweede lid 5 WvSr). Er is onderscheid te maken naar één algemeen geldende voorwaarde, drie voorwaarden die in de wet als voorbeeld worden genoemd en overige voorwaarden. De algemeen geldende

---

⁹ Deze bepaling is in 2001 door het Hof Arnhem-Leeuwarden tot stand gekomen. In de uitspraak van het Hof staat (letterlijk): 'Aan de reclassering als uitvoeringsorganisatie staat het vrij om bedenkingen te formuleren tegen een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging, maar deze vrijheid laat de verplichting onverlet om vervolgens voorwaarden voor de optimalisering van een dergelijke beëindiging te formuleren indien de rechter daartoe opdracht geeft' (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 28 mei 2001, ECLI:NL:GHARN:2001:AB1827).

voorwaarde bij oplegging van tbs-vw en bij VB is dat de tbs-gestelde medewerking verleent aan het nemen van één of meerdere vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage biedt (een paspoort, rijbewijs, identiteitskaart, etc.; art. 38 lid 1 tweede zin WvSr).¹⁰ De drie voorwaarden die in geval van tbs-vw en VB in de wet als voorbeeld worden genoemd zijn dat de betrokkene zich in een door de rechter aangewezen inrichting laat opnemen, zich onder behandeling stelt van een in de uitspraak aangewezen deskundige of door de behandelend arts voorgeschreven geneesmiddelen inneemt, dan wel gedooft dat deze door de behandelend arts aan hem worden toegediend (art. 38a lid 1 WvSr). In de analyse en presentatie van de resultaten over de vormgeving van het voorwaardelijk kader zijn de voorwaarden die als tweede en derde voorbeeld worden genoemd samengevoegd in de voorwaarde 'medicatie/therapietrouw'.

Voor het type voorwaarden is de lijst zoals genoemd in artikel 14c lid 2 WvSr gevolgd en zijn eventueel aanvullende voorwaarden ook op het scoreformulier overgenomen. Hieronder wordt per voorwaarde kort uitgelegd wat er onder wordt verstaan. In de voorwaarde 'intramurale opname' is bepaald dat de tbs-gestelde gedurende een bepaalde periode intramuraal moet worden behandeld (de eerste in de wet als voorbeeld genoemde voorwaarde).¹¹ 'Alcohol/drugs/gokken' beperkt of verbiedt het ge-/misbruik van middelen en/of gokken. Onder de voorwaarde 'behandeling' zijn alle voorwaarden geschaard die te maken hebben met het verplicht volgen van een bepaalde behandeling of therapie, waaronder het verplicht innemen van medicijnen (de tweede in de wet als voorbeeld genoemde voorwaarde). Bij 'medewerking aan de reclassering' gaat het over de verplichting tot het opvolgen van de aanwijzingen of voorschriften van de reclassering of de bepaling waarbij de tbs-gestelde zich akkoord moet verklaren met de voorwaarden. Onder 'houding' zijn de voorwaarden die gaan over de houding of instelling van de betrokkene gecategoriseerd, bijvoorbeeld 'betrokkene stelt zich actief en gemotiveerd op'. Bij 'financiën' gaat het om voorwaarden over de manier waarop met de financiën moet worden omgegaan, bijvoorbeeld het accepteren van bewindvoering. 'Strafbare feiten' zijn voorwaarden over het niet mogen plegen van nieuwe strafbare feiten en 'pasfoto/identificatie' verplicht de tbs-gestelde tot het meewerken aan mogelijkheden tot identificatie bijvoorbeeld aan de hand van het geven van een recente pasfoto of vingerafdruk.¹² Onder 'woonsituatie' zijn voorwaarden opgenomen als het pas verhuizen na toestemming van de reclassering, of het inlichten van de reclassering bij verandering van woon- of verblijfplaats. Bij 'zinnvolle dagbesteding' gaat het om voorwaarden over dagelijkse activiteiten zoals (vrijwilligers)werk of scholing. Een 'contactverbod slachtoffer(s)' betekent dat de tbs-gestelde geen contact mag opnemen met het slachtoffer van het delict waarvoor hij tbs-vw opgelegd heeft gekregen. Bij 'uitwisselen informatie' wordt de tbs-gestelde verplicht toe te staan dat de verschillende organisaties die betrokken zijn bij zijn behandeling informatie mogen uitwisselen over de voortgang van de behandeling.¹³ 'Sociaal netwerk' ten slotte, heeft betrekking op de omgang die de tbs-gestelde met personen uit zijn sociale netwerk heeft, bijvoorbeeld het openheid van zaken geven over het sociale net-

---

¹⁰ Voor de exacte bepaling zie artikel 1 Wet op de identificatieplicht.

¹¹ Deze intramurale opname verschilt van de intramurale opname bij tbs-dwang in die zin, dat een fpc, waar de tbs-dwang ten uitvoer wordt gelegd, strenger beveiligd is dan een forensisch psychiatrische kliniek (fpk) of forensisch psychiatrische afdeling (fpa), waar de tbs-vw ten uitvoer wordt gelegd. Zie ook verderop bij 'beveiligingsniveau'.

¹² Deze voorwaarde is vanaf 2010 in de wet opgenomen, vanaf dat moment hoeft deze voorwaarde niet meer expliciet te worden genoemd in de beslissing van de rechter.

¹³ De informatie-uitwisseling tussen justitiële organisaties is wettelijk geregeld, maar indien er informatie moet worden uitgewisseld met niet-justitiële organisaties is toestemming nodig. Hiervoor kan ook een driepartijenovereenkomst worden opgesteld, tussen reclassering, cliënt en zorginstelling (3RO & GGz, 2012).

werk aan de reclassering/behandelaar, maar ook op beperkingen aan een intieme relatie.

Ook de setting waarin de voorwaarden ten uitvoer moeten worden gelegd (klinisch of ambulante) en het beveiligingsniveau van de setting zijn in kaart gebracht. Beschermde woonvoorzieningen worden onder de ambulante setting gerekend, omdat de tbs-gestelde vrij is deze te verlaten. Voor het bepalen van het beveiligingsniveau is de categorisatie van de DJI (2014a) gebruikt, die vijf niveaus van beveiliging kent:

- 1 ambulante forensische zorg, inclusief begeleid wonen;
- 2 reguliere ggz;
- 3 forensisch psychiatrische afdeling, forensische verslavingsafdeling;
- 4 forensisch psychiatrische (verslavings) kliniek;
- 5 forensisch psychiatrisch centrum.

Fase III: tenuitvoerlegging tbs-vw/VB

De laatste fase in het traject van de tbs-gestelde die is onderzocht is de fase van de tenuitvoerlegging, direct voorafgaand aan en/of leidend tot de omzetting of hervatting. Voor sommige tbs-gestelden geldt dat er door de rechter tijdens de tenuitvoerlegging van de tbs-vw of VB een aanvulling van de voorwaarden wordt uitgesproken. Alle beslissingen van de rechter voorafgaand aan de uitspraak tot omzetting of hervatting zijn gelezen en onderzocht op eventuele veranderingen of aanvullingen van de voorwaarden. Hierbij is het aantal aanvullende voorwaarden en het type voorwaarden in kaart gebracht. Ook is bekeken of reeds voor de daadwerkelijke omzetting of hervatting al eerder een omzetting of hervatting is gevorderd door de OvJ die door de rechter niet is toegekend.

Voor alleen het deelonderzoek naar de VB zijn twee aanvullende factoren bekeken. Dit betreft ten eerste de verloffase van de tbs-gestelde, waarin is gekeken naar het al dan niet doorlopen van transmuraal verlof of proefverlof. Voordat een tbs-gestelde met tbs-dwang definitief terugkeert naar de maatschappij, doorloopt hij veelal verschillende verloffasen: begeleid verlof, onbegeleid verlof, transmuraal verlof en proefverlof. Deze verloffasen zijn steeds minder streng beveiligd/begeleid, steeds langer van duur en gaan gepaard met steeds meer vrijheden voor de tbs-gestelde. Bij transmuraal verlof wordt de zorg nog volledig vanuit het fpc gecoördineerd en uitgevoerd, de reclassering is in principe als partij niet aanwezig. De tbs-gestelde verblijft meestal niet meer in het fpc, maar in de maatschappij, al dan niet een deel van de tijd en al dan niet in een begeleide woonvorm. Bij proefverlof wordt de reclassering bij de zorg betrokken en wordt een samenwerkingsverband tussen het fpc en de reclassering opgesteld. De belangrijkste uitvoerder en toezichthouder is de reclassering en het fpc is op de achtergrond aanwezig als juridische eindverantwoordelijke voor de tbs-gestelde. De Beginselenwet terbeschikkingstelling (Bvt) vermeldt dat proefverlof aan de orde is indien de uit de stoornis voortvloeiende gevaarlijkheid van de tbs-gestelde dusdanig is teruggebracht dat het verantwoord is hem bij wijze van proef te doen terugkeren naar de maatschappij (art. 51 lid 1 Bvt). Ten tweede is gekeken naar de relatie tussen de manier waarop de VB tot stand is gekomen, contrair of conform de gedragsdeskundige adviezen. Bij de uitspraak tot VB kan de rechter de adviezen van de gedragsdeskundigen overnemen of naast zich neerleggen en anders beslissen, in het eerste geval wordt dit conform de gedragsdeskundige adviezen genoemd en in het tweede geval contrair aan de gedragsdeskundige adviezen. Voor deze factor wordt gebruik gemaakt van data die zijn verzameld in een eerder onderzoek naar de contraire voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwang (Nagtegaal & Boonmann, 2014) en worden alleen de tbs-gestelden betrokken die zowel in het huidige onderzoek en in dat onderzoek voorkomen.

Ten slotte zijn enkele factoren bekeken die alleen de groep tbs-gestelden met een omzetting of hervatting betreft (en niet de vergelijkingsgroepen). Dit zijn de factoren die de aanleiding voor de omzetting en hervatting vormen en deze kunnen niet worden vergeleken met de vergelijkingsgroep, immers bij hen heeft geen omzetting of hervatting plaats gevonden. Dit zijn leeftijd ten tijde van schending van de voorwaarden, het aantal geschonden voorwaarden en het type geschonden voorwaarden. Ook het moment van schending en de gemiddelde duur van de tbs-vw en VB tot omzetting of hervatting is in kaart gebracht. Verder zijn de setting en het beveiligingsniveau ten tijde van de schending bekeken. Het beveiligingsniveau is wederom bepaald aan de hand van bovenstaande vijf niveaus. Verder zijn de overwegingen van de rechter om te beslissen tot omzetting of hervatting opgezocht. Ten slotte is bekeken of er life events (scheiding, overlijden, verlies van baan, etc.) zijn geweest die met de omzetting of hervatting te maken hebben.

1.4.4 Statistische analyses en beperkingen aan het onderzoek

De scores op de factoren worden in tabellen gepresenteerd. Het gaat daarbij veelal om het aantal keer dat iets voorkomt, waarbij de geldende percentages, dat wil zeggen exclusief de ontbrekende scores (*missings*) worden weergegeven. De ontbrekende scores bij elke analyse zijn af te leiden uit de cijfers of worden expliciet vermeld. De normaliteit van de scores wordt onderzocht aan de hand van de Kolmogorov-Smirnov-test. De verschillen tussen de onderzoeksgroepen en de vergelijkingsgroepen worden onderzocht aan de hand van t-toetsen (continue variabelen), chi-kwadraat toetsen (dichotome variabelen) of non-parametrische mediaantoetsen (in geval van niet-normaal verdeling van de scores).

Het onderhavige onderzoek is exploratief van aard. Dit betekent dat een relatief groot aantal factoren is onderzocht in relatie tot omzetting en hervatting en een relatief groot aantal toetsen (met relatief geringe groepsgrootte bij sommige analyses) is uitgevoerd. Dat betekent dat sommige bevindingen toeval kunnen zijn en dat nader onderzoek wenselijk is. Ook wordt om die reden een alpha van 0,05 of lager aangehouden om significante bevindingen aan te geven en worden trends niet besproken.

Ten slotte is van significante bevindingen de effectgrootte bepaald, om deze nader te kunnen interpreteren. Voor t-toetsen is voor het bepalen van de effectgrootte de *mean difference effect size* (Cohen's *d*, verschilscore) gebruikt:

$$\text{Cohen's } d = (M_2 - M_1) / SD_{\text{pooled}} \text{ en } SD_{\text{pooled}} = \sqrt{((SD_1^2 + SD_2^2) / 2)}.$$

Hierin is M_1 het gemiddelde van groep 1 en M_2 het gemiddelde van groep 2 en zijn SD_1 en SD_2 de standaarddeviaties van groep 1 en groep 2. Een uitkomst tot 0,2 betekent een kleine relatie, een uitkomst tussen 0,2 en 0,5 een kleine tot gemiddelde relatie, een uitkomst tussen 0,5 en 0,8 een gemiddelde tot sterke relatie en een uitkomst groter of gelijk aan 0,8 een sterke relatie (Lipsey & Wilson, 2001; www.socscistatistics.com/effectsize/Default3.aspx; geraadpleegd 25 november-2016).

Om de effectgrootte van de chi-kwadraattoetsen te bepalen, wordt Phi φ gebruikt, omdat alle Chi-kwadraattoetsen 2x2 tabellen omvatten:

$$\varphi = \sqrt{\frac{\chi^2}{n}}.$$

Hierin is φ de effectgrootte, χ^2 de uitkomst van de chi-kwadraattoets en n het aantal waarnemingen. Een uitkomst tot 0,1 wordt beschouwd als een klein effect, een

uitkomst tussen 0,1 en 0,3 een klein tot gemiddeld effect, een uitkomst tussen 0,3 en 0,5 een gemiddeld tot groot effect en een uitkomst van groter of gelijk aan 0,5 een groot effect (www.real-statistics.com/chi-square-and-f-distributions/effect-size-chi-square/; geraadpleegd 25 november 2016).

De effectgrootte van de Mann-Whitney U-test is:

$$r = \frac{Z}{\sqrt{N}}$$

Hierin is Z een van de uitkomsten van de Mann-Whitney U-test en N het totale aantal deelnemers in de toets. Een uitkomst tot 0,1 wordt beschouwd als een klein effect, een uitkomst tussen 0,1 en 0,3 een klein tot gemiddeld effect, een uitkomst tussen 0,3 en 0,5 een gemiddeld tot groot effect en een uitkomst van groter of gelijk aan 0,5 een groot effect (<http://yatani.jp/teaching/doku.php?id=hcistats:mann-whitney>; geraadpleegd 25 november 2016).

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de bevindingen van het onderzoek voor wat betreft de tbs met voorwaarden aan de orde. In hoofdstuk 3 worden de resultaten over de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging gepresenteerd. Beide hoofdstukken zijn hetzelfde opgebouwd. Het begint met een kort overzicht van de ontwikkelingen in wet- en regelgeving. Ook wordt enige literatuur over de tbs-vw en VB samengevat en worden achtergrondcijfers over tbs-gestelden met tbs-vw en VB gegeven. Vervolgens worden de resultaten van het huidige onderzoek besproken. Eerst komt de prevalentie van omzettingen en hervattingen aan de orde en het moment van omzetting en hervatting. Daarna volgen de analyses vanuit het dossieronderzoek, met betrekking tot factoren die mogelijk samenhangen met omzettingen en hervattingen. Deze worden geordend naar de drie eerder genoemde fasen: Fase I: factoren in de voorgeschiedenis, Fase II: factoren in de opleggingsfase en Fase III: factoren in de fase van tenuitvoerlegging van de tbs-vw/VB, direct voorafgaand aan de omzetting of hervatting. Het rapport eindigt met een beschouwing van de gezamenlijke resultaten (hoofdstuk 4).

2 Tbs met voorwaarden

In het onderhavige hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd van het onderzoek naar de tbs met voorwaarden (tbs-vw) en de omzettingen van de tbs-vw naar tbs-dwang. De mogelijkheid om onder voorwaarden een tbs-maatregel opgelegd te krijgen, de tbs-vw, bestaat al sinds de inwerkingtreding van de zogenaamde psychopatenwetten in 1928. De naam van deze voorwaardelijke variant van de tbs-maatregel is door de jaren heen een aantal keer gewijzigd, net als de opleggingscriteria en overige bepalingen in de wet (paragraaf 2.1). Deze komen hieronder kort aan de orde, waarna het huidige wettelijke kader wordt geschetst. In paragraaf 2.2 komen achtergrondcijfers over de tbs-vw die vanuit de literatuur zijn verzameld aan de orde. In paragraaf 2.3 en 2.4 staan de resultaten van het huidige onderzoek, waarbij eerst het prevalentie-onderzoek aan de orde komt (paragraaf 2.3.1) en vervolgens de resultaten van het dossieronderzoek naar de verschillen tussen de tbs-gestelden met en zonder omzetting worden besproken (paragraaf 2.3.2-2.3.4). De resultaten worden samengevat in een afsluitende figuur.

2.1 Wettelijke achtergrond

2.1.1 Invoering in 1928: voorwaardelijke tbr

Met de introductie van de Psychopatenwetten in 1928 werd direct onderscheid gemaakt tussen de onvoorwaardelijke en voorwaardelijke tbs-maatregel, toen nog tbr genoemd: terbeschikkingstelling van de Regering (oud art. 37d WvSr). De voorwaardelijke tbr werd opgelegd indien dwangverpleging niet noodzakelijk werd geacht en als algemene voorwaarde werd een proeftijd van drie jaar ingesteld waarbinnen de tbr-gestelde zich niet opnieuw schuldig mocht maken aan een strafbaar feit. Bijzondere voorwaarden konden daarnaast worden gesteld, zoals het volgen van een behandeling en het betalen van een schadevergoeding. Ook een omzetting naar tbr met dwangverpleging werd met de invoering van de voorwaardelijke tbr mogelijk, in geval de voorwaarden niet werden nageleefd of de betrokkene de onvoorwaardelijke verpleging op een andere manier nodig had (Van Vliet, Kokken, Oldenburg, & Oei, 2009).

2.1.2 Veranderingen in 1988: tbs met aanwijzingen

In 1988 werden grondige veranderingen in de wetten over de tbs-maatregel doorgevoerd (*Staatsblad*, 1986, 1988). De psychopatenwetten stamden reeds uit 1928, deze waren verouderd en veranderingen bleken noodzakelijk. De voorwaardelijke tbr werd opgevolgd door tbs met aanwijzingen (tbs-a). De tbs-a was bestemd voor psychisch gestoorde delinquenten bij wie beperkt risico was (Leuw, 1993). De tbs-a kon in eerste aanleg worden opgelegd voor maximaal twee jaar. Daarna bestond de mogelijkheid tot verlenging met nogmaals één of twee jaar, waarmee de totale duur van de tbs-a maximaal vier jaar kon zijn (Leuw, 1993). De tbs-a kon worden gecombineerd met een gevangenisstraf van maximaal één jaar. Bij overtreding van de aanwijzingen kon de tbs-a niet meer zomaar worden omgezet naar de tbs-dwang, wat nog wel het geval was bij de voorwaardelijke tbr. Er moest, naast overtreding van de voorwaarden ook worden aangetoond dat de veiligheid van personen of goederen de verpleging eiste. Feitelijk moest er dus een nieuw delict worden gepleegd

om omzetting te kunnen bewerkstelligen, wat de mogelijkheden tot omzetting beperkte (Van Vliet et al., 2009).

2.1.3 *Veranderingen in 1997: tbs met voorwaarden*

Vrij snel na de invoering van de tbs-a in 1988 werd in 1992 de Commissie-Fokkens ingesteld, met de vraag te onderzoeken 'of de wettelijke regeling inzake de sanctietoepassing ten aanzien van geestelijk gestoorde delinquenten aanpassing behoeft' (Commissie-Fokkens, 1993, p. 5). Eén van de vier subvragen waarover de commissie zich diende te buigen, ging over de terbeschikkingstelling zonder verpleging, de tbs-a. Er werd geconstateerd dat het aantal opleggingen van de tbs-a flink gedaald was ten opzichte van de opleggingen van de voorwaardelijke tbr en bovendien bestond een groot probleem met tbs-passanten: tbs-gestelden die in detentie lange tijd wachtten op een behandelplaats, terwijl alle behandelinstellingen vol waren. Het gebrek aan populariteit van de tbs-a kwam, zo veronderstelde men, onder meer door het feit dat de tbs-a te weinig voorzieningen bood om in te grijpen bij overtreding van de aanwijzingen of bij toename van het gevaar dat de tbs-gestelde vormde (Leuw, 1993). Het was noodzakelijk dat de tbs-gestelde sterk gemotiveerd was voor de maatregel en er bestond een paradox met aan de ene kant vrijwillige intramurale opname en aan de andere kant een ambulante maatregel (Leuw, 1993). De Commissie-Fokkens wilde aanpassingen doorvoeren die ervoor zouden zorgen dat deze beperkingen opgelost werden (Tweede Kamer, vergaderjaar 1993-1994, 22 329, nr. 5).

Op 1 oktober 1997 trad de Wet-Fokkens in werking, waarmee (onder meer) de tbs-a werd veranderd in de tbs met voorwaarden (tbs-vw). De wetswijziging voorzag in de mogelijkheid voor de OvJ om meer slagvaardig op te treden als er gevaar dreigde of als de terbeschikkinggestelde zich niet aan de voorwaarden hield door omzetting naar de tbs-dwang in die gevallen mogelijk te maken (Leuw & Mertens, 2001). Tevens werd een multidisciplinaire rapportage verplicht gesteld reeds bij de oplegging van de tbs-vw, welke bij de opleggingscriteria voor de tbs-a ontbrak. Hiermee kon in geval van omzetting makkelijker worden overgegaan naar de tbs-dwang, aangezien het voor tbs-dwang een vereiste is dat er onderzoek naar de betrokken persoon is verricht door twee gedragsdeskundigen. De oplegging van de tbs-vw in eerste aanleg werd altijd twee jaar, waarna verlenging met één of twee jaar mogelijk werd. De maximale duur van de tbs-vw bleef daarmee vier jaar. De gevangenisstraf die in combinatie met de tbs-vw kon worden opgelegd, werd verhoogd naar ten hoogste drie jaar (*Staatscourant*, 2006). De Wet-Fokkens introduceerde behalve de tbs met voorwaarden ook de voorwaardelijke beëindiging van de tbs (Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24 256, nr. 302), wat één van de redenen is dat beide varianten zo veel op elkaar lijken, zij het in een andere fase van het traject (zie hoofdstuk 3). Het belangrijkste verschil met de tbs met aanwijzing was dat met de tbs-vw de omzetting gemakkelijker werd gemaakt (Van Vliet et al., 2009), vergelijkbaar met de manier waarop de omzetting bij de voorwaardelijke tbr was geregeld.

2.1.4 *Veranderingen in 2010: ondermeer verhoging maximale duur tbs-vw*

Per 1 september 2010 werden opnieuw enkele aanpassingen in de tbs-vw aangebracht. Deze vloeiden voort uit de aanbevelingen van de Commissie-Visser (de parlementaire onderzoekscommissie) en hadden als doel de veiligheid van de samenleving bij de tenuitvoerlegging van de tbs-vw te vergroten, een effectiever gebruik van de tbs-vw te bevorderen en de instroom in de tbs-dwang te beperken (*Staatscourant*, 2010; Tweede kamer, vergaderjaar 2008-2009, 31 823, nr. 4). De

belangrijkste wijzigingen waren de verhoging van de maximale gevangenisstraf die in combinatie met tbs met voorwaarden kan worden opgelegd, van drie naar vijf jaar (art. 38, lid 2 Sr.), de verhoging van de maximale duur van de tbs-vw van vier naar negen jaar (art. 38e WvSr; Wet van 1 juli 2010, *Staatsblad*, 2010) en de invoering van de tijdelijke crisisopname (art. 509jbis WvSv). Met deze bepaling is klinische opname mogelijk geworden, zonder dat de tbs-vw direct moet worden omgezet naar een tbs-dwang. Ook kan de rechter bepalen dat de tbs-vw dadelijk ten uitvoer wordt gelegd, ook als deze nog niet onherroepelijk is (art. 38 lid 6 WvSr) en is de acceptatieplicht van de forensisch psychiatrische instellingen uitgebreid naar tbs-gestelden met tbs-vw (art. 11 lid 1 Bvt).

2.1.5 Aangenomen wetsvoorstel 2015

Eind 2015 is een wetsvoorstel aangenomen waarmee onder andere een maatregel ter gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking wordt geïntroduceerd (Wet van 25 november 2015; *Staatsblad*, 2015). Met deze nieuwe wet ontstaat de mogelijkheid om de tbs-maatregel, zowel tbs-vw als ook tbs-dwang, te laten opvolgen door deze maatregel ter gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking. De maatregel dient als toezichtmaatregel, ter bescherming van de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen (nieuw art. 38z lid 1 WvSr). De rechter kan bij de uitspraak waarbij hij een persoon een tbs-maatregel oplegt ambtshalve of op vordering van het OM aan die persoon tevens deze maatregel tot gedragsbeïnvloeding of vrijheidsbeperking opleggen. De maatregel kan alleen ten uitvoer worden gelegd als het OM uiterlijk tien weken voor beëindiging van de tbs-maatregel (art. 37a WvSr; of bij beëindiging van tbs-dwang [art. 37b WvSr]) een vordering hiertoe heeft ingediend bij de rechter (nieuw art. 38aa lid 1 WvSr) en indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan (nieuw art. 38ab 1 lid a WvSr) of indien ernstig belastend gedrag jegens slachtoffers of getuigen dient te worden voorkomen (nieuw art. 38ab 1 lid b). De rechter kan de tenuitvoerlegging van de maatregel gelasten voor de duur van twee, drie, vier of vijf jaar (nieuw art. 38aa lid 4 WvSr) en de maatregel kan op vordering van het OM telkens worden verlengd voor de duur van twee, drie, vier of vijf jaar (nieuw art. 38ac lid 1 WvSr). Bij het schrijven van dit rapport is de verwachting dat deze wet in 2018 in werking zal treden.

2.1.6 Huidige wet- en regelgeving

De wijzigingen in de tbs-vw in 2010 zijn op het moment van schrijven van de onderhavige rapportage de laatste wijzigingen die in werking zijn getreden. Wel is eind december 2016 een nieuwe aanwijzing tbs met voorwaarden en voorwaardelijke beëindiging van het bevel tot verpleging van overheidswege verschenen (*Staatscourant*, 2016). De tbs-vw is momenteel als volgt in de wet opgenomen. Er zijn twee aparte wetsartikelen die de combinatie tbs-maatregel (art. 37a WvSr) met voorwaarden (art. 38 lid 1 WvSr) mogelijk maken. Voor tbs met dwangverpleging geldt hetzelfde, de combinatie van twee wetsartikelen regelt de tbs-dwang: artikel 37a WvSr is de tbs-maatregel, artikel 37b lid 1 WvSr de dwangverpleging. Voor oplegging van de tbs-maatregel gelden bepaalde eisen en daarnaast zijn er eisen voor oplegging van de voorwaarden dan wel de dwangverpleging. Voor oplegging van de tbs-maatregel moet bij betrokkene tijdens het plegen van het strafbare feit een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van de geestvermogens bestaan (art. 37a lid 1 WvSr). Dit delict moet ten minste een strafdreiging van vier jaar of meer kennen of behoren tot een lijst van bijzondere delicten (opgesomd in art. 37a WvSr lid 1.1^o). Ook moet de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid

van personen of goederen de oplegging vereisen (art. 37a WvSr lid 1.2^o). Verder zijn bij oplegging de adviezen van twee gedragsdeskundigen noodzakelijk, waaronder ten minste één psychiatrisch rapport (art. 37 lid 2 WvSr). Doordat de opleggingscriteria voor de tbs-maatregel gelijk zijn, wordt reeds bij oplegging van de tbs-vw aan de eisen van een eventuele omzetting naar tbs-dwang in de toekomst voldaan. De OvJ kan oplegging van de tbs met voorwaarden vorderen in geval van elke mate van (on)toerekeningsvatbaarheid, echter de combinatie met gevangenisstraf kan alleen in geval van ten minste verminderde toerekeningsvatbaarheid. Bij volledige ontoerekeningsvatbaarheid is geen ruimte om naast de tbs-vw een gevangenisstraf op te leggen (*Staatscourant*, 2016). Een andere vuistregel bij het vorderen van tbs-vw is dat deze aan de orde is indien het recidivegevaar voldoende kan worden afgewend door het stellen van voorwaarden. Hiervan kan sprake zijn bij personen die minder delictgevaarlijk zijn, enig ziektebesef tonen, gemotiveerd zijn voor de behandeling en een niet te ernstig misdrijf hebben gepleegd (*Staatscourant*, 2016).

Bij de keuze voor voorwaarden geldt eveneens een aantal bepalingen. Indien de rechter *geen* dwangverpleging oplegt, stelt hij ter bescherming van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen voorwaarden aan het gedrag van de terbeschikkinggestelde (art. 38 lid 1 WvSr). Er is onderscheid te maken naar één algemeen geldende voorwaarde, drie voorwaarden die in de wet als voorbeeld worden genoemd en overige voorwaarden (zie ook paragraaf 1.4.3). De algemeen geldende voorwaarde bij oplegging van tbs-vw en bij VB is dat de tbs-gestelde medewerking verleent aan het nemen van één of meerdere vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage biedt (een paspoort, rijbewijs, identiteitskaart, etc.; art. 38 lid 1 tweede zin WvSr).¹⁴ De drie voorwaarden die in geval van tbs-vw en VB in de wet als voorbeeld worden genoemd zijn dat de betrokkene zich in een door de rechter aangewezen inrichting laat opnemen, zich onder behandeling stelt van een in de uitspraak aangewezen deskundige of door de behandelend arts voorgeschreven geneesmiddelen inneemt, dan wel gedooft dat deze door de behandelend arts aan hem worden toegediend (art. 38a lid 1 WvSr). Er kunnen regels worden gesteld omtrent de eisen waaraan de inrichting moet voldoen (art. 38a lid 2 WvSr). De rechter geeft een in de uitspraak aangewezen instelling de opdracht de terbeschikkinggestelde bij de naleving van de voorwaarden hulp en steun te verlenen (art. 38 lid 2 WvSr). Indien de rechter naast de tbs-vw een gevangenisstraf wenst op te leggen, kan deze maximaal vijf jaar duren (art. 38 lid 3 WvSr). In art. 38 lid 4 wordt bepaald dat, indien de opgelegde gevangenisstraf langer dan drie jaar is, de rechter de aard van de zorgverlening vast moet leggen, die als voorwaarde is vastgesteld. Indien nodig, kunnen de voorwaarden voorafgaand aan het ontslag uit detentie, na vordering van de OvJ, opnieuw door de rechter worden vastgesteld (art. 38 lid 5 WvSr). De terbeschikkinggestelde dient zich bereid te verklaren met de gestelde voorwaarden (art. 38 tweede lid 5 WvSr). De rechter kan op vordering van de OvJ of ambtshalve bevelen dat de tbs-vw dadelijk wordt uitgevoerd (art. 38 lid 6 WvSr; zie art. 38 lid 7-9 WvSr voor nadere bepalingen hierbij).

De tbs-vw wordt voor de duur van twee jaar opgelegd (art. 38d lid 1 WvSr). Op vordering van de OvJ (art. 509o lid 1 WvSv)¹⁵ kan de tbs-vw telkens met hetzij een jaar, hetzij twee jaren worden verlengd (art. 38d lid 2 WvSr), maar de tbs-vw gaat de totale duur van negen jaar niet te boven (art. 38e lid 2 WvSr). In artikel 38e

---

¹⁴ Voor de exacte bepaling zie artikel 1 Wet op de identificatieplicht.

¹⁵ Bij de vordering van de OvJ dient een met redenen omkleed, gedagtekend en ondertekend advies van de reclasering en van een psychiater die de terbeschikkinggestelde zelf heeft onderzocht te worden overgelegd (art. 509o lid 3 WvSv).

lid 1 WvSr is bepaald dat de totale duur van de tbs-maatregel *met dwangverpleging* is gemaximeerd tot vier jaar tenzij het een geweldsmisdrijf betreft ('een misdrijf gericht tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen'). Een dergelijke maximering van de tbs-maatregel op basis van de *ernst* van het indexdelict is er echter niet voor de tbs-vw, deze is alleen wettelijk genormeerd tot maximaal negen jaar, ongeacht het indexdelict. Op het moment van omzetting is het indexdelict waarvoor de tbs-vw is opgelegd, leidend voor de vraag of na omzetting de tbs-dwang gemaximeerd is of niet. Als het indexdelict een geweldsdelict betreft, is de tbs-dwang ongemaximeerd en als het indexdelict geen geweld omvat, is de tbs-dwang gemaximeerd tot vier jaar.

Het Openbaar Ministerie (OM) houdt toezicht op de naleving van de gestelde voorwaarden (art. 38a lid 3 WvSr) en de reclassering geeft de tbs-vw in de praktijk vorm. De reclassering rapporteert aan de OvJ en aan de DJI over de naleving van de voorwaarden (art. 69 Reglement verpleging ter beschikking gestelden [Rvt]). Op grond van artikel 38b WvSr kan de rechter, op vordering van het OM, of op verzoek van de terbeschikkinggestelde of zijn raadsman, de voorwaarden aanvullen, wijzigen of opheffen (art. 38b 1° WvSr) en aan een andere instelling dan die daarvoor daarmee was belast het verlenen van hulp en steun bij de naleving van voorwaarden opdragen (art. 38b 2° WvSr). Indien de tbs-gestelde zich niet aan de voorwaarden houdt of indien de veiligheid dit eist, kan het OM een vordering indienen tot tijdelijke opname in een door de rechtbank aangewezen inrichting voor de duur van maximaal zeven weken (zogenaamde 'crisisopname', art. 509jbis lid 1 WvSv). Indien het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van goederen of personen dit vereist, kan deze tijdelijke crisisopname met maximaal zeven weken worden verlengd (art. 509jbis lid 2 WvSv).

Indien een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd of indien het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist (art. 38c WvSr) en omzetting wenselijk is, kan de OvJ de politie opdragen betrokkene aan te houden. Ook dient de OvJ een vordering tot voorlopige verpleging in bij de rechter-commissaris (art. 509i lid 1 WvSv). Het moment van aanhouding van de betrokken tbs-gestelde wordt ook wel 'intrekking van de tbs-vw' genoemd. De rechter-commissaris beslist binnen drie keer 24 uur na aanhouding of betrokkene in voorlopige hechtenis dient te blijven (art. 509i lid 4 WvSv). De OvJ dient vervolgens een 'vordering tot alsnog verpleging' in (art. 509j lid 1 WvSv), waarna de zaak binnen een maand door de rechtbank moet worden behandeld (art. 509j lid 6 WvSr). De rechter kan op deze vordering besluiten de tbs-vw om te zetten in een tbs-dwang (art. 38c WvSr).¹⁶ Tegen de beslissing van de rechter tot omzetting van de tbs-vw is, binnen veertien dagen, hoger beroep door de OvJ of door de betrokkene mogelijk bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (art. 509v lid 1 WvSv). In geval van het plegen van een nieuw strafbaar feit tijdens de looptijd van de maatregel, kan de OvJ opnieuw de tbs-maatregel vorderen. De aard en de ernst van het nieuwe delict, en/of het daarmee samenhangende recidivegevaar, de belangen van de slachtoffers en de looptijd van de huidige maatregel zijn bepalend bij de keuze voor de vordering tot een eventuele nieuwe tbs-maatregel. Als de rechter deze vordering toekent en beslist tot een nieuwe tbs-maatregel, vervangt de nieuwe tbs-maatregel de lopende tbs-maatregel, ongeacht de modaliteit (art. 38l WvSr; *Staatscourant*, 2016). In box 2 worden kort de criteria voor en de duur van oplegging, verlenging en beëindiging van de tbs-maatregel met voorwaarden en omzetting weergegeven.

---

¹⁶ Aanvullende bepalingen zijn te vinden in artikel 509j tot en met 509n WvSv. In artikel 38f zijn bepalingen opgenomen over de termijn van de tbs met voorwaarden, meer in het bijzonder, de omstandigheden waaronder deze een opschortende werking heeft.

Box 2   Overzicht tbs met voorwaarden: criteria voor oplegging, verlenging en omzetting

Criteria voor oplegging, op vordering OM

- Gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis (art. 37a lid 1 WvSr).
- Misdrijf met strafdreiging vier jaar of meer (art. 37a lid 1.1^o WvSr).
- Veiligheid van anderen, dan wel algemene veiligheid van personen of goederen in het geding (art. 37a lid 1.2^o WvSr).
- De rapportages van twee gedragsdeskundigen van verschillende disciplines, waaronder een psychiater, zijn beschikbaar en niet ouder dan een jaar (art. 37 lid 2 WvSr).

Oplegtermijn

- Twee jaar (art. 38d lid 1 WvSr).

Duur gevangenisstraf i.c.m. tbs-maatregel

- Gemaximeerd tot vijf jaar (art. 38 lid 3 WvSr).
- Alleen bij verminderde toerekeningsvatbaarheid, bij volledige ontoerekeningsvatbaarheid geen gevangenisstraf mogelijk (*Staatscourant*, 2016).

Criteria voor verlenging, op vordering OM

- Indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen die verlenging eist (art. 38d lid 2 WvSr).

Verlengtermijn

Één of twee jaar (art. 38d lid 2 WvSr).

Voorwaardelijke beëindiging dwangverpleging

- Geen VB mogelijk (geen dwangverpleging opgelegd).

Duur totale tbs-vw

- Niet gemaximeerd door type indexdelict.
- Van rechtswege gemaximeerd tot maximaal negen jaar (art. 38e lid 2 WvSr).

Omzetting naar tbs-dwang, op vordering OM

Omzetting indien:

- een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd of anderszins het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist (art. 38c WvSr).

2.2   Tbs met voorwaarden in cijfers

In deze paragraaf volgen enkele algemene achtergrondgegevens over de tbs-vw. Het betreft achtereenvolgens het aantal opleggingen tbs-vw en tbs-dwang en het aandeel tbs-vw op het totale aantal opleggingen (paragraaf 2.2.1), demografische factoren ten tijde van oplegging tbs-vw (paragraaf 2.2.2), de duur van de gevangenisstraf die in combinatie met de tbs-vw wordt opgelegd (paragraaf 2.2.3) en recidivecijfers (paragraaf 2.2.4). Deze cijfers worden waar mogelijk in perspectief geplaatst door ze te vergelijken met cijfers over tbs-gestelden met dwangverpleging en zijn in paragraaf 2.2.5 samengevat in een afsluitende box.

2.2.1 Aantal opleggingen tbs-vw

In tabel 9 staan cijfers over het aantal opleggingen tbs-vw en tbs-dwang in de periode 2006-2015. Dit betreft alleen het aantal *nieuwe* opleggingen tbs-vw en tbs-dwang, er zitten geen omzettingen van tbs-vw naar tbs-dwang bij.¹⁷ Zoals af te leiden uit kolom A is de tbs-vw de afgelopen tien jaar jaarlijks gemiddeld 50,9 keer opgelegd, waarbij geldt dat het de laatste vijf jaar gemiddeld vaker (gemiddeld 59,0 keer) wordt opgelegd dan de vijf jaar daarvoor (gemiddeld 42,8 keer). Verder is het aandeel opleggingen tbs-vw op het totale aantal tbs-opleggingen in tien jaar tijd bijna verdubbeld: van 23% in 2006 naar 42% in 2015 (kolom C). Zoals uit kolom B is op te maken, komt dit mede door de daling van het absolute aantal opleggingen tbs-dwang (van 171 in 2006 naar 95 in 2015), naast een stijging in het absolute aantal opleggingen tbs-vw (kolom A). Over de duur van de tbs-vw wordt door de DJI niet gerapporteerd.

Tabel 9 Aantal opleggingen tbs-vw, tbs-dwang en aandeel op totale aantal opleggingen (2006-2015)

Jaar	Aantal opleggingen tbs-vw (A)	Aantal opleggingen tbs-dwang (B)	Totaal opleggingen (A+B=C)	Aandeel tbs-vw/ totaal opleggingen (A/C=D)
	n	n	n	%
2006 ^a	51	171	222	23%
2007 ^b	50	180	230	22%
2008 ^c	42	118	160	26%
2009 ^d	45	109	154	29%
2010 ^e	26	94	120	22%
2011 ^f	47	101	148	32%
2012 ^f	57	96	153	37%
2013 ^f	57	86	143	40%
2014 ^f	67	97	164	41%
2015 ^f	67	92	159	42%

n = aantal

^a Bron: DJI (2011)

^b Bron: DJI (2012)

^c Bron: DJI (2013)

^d Bron: DJI (2014b)

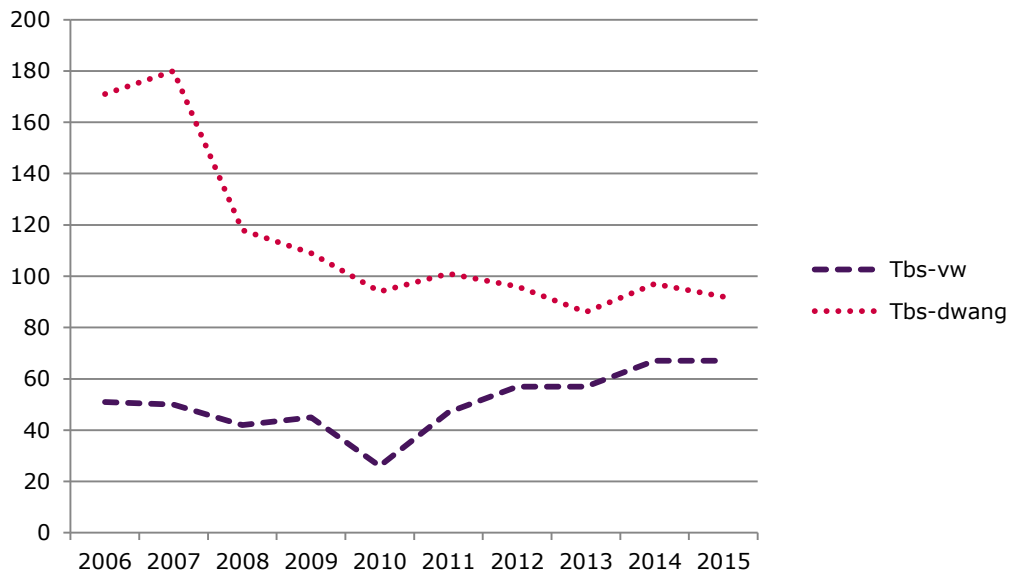
^e Bron: DJI (2015)

^f Bron: DJI (2016)

¹⁷ Tot 2006 werd door de DJI alleen het totale aantal tbs-vw gepubliceerd, terwijl dat cijfer bestond uit nieuwe opleggingen tbs-vw en uit omzettingen en het onderscheid hiertussen was niet te maken. Ook in het aantal opleggingen tbs-dwang werd voor 2006 geen nader onderscheid gemaakt, terwijl dat cijfer eveneens bestond uit verschillende typen opleggingen tbs-dwang. Aangezien het onderscheid tussen de nieuwe opleggingen tbs-vw en omzettingen, en tussen tbs-dwang en andere typen van tbs-dwang niet kan worden herleid uit de cijfers van de DJI vóór 2006, wordt alleen de periode 2006-2015 hier weergegeven. Vanaf 2006 zijn meer gedifferentieerde cijfers beschikbaar. Bij het aantal opleggingen tbs-vw wordt vanaf dat moment onderscheid gemaakt naar nieuwe opleggingen tbs-vw en naar tbs-vw omgezet in tbs-dwang. Bij het aantal opleggingen tbs-dwang gaat het dan om: (1) tbs-dwang van onbepaalde duur, (2) tbs-dwang gemaximeerd in duur, (3) omzettingen van tbs-vw naar tbs-dwang van onbepaalde duur en (4) omzettingen tbs-vw naar tbs-dwang gemaximeerd in duur. Voor de periode vóór 2006 wordt verwezen naar de publicaties van de DJI (DJI, 1998, 2005, 2008, 2009, 2010).

In figuur 3 wordt het aantal nieuwe opleggingen tbs-vw (kolom A uit tabel 9) en tbs-dwang (kolom B uit tabel 9) nogmaals schematisch weergegeven.

Figuur 3 Aantal opleggingen tbs-vw en tbs-dwang (2006-2015)

2.2.2 Demografische factoren

In tabel 10 is te zien wat de gemiddelde leeftijd ten tijde van het onherroepelijk worden van het vonnis tbs-vw en de sekse van tbs-gestelden met een tbs-vw is. De gemiddelde leeftijd is 36 jaar (gemiddelde in de periode 2006-2013; geen SD of range gerapporteerd door de DJI). Ter vergelijking, deze is gelijk aan de gemiddelde leeftijd van tbs-gestelden met dwangverpleging ten tijde van het onherroepelijk worden van het vonnis in diezelfde periode (DJI, 2010, 2014b). Verder wordt gemiddeld 12,6% van de maatregelen tbs-vw aan een vrouw opgelegd, de rest is man (gemiddelde periode 2006-2015). Ter vergelijking, tbs-dwang is in diezelfde periode aan totaal 111 vrouwen opgelegd, wat overeenkomt met 9,1% van alle opleggingen tbs-dwang in die periode (DJI, 2011, 2015). Dit betekent dat het aandeel vrouwen met tbs-vw op het totaal opleggingen tbs-vw iets hoger ligt dan het aandeel vrouwen met tbs-dwang op het totale aantal opleggingen tbs-dwang. Over het geboorteland van alleen tbs-gestelden met tbs-vw wordt door de DJI niet gerapporteerd.

Tabel 10 Leeftijd en sekse tbs-vw (2006-2015)

	Gemiddelde leeftijd (datum vonnis onherroepelijk)	Sekse			
		Man		Vrouw	
		n	%	n	%
2006 ^a	36	60	88%	8	12%
2007 ^b	35	48	84%	7	16%
2008 ^c	36	44	83%	9	17%
2009 ^d	37	47	89%	6	11%
2010 ^e	36	32	86%	5	14%
2011 ^e	34	54	95%	3	5%
2012 ^e	36	71	96%	3	4%
2013 ^e	37	55	89%	7	11%
2014 ^e	NG	58	83%	12	17%
2015 ^f	NG	63	90%	7	10%

n = aantal

De gemiddelde leeftijd en sekse werden niet gerapporteerd in de jaren vóór 2006.

^a Bron: DJI (2011)

^b Bron: DJI (2012)

^c Bron: DJI (2013)

^d Bron: DJI (2014b)

^e Bron: DJI (2015)

^f Bron: DJI (2016)

2.2.3 Combinatiestraf

Personen die een tbs-vw opgelegd krijgen, krijgen meestal eveneens een gevangenisstraf opgelegd: slechts gemiddeld 7% (in 2006-2015) wordt ontslagen van alle rechtsvervolging. In tabel 11 is de duur van deze gevangenisstraf weergegeven.¹⁸ In de meeste gevallen duurt de opgelegde gevangenisstraf in combinatie met tbs-vw tussen de zes maanden en een jaar (gemiddeld 31% van alle tbs-gestelden met een combinatiestraf tussen 2006-2015) of tussen de 1 en 2 jaar (gemiddeld 30% van alle tbs-gestelden met een combinatiestraf tussen 2006-2015). Ter vergelijking, bij tbs-dwang is de opgelegde gevangenisstraf iets korter: meestal tussen zes maanden en een jaar (gemiddeld 20% van alle tbs-gestelden met een combinatiestraf tussen 2006-2015) of tussen nul tot zes maanden (gemiddeld 17% van alle tbs-gestelden met een combinatiestraf tussen 2006-2015). Een gevangenisstraf van meer dan zes jaar (niet nader gespecificeerd) bij oplegging van tbs-dwang komt niet vaak voor: bij 7 van totaal 95 tbs-gestelden (7%) in 2015 (DJI, 2016).

¹⁸ Deze tabel betreft in tegenstelling tot tabel 9 *alle* tbs-gestelden met tbs-vw, zowel nieuwe opleggingen als omzettingen. Het onderscheid tussen beide typen tbs-vw is uit deze cijfers van de DJI niet te herleiden (zie ook voetnoot 17).

Tabel 11 Duur gevangenisstraf in combinatie met tbs-vw (2006-2015)

	Ontslag van rechts- vervolging ^g		< 6 maanden		6 maanden t/m 1 jaar		> 1 jaar t/m 2 jaar		> 2 jaar t/m 3 jaar		> 3 jaar t/m 5 jaar		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	2006 ^a	7	10%	9	13%	10	15%	30	44%	12	18%	-	-	68
2007 ^b	4	7%	10	18%	10	18%	20	37%	11	20%	-	-	55	100%
2008 ^c	3	6%	11	21%	15	28%	15	28%	9	17%	-	-	53	100%
2009 ^d	5	9%	6	11%	18	34%	18	34%	6	11%	-	-	53	100%
2010 ^e	1	3%	5	14%	17	46%	8	22%	5	14%	1	3%	37	100%
2011 ^e	2	4%	8	14%	16	28%	19	33%	11	19%	1	2%	57	100%
2012 ^e	5	7%	9	12%	17	23%	25	34%	12	16%	6	8%	74	100%
2013 ^e	6	10%	4	7%	23	37%	13	21%	5	8%	11	17%	62	100%
2014 ^e	4	6%	14	20%	29	41%	14	20%	5	7%	4	6%	70	100%
2015 ^f	5	7%	10	14%	28	40%	17	24%	5	7%	5	7%	70	100%
Totaal	42	M=7%	86	M=14%	183	M=31%	179	M=30%	81	M=14%	28	M=9%		

Noot. Vóór 2006 werd over de duur van de gevangenisstraf in combinatie met de tbs-vw niet gerapporteerd door de DJI. De wettelijk bepaalde maximale duur van de gevangenisstraf die in combinatie met een tbs-vw wordt opgelegd, bedraagt thans vijf jaar (sinds 2010), vandaar dat de tabel bij dat jaar eindigt. Deze categorie is voor de jaren 2006-2009 leeg, omdat het maximumaantal jaar gevangenisstraf in die periode drie jaar bedroeg.

n = aantal, M = mean (gemiddelde)

^a Bron: DJI (2011)

^b Bron: DJI (2012)

^c Bron: DJI (2013)

^d Bron: DJI (2014b)

^e Bron: DJI (2015)

^f Bron: DJI (2016)

^g In geval van volledige ontoerekeningsvatbaarheid.

2.2.4 Recidive

In 2015 is door het WODC onderzoek gedaan naar (onder meer) recidive *na* tbs met voorwaarden (Boonmann, Wartna, Bregman, Schapers, & Beijersbergen, 2015). Van alle uitgestroomde tbs-gestelden met tbs-vw in de periode 2000-2010 werd de 2-jarige recidive berekend. Hier worden cijfers van het uitstroomcohort 2006-2010 gepresenteerd. Wanneer naar alle typen delicten wordt gekeken, is te zien dat 26,1% van de uitgestroomde tbs-gestelden recidiveert (prevalentie algemene recidive); 73,9% van de uitgestroomde tbs-gestelden recidiveert dus niet. Wanneer naar ernstigere typen recidive wordt gekeken, ligt de prevalentie lager: 21,9% ernstige recidive en 6,1% zeer ernstige recidive.¹⁹ Deze algemene, ernstige en zeer

¹⁹ Deze cijfers hebben betrekking op tbs-gestelden die zijn uitgestroomd, van wie de tbs-maatregel is beëindigd, in 2006-2010 (N=216). Met de 2-jarige recidive wordt het aantal ex-tbs-gestelden dat binnen twee jaar heeft gerecidiveerd bedoeld. De prevalentie is het percentage recidivisten in de groep en met de 'ruwe' cijfers worden de cijfers ongecorrigeerd voor eventuele achtergrondkenmerken van ouders bedoeld. De definitie van 'algemene recidive' luidt: nieuwe, geldige* justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en de ernst van de gepleegde delicten. Ernstige recidive betreft nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens vier jaar. Zeer ernstige recidive betreft nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens acht jaar. Onder 'geldige zaken' vallen zaken die zijn afgedaan door het OM (exclusief technische septs en zaken die zijn overgedragen naar een ander arrondissementsparket), zaken die zijn geëindigd in een schuldigverklaring door de rechter en zaken die nog niet zijn afgedaan (Wartna, Blom & Tollenaar, 2011).

ernstige recidivecijfers moeten niet bij elkaar worden opgeteld, het gaat telkens om het percentage van de totale groep uitgestroomde tbs-gestelden. Dit komt door de definitie van de verschillende typen recidive: onder algemene recidive wordt alle recidive gerekend, een deel daarvan betreft een delict met een strafdreiging van vier jaar of meer (ernstige recidive) en een deel van de ernstige recidive betreft een delict met een strafdreiging van acht jaar of meer (zeer ernstige recidive). Recidivecijfers *tijdens* de tbs-vw zijn niet bekend. Het WODC onderzoekt momenteel de mogelijkheden hiertoe.

Ter vergelijking, in datzelfde onderzoek werd de recidive van ex-tbs-gestelden met tbs met dwangverpleging onderzocht. De 2-jarige ruwe recidive van het laatste uitstroomcohort (2006-2010; N=405) is bij alle typen recidive iets lager: 20,7% algemene recidive, 17,2% ernstige recidive en 5,0% zeer ernstige recidive (Boonmann et al., 2015).

2.2.5 Kortom

In box 3 worden alle cijfers over tbs-gestelden met tbs-vw uit paragraaf 2.2 samengevat.

Box 3 Tbs-vw in cijfers

De maatregel tbs-vw:

- is in de afgelopen tien jaar gemiddeld 51 keer per jaar opgelegd;
- is de laatste vijf jaar gemiddeld vaker opgelegd (gemiddeld 59 keer) dan de vijf jaar daarvoor (gemiddeld 43 keer).

De tbs-gestelde met tbs-vw:

- is meestal een man (gemiddeld 87%);
- is bij oplegging van tbs-vw gemiddeld 36 jaar oud;
- heeft naast tbs-vw meestal (gemiddeld 31%) 6 maanden tot één jaar gevangenisstraf opgelegd gekregen;
- recidive binnen twee jaar: 26% algemene recidive (74% recidiveert niet), 22% ernstige recidive, 6% zeer ernstige recidive (laatste drie cijfers niet optellen).

2.3 Prevalentie-onderzoek

De eerste analyse die is verricht is het bepalen van het aantal omzettingen van de tbs-vw naar tbs met dwangverpleging (tabel 12). Hiervoor is gekeken naar alle tbs-gestelden met een maatregel tbs-vw, na toepassing van de in- en exclusiecriteria bij het onderhavige onderzoek (N=674; zie ook paragraaf 1.4.2). Van deze groep hebben 177 tbs-gestelden een omzetting gehad, dit is een prevalentie van 26,3%. Dit betekent dat ruim een kwart van de tbs-gestelden met tbs-vw, de voorwaarden dusdanig heeft geschonden, of de algemene veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen zodanig in het geding heeft gebracht, dat omzetting van de tbs-vw naar tbs-dwang noodzakelijk werd geacht door de rechter. In tabel 12 worden de omzettingen per jaar aangegeven, naar jaar van oplegging van de tbs-vw (kolom A) en naar kalenderjaar van de omzetting (kolom B). Te zien is bijvoorbeeld dat 20 van de totaal 177 omzettingen betrekking hebben op maatregelen tbs-vw die in 2002 zijn opgelegd (kolom A). Ook is te zien dat 2010 een uitschieter was: in dat jaar hebben 25 omzettingen plaatsgevonden (kolom B). In de periode 2004-2006 stond de tbs-maatregel onder grote druk na een aantal ernstige incidenten met tbs-gestelden die met verlof waren (zie bijvoorbeeld Commissie-Vis-

ser, 2006). Wellicht heeft de extra aandacht die er destijds was en het feit dat alle risicotaxaties opnieuw moesten worden verricht ertoe geleid dat in dat jaar uiteindelijk een relatief hoog aantal maatregelen tbs-vw is omgezet in tbs-dwang.²⁰ Voor de jaren 2006-2012 kon het aandeel omzettingen naar het jaar van oplegging worden bepaald (kolom D), dit fluctueert tussen 14% en 42%.

Tabel 12 Aantal omzettingen huidig onderzoek (2000-2014)

Jaar	Aantal omzettingen, naar jaar van oplegging tbs-vw (A)	Aantal omzettingen, naar jaar omzetting (B)	Aantal gestarte tbs-vw per jaar (C)	Aandeel omzetting huidig onderzoek/ aantal gestarte tbs-vw per jaar (A/C=D)
2000	14	1	NG	Niet mogelijk
2001	14	8	NG	Niet mogelijk
2002	20	9	NG	Niet mogelijk
2003	16	20	NG	Niet mogelijk
2004	19	8	NG	Niet mogelijk
2005	18	25	NG	Niet mogelijk
2006	17	17	51 ^a	33%
2007	7	15	50 ^b	14%
2008	8	13	42 ^c	19%
2009	11	9	45 ^d	24%
2010	11	10	26 ^e	42%
2011	8	13	47 ^f	17%
2012	14	10	57 ^f	25%
2013	Onbekend	10	57 ^f	Onbekend
2014	Onbekend	9	67 ^f	Onbekend
Totaal	177	177		

Noot. Kolom A is niet statisch van aard, zodra er een omzetting plaats vindt, kan het aantal per cel veranderen.

NG = niet gerapporteerd door de DJI

^a Bron: DJI (2011)

^b Bron: DJI (2012)

^c Bron: DJI (2013)

^d Bron: DJI (2014b)

^e Bron: DJI (2015)

^f Bron: DJI (2016)

Moment van omzetting

Vervolgens is gekeken naar het moment van omzetting (tabel 13). Voor de meeste tbs-gestelden met tbs-vw (totaal 84%) vindt de omzetting plaats binnen drie jaar: 32% binnen één jaar, 32% tussen één en twee jaar en 20% tussen twee en drie jaar na aanvang van de tbs-vw. Het gemiddelde aantal dagen tot de omzetting is 636 dagen (ruim 1,7 jaar; SD=394; mediaan 549, min. 47 max. 1.807 dagen, n=177). Voor de omzetting is er veelal reeds sprake van intrekking van de tbs-vw,

²⁰ Voor een deel van de onderzochte jaren (2006-2013) rapporteert de DJI ook over het aantal omzettingen naar jaar van oplegging van de tbs-vw (DJI, 2011, 2012, 2013, 2014b, 2015, 2016). Uit deze cijfers is te herleiden dat de DJI in 2006-2013 totaal 85 omzettingen naar jaar van oplegging tbs-vw rapporteert, terwijl in het onderhavige onderzoek 82 omzettingen in 2006-2013 naar voren zijn gekomen. Dit kleine verschil heeft waarschijnlijk te maken met verschillen in de in- en exclusiecriteria die de DJI en het huidige onderzoek hanteren. Voor een ander deel van de onderzochte jaren (2010-2015) rapporteert de DJI ook over het aantal omzettingen naar kalenderjaar van de omzetting (zie DJI, 2015, 2016). Uit die cijfers komen voor 2010-2014 exact evenveel omzettingen naar kalenderjaar van de omzetting naar voren als in het huidige onderzoek, namelijk 57.

de tbs-gestelde wordt dan in voorlopige hechtenis genomen (zie ook paragraaf 2.1.6). Dit gebeurt gemiddeld genomen eerder: na 461 dagen (SD=366, mediaan 351, range 3-1.557 dagen, n=175). De meeste personen met een omzetting vallen onder de oude wetgeving, dat wil zeggen dat hun tbs-vw is gestart vóór 1 september 2010 en maximaal vier jaar (1.460 dagen) kon duren (n=153, 86%). Ruim voor deze maximale duur vindt dus al een omzetting plaats. In dat verband is het interessant te kijken naar de gemiddelde duur van de tbs-vw van de *overige* tbs-gestelden met tbs-vw. Dit zijn de tbs-gestelden die zijn opgenomen in het prevalentie-onderzoek, met uitzondering van de tbs-gestelden met een omzetting (674-177=497). Van deze 497 tbs-gestelden met tbs-vw bedraagt de duur van de tbs-vw gemiddeld 1.166 dagen (ruim 3,2 jaar; SD=323, range 155-2290, mediaan 1.096). Dit betekent dat de omzetting plaatsvindt op ongeveer de helft van de gemiddelde duur van de tbs-vw van tbs-gestelden van wie de tbs-vw niet wordt omgezet (636/1.166=55%). De meeste tbs-gestelden van wie de tbs-vw niet is omgezet, vallen, net als de tbs-gestelden van wie de tbs-vw wel is omgezet, onder de oude wetgeving, dat wil zeggen dat hun tbs-vw is gestart vóór 1 september 2010 en maximaal vier jaar (1.460 dagen) kon duren (n=464, 93%).

Tabel 13 Moment van omzetting (N=177)

Moment	n	%
Binnen 1 jaar	56	32%
Tussen 1 en 2 jaar	57	32%
Tussen 2 en 3 jaar	35	20%
Tussen 3 en 4 jaar	22	12%
Tussen 4 en 5 jaar	7	4%
Totaal	177	100%

In de volgende paragrafen wordt onderzocht waarom de omzetting plaatsvindt en welke factoren tbs-gestelden met een omzetting onderscheiden van tbs-gestelden zonder omzetting, van wie de tbs-vw succesvol wordt beëindigd. Die cijfers hebben betrekking op *alleen de steekproef* (n=120).

2.4 Dossieronderzoek

2.4.1 Fase I: factoren in de voorgeschiedenis

Eerst is de justitiële voorgeschiedenis in kaart gebracht (tabel 14). Veel tbs-gestelden met tbs-vw hebben vóór oplegging van de tbs-vw één of meerdere delicten gepleegd, dit komt voor bij 92 (80%) tbs-gestelden uit de totale groep. Er is geen significant verschil in het aantal tbs-gestelden met en zonder omzetting dat een justitieel verleden heeft. Het aantal delicten dat tbs-gestelden met tbs-vw hebben gepleegd vóór oplegging van de tbs-maatregel bedraagt gemiddeld 7,5 delicten (SD=12,2). Het gaat om gemiddeld 8,4 delicten (SD=11,2) in de groep tbs-gestelden met omzetting en 6,6 delicten (SD=13,2) per tbs-gestelde zonder omzetting (net geen significant verschil). Ook het type delict is bekeken. Dit zijn veelal (pogingen tot) geweldsdelicten (45%), vermogensdelicten (42%) en overige delicten (50%). Tbs-gestelden met een omzetting hebben significant vaker een vermogensdelict gepleegd in de fase voorafgaand aan de oplegging tbs-vw dan tbs-gestelden zonder omzetting ($\chi^2[1]=4,80$; $p=0,03$; $\phi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). De overige typen delicten kwamen niet vaker voor bij tbs-gestelden met omzetting vergeleken met tbs-gestelden zonder omzetting. Ten slotte is onderzocht in hoeverre bij eerder gepleegde delicten sprake was van een dodelijk slachtoffer, dit komt

in beide groepen bijna niet voor (twee keer bij tbs-gestelden met omzetting, één keer bij tbs-gestelden zonder omzetting, geen significantietoets mogelijk gezien de lage aantallen).

Tabel 14 Factoren in voorgeschiedenis vóór oplegging tbs-vw (N=120)

Justitiële voorgeschiedenis	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets-waarde	p	Effect-grootte
	n	%	n	%	n	%			
Eerder veroordeeld	n	%	n	%	n	%	$\chi^2(1)=1,47$	0,23	
Ja	49	84%	43	75%	92	79%			
Nee	9	16%	16	27%	25	21%			
Aantal eerdere delicten							U=1.317,5; Z=-1,89	0,06	
M, SD	8,4	11,2	6,6	13,2	7,5	12,2			
Mean rank	63,78		52,11						
Type delict	n	%	n	%	n	%			
(Poging tot) levensdelict	5	9%	3	5%	8	7%	$\chi^2(1)=0,50$	0,48	
(Poging tot) geweldsdelict	31	53%	21	37%	52	45%	$\chi^2(1)=3,20$	0,07	
(Poging tot) zedendelict	6	10%	4	7%	10	9%	$\chi^2(1)=0,40$	0,53	
(Poging tot) vermogensdelict	30	52%	18	32%	48	42%	$\chi^2(1)=4,80$	0,03*	$\varphi=0,2$
(Poging tot) brandstichting	4	7%	5	9%	9	8%	$\chi^2(1)=0,14$	0,71	
(Poging tot) overig delict	28	48%	30	53%	58	50%	$\chi^2(1)=0,22$	0,64	
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	2	3%	1	2%	3	3%	Niet mogelijk ^a		
Ontbrekende scores	2	2%	3	5%	5	3%			
<i>justitiële voorgeschiedenis</i>									
Eerdere PIJ-maatregel									
Ja	6	10%	0	0%	6	5%	$\chi^2(1)=6,11$	0,01**	$\varphi=0,2$
Nee	53	90%	57	100%	110	95%			
Ontbrekende scores	1	2%	3	5%	4	3%			
Eerdere contacten geestelijke gezondheidszorg							$\chi^2(3)=1,73$	0,63	
Geen	8	13%	12	21%	20	17%			
Ambulant	20	33%	18	32%	38	33%			
Klinisch	7	12%	4	7%	11	9%			
Ambulant en klinisch	25	42%	23	40%	48	41%			
Ontbrekende scores	0	0%	3	5%	3	3%			
Dakloosheid									
Ja	9	15%	6	11%	15	13%	$\chi^2(1)=0,47$	0,49	
Ontbrekende scores	0	0%	4	7%	4	3%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets

χ^2 Chi-kwadraat toets

t t-toets

U Mann-Whitney U-test

Zoals verder uit tabel 14 blijkt, is er een significant verschil tussen tbs-gestelden met omzetting vergeleken met tbs-gestelden zonder omzetting qua eerdere PIJ-maatregel: bij tbs-gestelden met omzetting (zes keer) in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting (nul keer) is er significant vaker sprake van een PIJ-maat-

regel in de voorgeschiedenis ($\chi^2[1]=6,11$; $p=0,01$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]).²¹ Tbs-gestelden met tbs-vw hebben vaak eerder geestelijke gezondheidszorg gehad; ambulante, klinische of zowel ambulante als klinische geestelijke gezondheidszorg komt bij 83% van de totale groep voor. Er zijn geen verschillen in type eerdere geestelijke gezondheidszorg tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting. Ten slotte, een periode van dakloosheid in de voorgeschiedenis komt voor bij vijftien (13%) van de tbs-gestelden met tbs-vw. Er is geen verschil in het aantal tbs-gestelden met versus zonder omzetting dat dakloos is geweest voorafgaand aan oplegging tbs-vw.

2.4.2 Fase II: factoren in de opleggingsfase

Er zijn drie sets van factoren bekeken in de opleggingsfase van de tbs-vw: (1) demografische gegevens en psychiatrische diagnoses, (2) justitiële gegevens, en (3) vormgeving van het voorwaardelijk kader.

1 Demografische gegevens en psychiatrische diagnoses

Allereerst zijn leeftijd, sekse, geboorteland en verstandelijke vermogens onderzocht (tabel 15). De gemiddelde leeftijd van alle tbs-gestelden met tbs-vw ten tijde van aanvang van de tbs-vw is 33,6 (SD=10,9; min. 18,4, max. 75,7; n=120). De gemiddelde leeftijd van tbs-gestelden met omzetting is 29,5 (SD=7,7; min. 18,4, max. 50,0; n=60), significant lager dan de gemiddelde leeftijd van tbs-gestelden zonder omzetting (M=37,6; SD=12,2; min. 19,3 max. 75,7; n=60; $t=4,32$; $p=0,00$; $d=0,8$ [groot effect]). De meeste tbs-gestelden met tbs-vw zijn man (83%), geboren in Nederland (90%) met een gemiddeld IQ (29%) of laag-gemiddeld IQ (27%). Sekse, geboorteland en verstandelijke vermogens verschillen niet tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting.

---

²¹ Gezien het lage absolute aantal tbs-gestelden met omzetting met een PIJ in de voorgeschiedenis is herhaling van deze analyse in een grotere groep wenselijk.

Tabel 15 Demografische gegevens opleggingsfase tbs-vw (N=120)

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
	n	%	n	%	n	%			
Leeftijd aanvang tbs-vw (M [SD], mediaan)	29,5 (7,7)	27,9	37,6 (12,2)	36,1	33,6 (10,9)	32,5	t=4,32	0,00**	d=0,8
Sekse							$\chi^2(1)=1,44$	0,23	
Mannen	52	87%	47	78%	99	83%			
Vrouwen	8	13%	13	12%	21	17%			
Geboorteland							$\chi^2(1)=0,37$	0,54	
Nederland	53	88%	55	92%	108	90%			
Overig	7	12%	5	8%	12	10%			
Verstandelijke vermogens							Niet mogelijk ^a		
Zwakzinnig (IQ<71)	3	5%	6	11%	9	8%			
Zwakbegaafd (IQ 71-84)	9	16%	9	16%	18	16%			
Laag gemiddeld (IQ 85-94)	20	34%	11	20%	31	27%			
Gemiddeld (IQ 95-104)	18	31%	15	27%	33	29%			
Hoog gemiddeld (IQ 105-114)	7	12%	8	14%	15	13%			
Hoog (IQ>115)	1	2%	7	13%	8	7%			
Zwakbegaafd							$\chi^2(1)=0,59$	0,44	
IQ 84 of lager	12	21%	15	27%	27	24%			
IQ 85 of hoger	46	79%	41	73%	87	76%			
Ontbrekende scores	2	3%	4	7%	6	5%			
<i>verstandelijke vermogens</i>									

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de Chi-kwadraat toets

χ^2 Chi-kwadraat toets

t t-toets

Vervolgens zijn de psychische stoornissen, het middelenmisbruik en de toerekeningsvatbaarheid van de tbs-gestelden met tbs-vw in kaart gebracht. Dit werd apart gedaan voor de conclusies zoals geformuleerd door de psychiater en door de psycholoog (tabel 16). In totaal zeventien zaken (14%) is een PBC-rapportage verricht, voor die tbs-gestelden zijn alleen gemeenschappelijke conclusies over de psychische stoornissen en toerekeningsvatbaarheid beschikbaar. Alleen de conclusies van de psychiater worden in de tekst samengevat, voor de conclusies van de psycholoog wordt verwezen naar tabel 16.

Van alle tbs-gestelden met tbs-vw heeft 53% ten minste één As-I-stoornis, in totaal worden er 81 stoornissen gerapporteerd. Van de groep tbs-gestelden met een As-I-stoornis (n=61) heeft 33% van de tbs-gestelden met tbs-vw schizofrenie of een andere psychotische stoornis, terwijl 67% een andere As-I-stoornis heeft.²² Het aantal en het type As-I-stoornis verschilt niet significant tussen tbs-gestelden met

²² Het gaat in totaal om 41 tbs-gestelden met ten minste één andere As-I-stoornis. Hiervan hebben 27 (66%) één andere As-I-stoornis, 13 tbs-gestelden hebben er twee (32%) en 1 tbs-gestelde heeft er drie (2%), totaal zijn dit 54 stoornissen.

omzetting versus degenen zonder omzetting.²³ Het merendeel van de tbs-gestelden met tbs-vw heeft (ook) ten minste één As-II-persoonlijkheidsstoornis (75%). Het aantal tbs-gestelden met omzetting dat ten minste één As-II-persoonlijkheidsstoornis heeft, verschilt significant tussen tbs-gestelden met omzetting (85%) en tbs-gestelden zonder omzetting (65%; $\chi^2[1]=6,08$; $p=0,01$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Ook het gemiddeld aantal As-II-persoonlijkheidsstoornissen zoals vastgesteld door de psychiater is significant hoger voor tbs-gestelden met omzetting ($M=0,86$; $SD=0,39$) dan voor tbs-gestelden zonder omzetting ($U=1329,50$; $p=0,01$; $R=-0,3$ [gemiddeld effect]). Deze analyses zijn niet significant indien naar de conclusies van de psycholoog wordt gekeken. Indien er een persoonlijkheidsstoornis is, is dit veelal een cluster B persoonlijkheidsstoornis (56%) of een persoonlijkheidsstoornis NAO (Niet Anderszins Omschreven; 41%). Het type As-II-persoonlijkheidsstoornis verschilt niet significant tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting.

Middelenmisbruik komt bij 60% van de tbs-gestelden met tbs-vw voor. Van de groep tbs-gestelden met tbs-vw die middelen misbruikt, is dit alcohol of cannabis (46%), of poly-/harddrugs (54%). In de groep tbs-gestelden met omzetting wordt significant minder alcohol/cannabismisbruik gediagnosticeerd (34% versus 61% van de groep tbs-gestelden zonder omzetting) en meer poly-/harddrugsmisbruik (66% versus 39% van de groep tbs-gestelden met omzetting; $\chi^2(1)=5,03$; $p=0,03$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]). Tevens is gekeken naar comorbiditeit van verschillende typen stoornissen. De comorbiditeit bedraagt 36% voor As-I- en As-II-persoonlijkheidsstoornissen, 30% voor As-I-stoornissen en middelenmisbruik, 46% voor As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik en 21% voor As-I- en As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik. Er zijn geen significante verschillen in comorbiditeit tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting.

Ten slotte is gekeken naar de mate van toerekeningsvatbaarheid. De meeste tbs-gestelden met tbs-vw zijn bij de oplegging van de tbs-maatregel als 'verminderd toerekeningsvatbaar' beoordeeld (62%). 'Licht verminderd toerekeningsvatbaar' komt voor bij 16% van de tbs-gestelden voor en 14% wordt 'sterk verminderd toerekeningsvatbaar' beoordeeld. Er zijn geen verschillen in de mate van toerekeningsvatbaarheid tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting. Ten slotte is bekeken in hoeverre er overeenstemming was tussen de oordelen over de toerekeningsvatbaarheid tussen de psychiater en psycholoog en in hoeverre dit mogelijk in relatie staat met een omzetting. Voor 17 van de 120 tbs-gestelden (14%) was er een PBC-rapport verricht met alleen gezamenlijke conclusies over de mate van toerekeningsvatbaarheid. Deze zaken zijn bij het bepalen van de mate van overeenstemming tussen psychiater en psycholoog niet meegeteld, omdat voor deze tbs-gestelden bij zowel de psycholoog als de psychiater dezelfde scores zijn overgenomen. Op deze manier bleven 103 tbs-gestelden over. Voor 95 van deze 103 tbs-gestelden (92%) was er een oordeel over de toerekeningsvatbaarheid van zowel de psychiater als de psycholoog. Het percentage overeenstemming over de mate van toerekeningsvatbaarheid op de 5-puntsschaal voor zowel tbs-gestelden met een omzetting was 80% (41 van 51 tbs-gestelden) en voor tbs-gestelden zonder omzetting eveneens 80% (35 van de 44 tbs-gestelden; geen verschil).

---

²³ Zoals ook uit de tabel blijkt, hebben sommige tbs-gestelden meer dan één stoornis. Bij deze analyse zijn alle tbs-gestelden bij wie één van de As-I-stoornissen schizofrenie of een andere psychotische stoornis betreft samen genomen in de categorie 'schizofrenie of andere psychotische stoornis' en zijn de overige tbs-gestelden in de categorie 'overige As-I-stoornis' geclassificeerd.

Tabel 16 Psychische stoornissen en toerekeningsvatbaarheid ten tijde van oplegging tbs-vw, conclusies psychiater en conclusies psycholoog (N=120)

	Omzetting psychiater (N=60)		Geen omzetting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Omzetting psycholoog (N=60)		Geen omzetting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte		
	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%					
AS-I-stoornissen																				
<i>Aantal As-I</i>																				
Aantal as-I-stoornissen per tbs-gestelde							Niet mogelijk ^a						Niet mogelijk ^a							
0 As-I-stoornissen	30	52%	24	42%	54	47%				25	43%	24	41%	49	42%					
1 As-I-stoornis	21	36%	23	40%	44	38%				23	40%	29	49%	52	44%					
2 As-I-stoornissen	6	10%	9	16%	15	13%				7	12%	5	8%	12	10%					
3 As-I-stoornissen	0	0%	1	2%	1	1%				2	3%	1	2%	3	3%					
4 As-I-stoornissen	1	2%	0	0%	1	2%				1	2%	0	0%	1	1%					
<i>Aantal As-I-stoornissen</i>																				
M, SD	0,64	0,81	0,77	0,78	0,70	0,79				0,81	0,91	0,71	0,70	0,76	0,81					
Mean rank	54,87		61,18				U=1.471,50	0,27		59,67		58,34				U=1672,00	0,82			
	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%					
Tbs-gestelden met 1 of meer As-I-stoornis							$\chi^2(1)=1,07$						$\chi^2(1)=0,07$							
Ja	28	48%	33	58%	61	53%				33	57%	35	59%	68	58%					
Nee	30	52%	24	42%	54	47%				25	43%	24	41%	49	42%					
<i>Type As-I^d</i>																				
Stemmingsstoornissen	4	11%	11	25%	15	19%	Niet mogelijk ^a						4	8%	11	26%	15	17%	Niet mogelijk ^a	
Schizofrenie en andere psychotische stoornissen	10	27%	10	23%	20	25%				12	25%	10	24%	22	24%					
Seksuele stoornissen	5	14%	7	16%	12	15%				9	19%	7	17%	16	18%					
ADHD	6	16%	3	7%	9	11%				6	13%	4	10%	10	11%					
Overig	12	32%	13	40%	25	31%				17	35%	10	24%	27	30%					
<i>Totale aantal As-I- stoornissen</i>	37	100%	44	100%	81	100%				48	100%	42	100%	90	100%					

	Omzetting psychiater (N=60)		Geen omzetting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Omzetting psycholoog (N=60)		Geen omzetting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte					
<i>Schizofrenie en andere psychotische stoornissen versus overige As-I- stoornissen</i>								$\chi^2(1)=0,20$	0,65										$\chi^2(1)=0,47$	0,49			
Schizofrenie en andere psychotische stn.	10	36%	10	30%	20	33%				12	36%	10	29%	22	25%								
Overig As-I	18	64%	23	70%	41	67%				21	64%	25	71%	46	75%								
Ontbrekende scores As-I- stoornis	2	3%	3	5%	5	4%				2	3%	1	2%	3	3%								
AS-II-stoornissen																							
<i>Aantal As-I</i>																							
Aantal As-II-stoornissen															Niet mogelijk ^a		Niet mogelijk ^a						
0 As-II-stoornissen	9	15%	20	35%	29	25%				13	22%	17	30%	30	26%								
1 As-II-stoornis	49	83%	37	65%	86	74%				45	78%	40	70%	85	74%								
2 As-II-stoornissen	1	2%	0	0%	1	1%				0	0%	0	0%	0	0%								
<i>Aantal As-II-stoornissen</i>																							
M, SD	0,86	0,39	0,65	0,48	0,76	0,45				0,78	0,42	0,70	0,46	0,74	0,44								
Mean rank	64,47		52,32					U=1.329,50; Z=-2,56		0,01	R=-0,3		60,11		55,85		U=1530,50		0,37				
	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%								
<i>Tbs-gestelden met 1 of meer As-II-stoornis</i>								$\chi^2(1)=6,08$	0,01	$\varphi=0,2$										$\chi^2(1)=0,82$	0,37		
Ja	50	85%	37	65%	87	75%				45	78%	40	70%	85	74%								
Nee	9	15%	20	35%	29	25%				13	22%	17	30%	30	26%								

	Omzetting psychiater (N=60)		Geen omzetting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Omzetting psycholoog (N=60)		Geen omzetting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
<i>Type As-II</i>	Niet mogelijk ^a																Niet mogelijk ^a	
Cluster A	0	0%	0	0%	0	0%				0	0%	0	0%	0	0%			
Cluster B	30	60%	19	51%	49	56%				25	56%	15	38%	40	47%			
Cluster C	2	4%	1	3%	3	4%				1	2%	2	5%	3	4%			
Persoonlijkheidsstoornis NAO	18	36%	17	46%	35	41%				19	42%	23	58%	42	49%			
<i>Cluster B versus overig</i>	$\chi^2(1)=0,65$ 0,42																$\chi^2(1)=2,77$ 0,10	
Cluster B	30	60%	19	51%	49	56%				25	56%	15	38%	40	47%			
Overig	20	40%	18	49%	38	44%				20	44%	25	63%	45	53%			
<i>Ontbrekende scores As-II- stoornissen</i>	1	2%	3	5%	4	3%				2	3%	3	3%	5	4%			
Middelen																		
<i>Aantal tbs-gestelden met middelenmisbruik</i>																		
Ja	38	66%	31	54%	69	60%	$\chi^2(1)=1,48$	0,22		35	60%	32	53%	67	57%	$\chi^2(1)=0,59$	0,44	
Nee	20	34%	26	46%	46	40%				23	40%	28	47%	51	43%			
<i>Type middelen</i>	Niet mogelijk ^a																Niet mogelijk ^a	
Alcohol	6	16%	17	55%	23	33%				7	20%	15	47%	22	34%			
Cannabis	7	18%	2	6%	9	13%				5	14%	2	6%	7	10%			
Poly-/harddrugsmisbruik	25	66%	12	39%	37	54%				23	66%	15	47%	38	57%			
<i>Alcohol/cannabis versus poly-/harddrugs</i>	$\chi^2(1)=5,03$ 0,03 $\varphi=0,3$																$\chi^2(1)=2,42$ 0,12	
Alcohol/cannabis	13	34%	19	61%	32	46%		*		12	34%	17	53%	29	51%			
Poly-/harddrugsmisbruik	25	66%	12	39%	37	54%				23	66%	15	47%	28	49%			
<i>Ontbrekende scores middelen</i>	2	3%	3	5%	5	4%				2	3%	0	0%	2	2%			

	Omzetting psychiater (N=60)		Geen omzetting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Omzetting psycholoog (N=60)		Geen omzetting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	
Comorbiditeit																			
Comorbiditeit As-I en As-II- stoornis							$\chi^2(1)=0,82$	0,37								$\chi^2(1)=0,50$	0,48		
Ja	23	40%	18	32%	41	36%				23	40%	19	33%	42	37%				
Nee	35	60%	39	68%	74	64%				35	60%	38	67%	73	63%				
Comorbiditeit As-I en middenmisbruik ^c							$\chi^2(1)=1,36$	0,24								$\chi^2(1)=0,46$	0,50		
Ja	20	34%	14	25%	34	30%				18	31%	15	25%	33	28%				
Nee	38	66%	43	75%	81	70%				40	69%	44	75%	84	72%				
Comorbiditeit As-II en middenmisbruik							$\chi^2(1)=2,55$	0,11								$\chi^2(1)=0,24$	0,63		
Ja	31	53%	22	39%	53	46%				26	45%	23	40%	49	43%				
Nee	27	47%	35	61%	62	54%				32	55%	34	60%	66	57%				
Comorbiditeit As-I, As-II en middenmisbruik							$\chi^2(1)=3,20$	0,07								$\chi^2(1)=0,04$	0,84		
Ja	16	28%	8	14%	24	21%				11	19%	10	18%	21	18%				
Nee	42	72%	49	86%	91	79%				47	81%	47	82%	94	82%				
Ontbrekende scores <i>comorbiditeit</i>	2	3%	3	5%	5	4%				2	3%	3	5%	5	4%				
Toerekeningsvatbaarheid (tvb)	Niet mogelijk ^a															Niet mogelijk ^a			
Volledig tvb	2 ^b	3%	2 ^b	4%	4	4%				1 ^b	2%	0	0%	1	1%				
Licht/enigszins verminderd tvb	12	20%	6	11%	18	16%				11	19%	8	14%	19	16%				
Verminderd tvb	36	61%	35	64%	71	62%				37	64%	39	67%	76	66%				
Sterk verminderd tvb	9	15%	7	13%	16	14%				9	16%	6	10%	15	13%				
Ontoerekeningsvatbaar	0	0%	5	9%	5	4%				0	0%	5	9%	5	4%				

	Omzetting psychiater (N=60)		Geen omzetting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Omzetting psycholoog (N=60)		Geen omzetting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Toerekeningsvatbaarheid samengenomen																		
Licht en verminderd tvb	48	84%	41	77%	89	81%	$\chi^2(1)=0,36$	0,47		48	84%	47	81%	95	83%	$\chi^2(1)=0,20$	0,65	
Sterk verminderd en ontoerekeningsvatbaar	9	16%	12	23%	21	19%				9	16%	11	19%	20	17%			
<i>Ontbrekende scores toerekeningsvatbaarheid</i>	1	2%	5	8%	6	5%				2	3%	2	3%	4	3%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadrat toets.

^b In deze gevallen zijn de gedragsdeskundigen het onderling niet eens over de toerekeningsvatbaarheid van betrokkene en gaat de rechter mee met de gedragsdeskundige die wel van mening is dat er sprake is van verminderde toerekeningsvatbaarheid.

^c In deze analyse van comorbiditeit van As-I-stoornissen en middelenmisbruik op basis van de conclusies van de psycholoog zijn over 117 tbs-gestelden gegevens beschikbaar (58 tbs-gestelden met omzetting en 59 tbs-gestelden zonder omzetting).

^d Onder de stemmingsstoornissen zijn gerekend: depressieve stoornis, bipolaire stoornis, dysthyme stoornis; de seksuele stoornissen betreffen pedofilie, parafilie, voyeurisme en exhibitionisme) en onder de overige stoornissen vallen onder meer somatoforme stoornissen, angststoornissen en eetstoornissen.

χ^2 Chi-kwadrat toets

t t-toets

U Mann-Whitney U-test

2 Justitiële gegevens

Vervolgens is gekeken naar het indexdelict, de vorderingen van de OvJ, de afdoeningen van het indexdelict en de overwegingen van de rechter (tabel 17). Uit de analyses van het indexdelict blijkt dat de meeste tbs-gestelden met tbs-vw meerdere delicten hebben gepleegd en dat de tbs-vw voor deze gezamenlijke delicten is opgelegd: gemiddeld 3,1 delicten (SD=2,7) voor tbs-gestelden met omzetting en voor tbs-gestelden zonder omzetting gemiddeld 2,9 delicten (SD=2,1; dit verschil is niet significant). In tabel 17 is te zien in welke categorieën de indexdelicten zijn onder te verdelen (de categorieën sluiten elkaar niet uit). Voor 47% van de totale groep tbs-gestelden met tbs-vw maakt een (poging tot) een geweldsdelict onderdeel uit van het indexdelict, gevolgd door een (poging tot) zedendelict (25%), (poging tot) brandstichting (24%) en een (poging tot) levensdelict (23%). Wat betreft type indexdelict is alleen het aantal brandstichters verschillend tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting: in de groep tbs-gestelden met omzetting is brandstichting minder vaak onderdeel van het indexdelict (15%) dan voor tbs-gestelden zonder omzetting (32%; $\chi^2[1]=4,66$; $p=0,03$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Een dodelijk slachtoffer komt bij tbs-gestelden met een tbs-vw nauwelijks voor: helemaal niet bij tbs-gestelden met omzetting en drie keer bij tbs-gestelden zonder omzetting.

Vervolgens is gekeken naar de vorderingen die de OvJ heeft ingediend bij de rechtszaak waarin de tbs-vw is opgelegd. Voor 82% van de tbs-gestelden die tbs-vw heeft opgelegd gekregen, heeft de OvJ dit ook gevorderd. Voor 16% heeft de OvJ tbs-dwang gevorderd, terwijl tbs-vw is opgelegd. In 2% van de zaken vond de OvJ een tbs-maatregel niet nodig. De OvJ heeft significant minder vaak tbs-vw gevorderd bij tbs-gestelden met omzetting (72%) dan bij tbs-gestelden zonder omzetting (90%) en significant vaker tbs-dwang (26% versus 6% bij tbs-gestelden zonder omzetting; $\chi^2[1]=6,45$; $p=0,04$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]). Voor 85% van de tbs-gestelden die tbs-vw krijgt opgelegd, wordt naast tbs-vw ook gevangenisstraf gevorderd. Daarnaast is voor bijna de helft (46%) van de tbs-gestelden met tbs-vw nog iets anders gevorderd, veelal een boete of het betalen van een schadevergoeding (39%) of de tenuitvoerlegging van een eerder opgelegde voorwaardelijke straf (23%). Het percentage ontbrekende vorderingen van de OvJ was relatief hoog (21%), vandaar dat deze bevindingen met enige reserve dienen te worden beschouwd. Gemiddeld duurt de gevorderde gevangenisstraf 522 dagen (SD=396).

De afdoeningen voor het indexdelict, de straffen die de rechter op heeft gelegd, zijn eveneens bekeken. Bijna alle tbs-gestelden met tbs-vw krijgen naast de tbs-vw een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd (90%). Deze duurt gemiddeld 415 dagen (SD=309 dagen). Ook krijgt een klein deel van de tbs-gestelden met tbs-vw een voorwaardelijke gevangenisstraf (12%, kan ook naast onvoorwaardelijke gevangenisstraf zijn). Deze bedraagt gemiddeld 32 dagen (SD=120). Ten slotte krijgt 44% een boete of het betalen van een schadevergoeding opgelegd, van gemiddeld € 1.903 (SD=€ 4.838). Geen van de afdoeningen verschillen significant tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting.

Ten slotte zijn de overwegingen die de rechter gebruikt om zijn beslissing tot tbs-vw te onderbouwen bekeken. De wettelijk vereiste overwegingen worden verschillende keren genoemd. De overweging 'strafdreiging van vier jaar of meer' wordt in 48% van de zaken genoemd, gevaar voor goederen/personen in 83%, gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis is in 77% van de zaken genoemd en 'betrokkene heeft uitdrukkelijk zijn medewerking uitgesproken in 24% van de zaken. Bij tbs-gestelden met omzetting gebruikt de rechter significant vaker het argument dat betrokkene eerder is veroordeeld of dat er sprake is van ad informandum gevoegde feiten (62%) dan bij tbs-gestelden zonder omzetting (30%; $\chi^2(1)=12,12$; $p=0,00$;

$\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]).²⁴ Ten slotte gebruikt de rechter significant minder vaak het argument 'neemt gedragsdeskundige adviezen over' bij tbs-gestelden met omzetting (5%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting (18%; $\chi^2[1]=5,18$; $p=0,02$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). De overige overwegingen die de rechter noemt bij de oplegging van tbs-vw verschillen niet significant tussen de twee groepen.

Tabel 17 Indexdelict, vorderingen OvJ, afdoeningen indexdelict en overwegingen rechter (N=120)

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Indexdelict									
<i>Aantal</i>									
M, SD	3,1	2,7	2,9	2,1	3,0	2,4			
Mean rank	62,11		58,89				U=1.703,50	0,60	
<i>Type (n, %)</i>	n	%	n	%	n	%			
(Poging tot) levensdelict	14	23%	13	22%	27	23%	$\chi^2(1)=0,05$	0,83	
(Poging tot) geweldsdelict	32	53%	24	40%	56	47%	$\chi^2(1)=2,14$	0,14	
(Poging tot) zedendelict	14	23%	16	27%	30	25%	$\chi^2(1)=0,18$	0,67	
(Poging tot) vermogensdelict	10	17%	9	15%	19	16%	$\chi^2(1)=0,06$	0,80	
(Poging tot) brandstichting	9	15%	19	32%	28	24%	$\chi^2(1)=4,66$	0,03*	$\varphi=0,2$
(Poging tot) overig delict	12	20%	7	12%	19	16%	$\chi^2(1)=1,56$	0,21	
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	0	0%	3	5%	3	3%	Niet mogelijk ^a		
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%	0	0%	0	0%			
indexdelict									
Vorderingen OvJ									
<i>Terbeschikkingstelling</i>									
Geen tbs	1	2%	2	3%	3	3%			
Tbs-vw	34	74%	43	94%	77	84%	$\chi^2(1)=6,45$	0,01*	$\varphi=0,3$
Tbs-dwang	12	26%	3	6%	15	16%			
<i>Onvoorwaardelijke gevangenisstraf</i>							$\chi^2(1)=2,87$	0,09	
Ja	43	91%	38	83%	81	85%			
Nee	4	9%	10	17%	14	15%			
<i>Duur in dagen (M,SD)</i>	551	423	493	370	522	396	t=-0,70	0,49	
<i>Overige vordering</i>									
Boete/schadevergoeding	8	38%	9	39%	17	39%			
Tenuitvoerlegging eerder opgelegde voorwaardelijke straf	6	29%	4	17%	10	23%			
Voorwaardelijke gevangenisstraf met proeftijd	2	10%	7	30%	9	20%			
Overig	5	24%	3	13%	8	18%			

²⁴ Het feitelijk aantal ad informandum gevoegde feiten is niet vanuit dossierinformatie gescoord (deze bevinding betreft het aantal keer dat de rechter deze overweging noemt om zijn beslissing te onderbouwen).

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Ja versus nee									
Ja	21	45%	23	48%	44	46%	$\chi^2(1)=0,10$	0,75	
Nee	26	55%	25	52%	51	54%			
<i>Ontbrekende scores</i>	13	22%	12	20%	25	21%			
<i>vorderingen</i>									
Afdoeningen indexdelict									
<i>Onvoorwaardelijke</i>									
<i>gevangenisstraf</i>									
Ja	56	93%	52	87%	108	90%	$\chi^2(1)=1,48$	0,22	
Nee	4	7%	8	13%	12	10%			
<i>Duur</i>									
M, SD	412	307	419	314	415	309			
Mean rank	60,78		60,22				U=1.783,00	0,93	
<i>Voorwaardelijke</i>									
<i>gevangenisstraf (n,%)</i>									
Ja	5	8%	10	17%	15	12%	$\chi^2(1)=1,91$	0,17	
Nee	55	92%	50	83%	105	88%			
<i>Duur</i>									
M, SD	23	101	41	137	32	120			
Mean rank	58,06		62,94				U=1.653,50	0,18	
Boete/schadevergoeding									
<i>(n,%)</i>									
Ja	28	47%	25	42%	53	44%	$\chi^2(1)=0,30$	0,58	
Nee	32	53%	35	58%	67	56%			
Hoogte euro's									
M, SD	€2.028	€5.595	€1.779	€3.984	€1.903	€4.838			
Mean rank	61,88		59,13				U=1.717,50	0,63	
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0	0	0	0	0			
<i>afdoeningen</i>									
Overwegingen rechter									
<i>Wettelijke vereisten^b</i>									
Strafdreiging > 4 jr	27	45%	31	52%	58	48%	$\chi^2(1)=0,53$	0,47	
Gevaar	47	78%	52	87%	99	83%	$\chi^2(1)=1,44$	0,23	
personen/goederen									
Gebrekkige	49	82%	43	72%	92	77%	$\chi^2(1)=1,68$	0,20	
ontwikkeling/ziekelijke									
stoornis									
Betrokkene uitdrukkelijk	12	20%	17	28%	29	24%	$\chi^2(1)=1,14$	0,29	
medewerking									
uitgesproken									

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
<i>Overig</i>									
Grote kans recidive	36	60%	29	48%	65	54%	$\chi^2(1)=1,65$	0,20	
Tbs-dwang te zwaar	20	33%	19	32%	39	33%	$\chi^2(1)=0,04$	0,85	
Ernstige feiten	34	57%	32	53%	66	55%	$\chi^2(1)=0,14$	0,71	
Impact slachtoffers	39	65%	30	50%	69	58%	$\chi^2(1)=2,76$	0,10	
Impact samenleving	10	17%	10	17%	20	17%	$\chi^2(1)=0,00$	1,00	
Eerdere veroordeling of ad informandum gevoegde feiten	37	62%	18	30%	55	46%	$\chi^2(1)=12,12$	0,00**	$\varphi=0,3$
Rechter neemt gedragsdeskundige conclusies over	3	5%	11	18%	14	12%	$\chi^2(1)=5,18$	0,02*	$\varphi=0,2$
Ontbrekende scores overwegingen rechter	0	0%	0	0%	0	0%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

^b Onder de wettelijke vereiste overwegingen gaat het om de teksten die in de wetsartikelen staan en benodigd zijn om tbs-vw op te leggen. De rechter kan deze bepalingen al dan niet expliciet noemen in zijn beslissing, vandaar dat deze overwegingen niet altijd worden genoemd.

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

U Mann-Whitney U-test.

3 Vormgeving voorwaardelijk kader

Bij de vormgeving van het voorwaardelijk kader zijn de meest voorkomende voorwaarden, de setting en het beveiligingsniveau ten tijde van oplegging tbs-vw in kaart gebracht (tabel 18). Per tbs-gestelde worden meestal meerdere voorwaarden opgelegd ($M=6,92$; $SD=4,62$; mediaan=6,0; dit betreft de hele groep). Voor tbs-gestelden met omzetting zijn dit gemiddeld 7,03 voorwaarden ($SD=4,86$) en voor de tbs-gestelden zonder omzetting 6,80 voorwaarden ($SD=4,41$; dit verschil is niet significant). De algemene voorwaarde die bij de oplegging van tbs-vw bij wet geldt (vanaf 2010, zie eerder) is dat betrokkene medewerking verleent aan het nemen van een of meer vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage biedt (art. 38 id 1 WvSr; zie ook paragraaf 2.1.5). Te zien is dat deze voorwaarde niet vaak expliciet wordt genoemd in het vonnis (bij 10% van de totale groep). Intramurale opname en meewerken aan de behandeling worden in de wet genoemd als voorbeelden van voorwaarden die kunnen worden opgelegd (art. 38a lid 1) en worden vaak opgelegd, aan respectievelijk 69% en 84% van de totale groep. Ook voorwaarden die de tbs-gestelde verplichten zich te houden aan de aanwijzingen die de reclasering geeft (84%) en voorwaarden die alcohol, drugs of gokken beperken dan wel verbieden (56%) komen vaak voor. De enige voorwaarde die significant vaker werd opgelegd bij tbs-gestelden met omzetting, is intramurale behandeling. Deze voorwaarde wordt opgelegd bij 47 tbs-gestelden met omzetting (78%) en bij 36 tbs-gestelden zonder omzetting (60%; $\chi^2[1]=4,73$; $p=0,03$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). De setting waarin de voorwaarden ten uitvoer moeten worden gelegd, klinisch of ambulantly, verschilt eveneens significant tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting ($\chi^2[1]=4,73$; $p=0,03$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Dit komt

doordat intramurale opname en setting met elkaar verbonden zijn: in geval van intramurale opname is er noodzakelijkerwijs ook sprake van een klinische setting. Het beveiligingsniveau is veelal niveau 3, een forensisch psychiatrische (verslavings)kliniek (36%), een forensisch psychiatrische (verslavings)afdeling (niveau 2; 28%) of de tbs-vw vindt in de ambulante setting plaats met beveiligingsniveau 0 (eveneens 28%).

Tabel 18 Meest voorkomende voorwaarden, setting en beveiligingsniveau bij oplegging tbs-vw (N=120)

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Opgelegde voorwaarden									
Aantal voorwaarden									
M (SD), mediaan	7,03 (4,86)	6,00	6,80 (4,41)	6,00	6,92 (4,62)	6,00			
Mean rank	61,09		59,91				U=1.764,50	0,85	
Type voorwaarden	n	%	n	%	n	%			
<i>Algemeen geldend</i>									
Pasfoto/identificatie	7	12%	5	8%	12	10%	$\chi^2(1)=0,37$	0,54	
<i>Expliciet als voorbeeld genoemd in de wet</i>									
Intramurale opname	47	78%	36	60%	83	69%	$\chi^2(1)=4,73$	0,03*	$\varphi=0,2$
Medicatie/therapietrouw	51	85%	50	83%	101	84%	$\chi^2(1)=0,06$	0,80	
<i>Overige voorwaarden</i>									
Medewerking aan reclassering/betrokkene verklaart zich akkoord met de voorwaarden	48	80%	53	88%	101	84%	$\chi^2(1)=1,56$	0,21	
Houding	16	27%	19	32%	35	35%	$\chi^2(1)=0,36$	0,55	
Alcohol/drugs/gokken	34	57%	33	55%	67	56%	$\chi^2(1)=0,03$	0,85	
Financiën	11	18%	9	15%	20	19%	$\chi^2(1)=0,24$	0,62	
Strafbare feiten	27	45%	24	40%	51	43%	$\chi^2(1)=0,31$	0,58	
Woonsituatie	20	33%	22	37%	42	35%	$\chi^2(1)=0,15$	0,70	
Zinnige dagbesteding	12	20%	10	17%	22	19%	$\chi^2(1)=0,22$	0,64	
Contactverbod slachtoffer	8	13%	4	7%	12	10%	$\chi^2(1)=1,48$	0,22	
Uitwisselen informatie	14	23%	12	20%	26	22%	$\chi^2(1)=0,20$	0,66	
Sociaal netwerk	6	10%	12	20%	18	15%	$\chi^2(1)=2,35$	0,13	
<i>Setting</i>							$\chi^2(1)=4,73$	0,03*	$\varphi=0,2$
Klinisch	47	78%	36	60%	83	69%			
Ambulant	13	22%	24	40%	37	31%			
Totaal ontbrekende scores opgelegde voorwaarden	0	0%	0	0%	0	0%			

	Omzetting (N=60)		Geen omzetting (N=60)		Totale groep (N=120)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
--	---------------------	--	-----------------------------	--	-------------------------	--	------------------	---	--------------------

Beveiligingsniveau	n	%	n	%	n	%	Niet mogelijk ^a
0 Ambulante forensische zorg, inclusief begeleid wonen	12	20%	21	36%	33	28%	
1 Reguliere GGz	1	2%	2	3%	3	3%	
2 Forensisch psychiatrische afdeling, forensische verslavingsafdeling	19	32%	14	24%	33	28%	
3 Forensisch psychiatrische (verslavings)kliniek	24	41%	18	31%	42	36%	
4 Forensisch psychiatrisch centrum	3	5%	3	5%	6	5%	
Totaal ontbrekende scores beveiligingsniveau	1	2%	2	3%	3	2%	

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

2.4.3 Fase III: factoren in de tenuitvoerlegging van de tbs-vw

In tabel 19 wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel tbs-gestelden een aanvulling van de voorwaarden krijgen en welk type voorwaarden meestal aanvullend wordt opgelegd. Het aantal tbs-gestelden dat een aanvulling op de voorwaarden krijgt, is vijftien (25%) in de groep tbs-gestelden met omzetting en dertien (22%) in de groep tbs-gestelden zonder omzetting. Dit verschil is niet significant. Er is eveneens geen verschil in het gemiddelde aantal aanvullende voorwaarden (M=5,68, SD=5,00 voor de gehele groep tbs-gestelden met tbs-vw). Indien er aanvullende voorwaarden worden opgelegd, is dit voor veel tbs-gestelden met tbs-vw een voorwaarde die de medewerking aan de behandeling aanscherpt (71%), alcohol/drugs/gokken beperkt (65%) of intramurale opname vereist (61%; alle percentages van de tbs-gestelden met aanvullende voorwaarden). Er zijn geen significante verschillen in het type aanvullende voorwaarden dat wordt opgelegd. Bij zowel tbs-gestelden met omzetting (n=13; 22%) als degenen zonder omzetting (n=8; 14%) komt het voor dat er eerder een omzetting is gevorderd, die niet wordt toegekend. Dit verschil is niet significant ($\chi^2(1)=1,35$; p=0,25).

Tabel 19 Aanvullende voorwaarden opgelegd door de rechter (N=120)

	Omzetting		Geen omzetting		Totale groep		Toets- waarde	p
	(N=60)		(N=60)		(N=120)			
<i>Aantal tbs-gestelden met aanvulling voorwaarden (n, %)</i>	15	25%	13	22%	28	24%	$\chi^2(1)=0,87$	0,67
<i>Aantal aanvullende voorwaarden</i>								
M (SD), mediaan	5,33 (4,05)	5,00	6,08 (4,07)	5,00	5,68 (4,00)	5,00	t=0,84	0,63
<i>Type aanvullende voorwaarden</i>								
	n	%	n	%	n	%		
Intramurale opname	10	67%	7	54%	17	61%	$\chi^2(1)=0,48$	0,49
Alcohol/drugs/gokken	9	60%	9	69%	18	65%	$\chi^2(1)=0,26$	0,61
Medicatie/therapietrouw	11	73%	9	69%	20	71%	$\chi^2(1)=0,06$	0,81
Medewerking reclassering	8	53%	5	38%	13	46%	$\chi^2(1)=0,62$	0,43
Strafbare feiten	5	33%	5	42%	10	38%	$\chi^2(1)=0,20$	0,66
<i>Totaal ontbrekende scores</i>	0	0%	0	0%	0	0%		
<i>Eerder omzetting gevorderd</i>								
Ja	13	22%	8	14%	21	18%	$\chi^2(1)=1,35$	0,25
Nee	47	78%	51	86%	98	82%		
<i>Totaal ontbrekende scores</i>	0	0%	1	2%	1	1%		

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

Vervolgens is bekeken hoeveel voorwaarden meestal geschonden worden, welke voorwaarden dit zijn en in welke setting en onder welk beveiligingsniveau de tbs-gestelde verbleef ten tijde van schending van de voorwaarden (tabel 20). Deze factoren kunnen alleen beschrijvend in kaart worden gebracht en niet worden vergeleken met de vergelijkingsgroep, omdat bij hen immers geen voorwaarden zijn geschonden. De gemiddelde leeftijd ten tijde van het intrekken van de voorwaarden is 30,7 (SD=8,0; min. 19,5- max. 53,9; n=60). Gemiddeld worden voorafgaand aan de omzetting 2,36 voorwaarden geschonden (SD=1,4; mediaan 2,0; n=59). Op het moment van de daadwerkelijke omzetting zijn de betreffende tbs-gestelden gemiddeld bijna even oud: 31,1 jaar (SD=8,00; min. 19,7- max. 54,1; n=60). Aangezien veelal meerdere geschonden voorwaarden een rol spelen bij de omzetting, tellen genoemde percentages niet op tot 100%. Het niet trouw innemen van medicatie of het niet volgen van een opgelegde therapie speelde vaak een rol in de omzetting: bij 55% van de omzettingen. Ook een gebrekkige medewerking aan de aanwijzingen van de reclassering (45%) en het schenden van voorwaarden omtrent alcohol/drugs/gokken (42%) komen veel voor.

Het schenden van de voorwaarde om geen nieuw strafbaar feit te plegen, komt voor bij veertien tbs-gestelden met tbs-vw (23%). Dit betreft in alle gevallen bewezen feiten (100%). Op één na worden deze nieuwe strafbare feiten niet apart bestraft, maar volgt (alleen) de omzetting op het plegen van dit feit. Voor vier van de veertien tbs-gestelden bij wie nieuwe strafbare feiten een rol spelen in de omzetting, is eerder een omzetting gevorderd die niet wordt toegekend. In totaal worden door de veertien tbs-gestelden bij wie het plegen van een strafbaar feit een rol speelt 22 delicten gepleegd (zie tabel 20). Het type nieuwe strafbare feiten is in geen van de gevallen een (poging tot) levensdelict. Het gaat om acht (pogingen tot) een geweldsdelict (mishandeling, bedreiging), zeven (pogingen tot) vermogensdelicten (inbraak en diefstal zonder geweld), drie (pogingen tot) een zedendelict (exhibitioeren en bezit van pornografische afbeeldingen), twee (pogingen tot) brandstichting

(één keer met gevaar voor personen en goederen, één keer zijn nadere details onbekend) en twee keer om een overig delict (overtredingen van de Opiumwet). In alle gevallen is er naast het verbreken van de voorwaarde dat de tbs-gestelde geen nieuwe strafbare feiten mag plegen ook sprake van schending van ten minste één overige voorwaarde.

Ten slotte zijn life events (scheiding, overlijden, verlies van baan, etc.) onderzocht, maar deze bleken bij slechts twee patiënten voor te komen en zijn om die reden niet nader te onderzoeken.

Tabel 20 Geschonden voorwaarden: aantal, type, setting en beveiligingsniveau (N=60)

Omzetting (N=60)		
Geschonden voorwaarden		
<i>Aantal</i>	M=2,36; mediaan=2,00	SD=1,37; min. 0 max. 7
<i>Type voorwaarde</i>	n	%
Intramurale opname	13	22%
Alcohol/drugs/gokken	25	42%
Medicatie/therapietrouw	33	55%
Medewerking reclassering	27	45%
Houding	10	17%
Nieuwe strafbare feiten	14	23%
Aantal tbs-gestelden apart bestraft (naast omzetting)	1	
Aantal strafbare feiten (totaal van alle tbs-gestelden)	22	
Bewezen (niet bewezen)	22 (0)	
Type nieuwe strafbare feit ^a		
(Poging tot) levensdelict	0	
(Poging tot) geweld	8	
(Poging tot) zeden	3	
(Poging tot) vermogen	7	
(Poging tot) brandstichting	2	
(Poging tot) overig	2	
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	0	
Eerder omzetting gevorderd	4	
Setting		
Klinisch	37	65%
Ambulant	20	35%
<i>Totaal geldende scores</i>	57	100%
<i>Totaal ontbrekende scores</i>	3	5%
Beveiligingsniveau		
0: Ambulante forensische zorg, inclusief begeleid wonen	19	33%
1: Reguliere GGZ	0	0%
2: Forensisch psychiatrische afdeling, forensische verslavingsafdeling	14	24%
3: Forensisch psychiatrische (verslavings)kliniek	24	41%
4: Forensisch psychiatrisch centrum	1	2%
<i>Totaal geldende scores</i>	58	100%
<i>Totaal ontbrekende scores</i>	2	4%

^a Gezien het geringe aantal delicten per delicttype worden hier geen percentages weergegeven.

Ten slotte zijn de overwegingen van de rechter zoals genoemd in zijn beslissing tot omzetting in kaart gebracht (tabel 21). Ook hier geldt dat meerdere overwegingen een rol kunnen hebben gespeeld bij de omzetting waardoor de percentages genoemd in tabel 21 niet optellen tot 100%. Het gevaarscriterium, een wettelijk ver-

eiste om te komen tot omzetting, wordt in 39 casussen expliciet genoemd (65%). Ook het andere wettelijk vereiste voor een omzetting, het schenden van ten minste één voorwaarde, wordt in 83% van de rechterlijke uitspraken expliciet genoemd als overweging voor de omzetting. Verder noemt de rechter in zijn beslissing tot omzetting niet veel andere overwegingen, behalve dat het voorwaardelijk kader ontoereikend bleek voor de problematiek van de betrokkene (27%).

Tabel 21 Overwegingen rechter tot omzetting tbs-vw (N=60)

Overwegingen rechter	n	%
Wettelijk vereiste ^a		
Gevaar personen/goederen	39	65%
Er is ten minste één voorwaarde geschonden	50	83%
Overig		
Grote kans recidive zonder omzetting	14	23%
Voorwaardelijk kader ontoereikend voor problematiek	16	27%

^a Deze bepalingen hoeven niet beide te gelden.

In box 4 worden drie casussen beschreven van tbs-gestelden met tbs-vw die worden omgezet in een tbs met dwangverpleging. De casussen zijn samengesteld uit verschillende dossiers en hebben geen betrekking op herleidbare personen.

Box 4 Casuïstiek omzettingen

Casus 1

Mevrouw W. komt al haar hele leven in de problemen vanwege haar gedrag. De justitiële voorgeschiedenis is lang, ze heeft verschillende ambulante en klinische behandelingen gevolgd, het gepleegde indexdelict is relatief licht en mevrouw is bekend met een borderline persoonlijkheidsstoornis. Bij de oplegging van de tbs-vw heeft de OvJ een tbs-dwang geadviseerd, maar de rechter heeft besloten tot tbs-vw. Al snel gaat mevrouw de fout in, ze schendt verschillende voorwaarden en is niet te hanteren binnen het geboden kader, dat te licht en te weinig dwingend blijkt te zijn voor mevrouw. De omzetting volgt al na vier maanden.

Casus 2

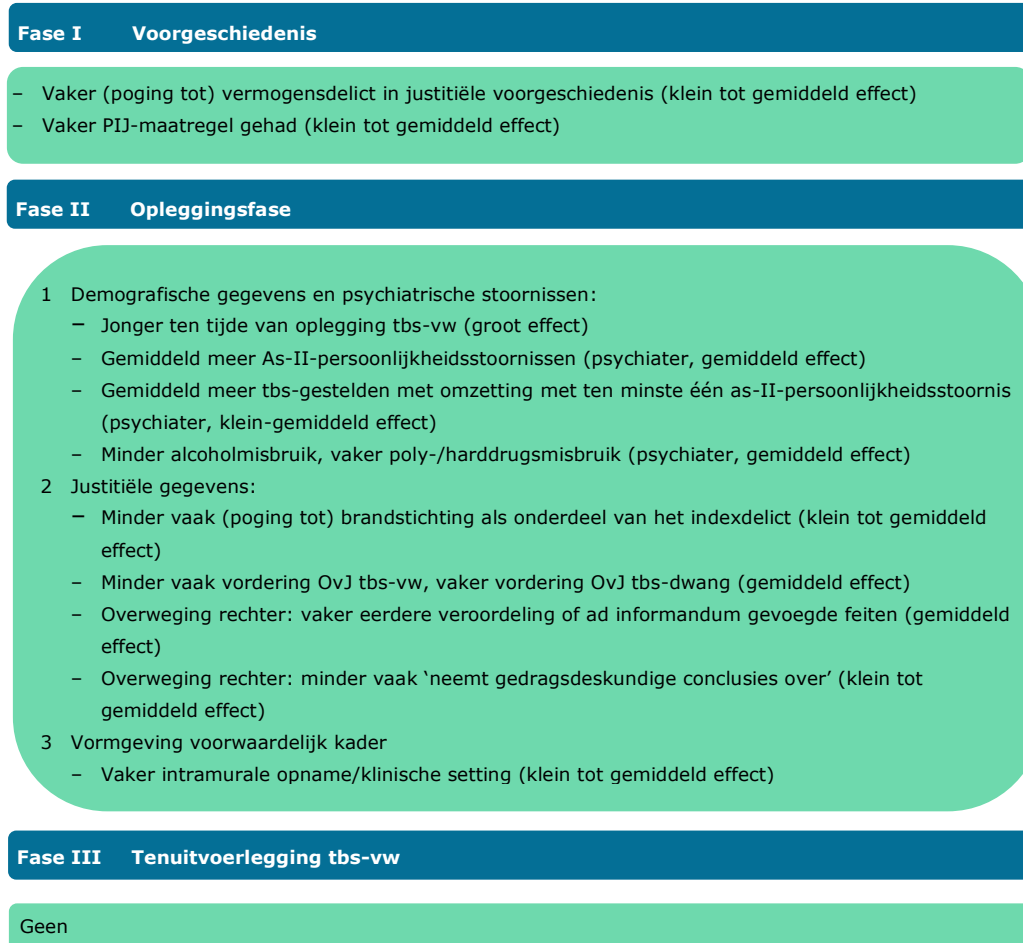
Meneer Y. is bekend met schizofrenie. Zijn delict pleegt hij onder de overtuiging dat hij achtervolgd wordt, zijn medicatie weigert hij in te nemen, omdat hij denkt dat hij wordt vergiftigd. Hij begrijpt de voorwaarden niet, interpreteert het als een aanval op hem en komt verschillende voorwaarden niet na. Het gekozen kader werkt niet en de omzetting vindt plaats na twee maanden.

Casus 3

Meneer Z. is erg gemotiveerd om van zijn behandeling een succes te maken. Ondanks allerlei problemen met alcohol en drugsgebruik, krijgt hij zijn leven steeds meer onder controle. Op een gegeven moment ontmoet hij de liefde van zijn leven. Hierdoor heeft hij geen zin meer om nog mee te werken aan de behandeling, want hij wil gaan samenwonen en wil ook geen verdere bemoeienis meer van de reclassering. Verschillende voorwaarden worden geschonden, hij houdt zich niet meer aan de aanwijzingen van de reclassering en gaat weer alcohol gebruiken. Aangezien het indexdelict ook is gepleegd vanuit middelenmisbruik, betrokkene steeds meer risicovol gedrag gaat vertonen en de reclassering geen vat meer op hem heeft, is de omzetting noodzakelijk.

In figuur 4 worden alle factoren uit Fase I, II en III die significant samenhangen met een omzetting samengevat.

Figuur 4 Overzicht factoren significant gerelateerd aan tbs-gestelden met een omzetting

3 Voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege

In het onderhavige hoofdstuk wordt de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege (VB) en hervattingen van de tbs-dwang na VB besproken. De voorwaardelijke beëindiging van het bevel tot verpleging van overheidswege (dwangverpleging, VB) in de periode 1928-1988 was een (uitzonderlijke) mogelijkheid voor de minister van Justitie. In 1997 is de rechterlijke toets over de VB geïntroduceerd. De ontwikkelingen in de wet met betrekking tot de VB komen hieronder kort aan de orde (paragraaf 3.1.1–3.1.6), waarna het huidige wettelijke kader wordt geschetst (paragraaf 3.1.7). In paragraaf 3.2 komen cijfers over de VB die vanuit de literatuur zijn verzameld aan de orde. In paragraaf 3.3 en 3.4 staan de resultaten van het huidige onderzoek, waarbij eerst het prevalentie-onderzoek aan de orde komt (paragraaf 3.3) en vervolgens de resultaten van het dossieronderzoek naar de verschillen tussen de tbs-gestelden met en zonder hervatting aan de orde komen (paragraaf 3.4). De resultaten worden samengevat in een afsluitende figuur.

3.1 Wettelijke achtergrond

Over de achtergrond van de voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging is onlangs door het WODC uitgebreid gerapporteerd (zie Nagtegaal & Boonmann, 2014). In de huidige paragraaf wordt om die reden de wettelijke achtergrond relatief kort gehouden.

3.1.1 Alleen ministeriële bevoegdheid tussen 1928-1988

In de periode 1928-1988 kon de rechter de tbs-maatregel alleen *onvoorwaardelijk* beëindigen. Daarnaast had de minister van Justitie, als dubbele waarborg tegen te lang verblijf, als enige de mogelijkheid de terbeschikkingstelling *voorwaardelijk* te beëindigen (Van der Wolf, 2012).

3.1.2 Uitbreiding ministeriële bevoegdheid in 1988

In 1988 werden de bevoegdheden tot voorwaardelijk ontslag voor de Minister van Justitie uitgebreid. De wet omvatte vijf bepalingen (Tweede Kamer, vergaderjaar 1984-1985, 11 932, nr. 32; *Staatsblad*, 1986). Op elk moment in de behandeling kon de Minister van Justitie de dwangverpleging voorwaardelijk beëindigen (oud art. 38h lid 1 WvSr). Als algemene voorwaarde gold dat de tbs-gestelde zich niet aan enig misdrijf mocht schuldig maken (oud art. 38h lid 2 WvSr). Naast deze algemene voorwaarde kon de minister bijzondere voorwaarden stellen aan het gedrag van de tbs-gestelde (oud art. 38h lid 3 WvSr), maar deze voorwaarden mochten de vrijheid de godsdienst of levensovertuiging te belijden niet belemmeren (oud art. 38h lid 4 WvSr). Wanneer de voorwaarden niet werden nageleefd kon de verpleging van overheidswege op last van de minister worden hervat (oud art. 38h lid 5 WvSr). Deze wet trad op 1 september 1988 in werking (*Staatsblad*, 1988). De minister maakte echter weinig gebruik van de mogelijkheid tot voorwaardelijke beëindiging (Commissie-Fokkens, 1993). In de nota 'TBS, een bijzondere maatregel', die in 1991 verscheen (Tweede Kamer, vergaderjaar 1991-1992, nr. 22 329, nr. 1-2), werd gesteld dat de mogelijke bevoegdheid van de rechter tot voorwaardelijke

beëindiging en/of beëindiging op termijn moest worden onderzocht. De Commissie-Fokkens ging verder met deze aanbeveling.

3.1.3 Rechterlijke toets vanaf 1997

In 1997 werd de voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging door de rechter in de wet ingevoerd, naar aanleiding van aanbevelingen van de Commissie-Fokkens (Commissie-Fokkens, 1993; *Staatsblad*, 1997a, 1997b). De belangrijkste gedachte achter de introductie van de VB was het bieden van een tussenoplossing voor de rechter: de dwangverpleging kan voorwaardelijk worden beëindigd (art. 38g lid 1 WvSr), terwijl de tbs-maatregel doorloopt (art. 37a lid 1 WvSr). Dit betekende in de praktijk dat de tbs-gestelde buiten het fpc verbleef, terwijl hij zich aan bepaalde voorwaarden moest houden en onder toezicht stond van de reclassering. Doelen van de VB waren het bevorderen van de uitstroom van tbs-gestelden en het verkorten van de intramurale verblijfsduur. De dwangverpleging werd voorwaardelijk beëindigd voor de duur van één jaar en kon maximaal drie jaar duren. Tevens werd in 1997 voor de rechter de mogelijkheid tot hervatting van de verpleging van overheidswegen ingevoerd (art. 38k WvSr; *Staatsblad*, 1997a, 1997b). Een hervatting is mogelijk indien een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd (art. 38k 1° WvSr), of het belang van de veiligheid van anderen dan wel van de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist (art. 38k 2° WvSr), of, wanneer toepassing is gegeven aan artikel 38e WvSr, het belang van de veiligheid van anderen dan wel van de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist (art. 38k 3° WvSr; in art. 38e is de maximale duur van de tbs-dwang en de VB geregeld). Er hoeft niet gelijktijdig aan deze drie bepalingen te worden gedaan, één is voldoende.

3.1.4 Veranderingen in 2008: verlenging maximale duur VB

Naar aanleiding van het parlementaire onderzoek naar de tbs-maatregel in 2005/2006 door de Commissie-Visser, werd de maximale duur van de VB verhoogd van maximaal drie naar maximaal negen jaar (oud art. 38j lid 2 WvSr; alleen voor tbs-gestelden met een ongemaximeerde tbs). Deze wijziging is ingegaan op 1 januari 2008 (*Staatsblad*, 2007). De gedachte achter deze verlenging was dat de rechter eerder geneigd zou zijn de tbs-maatregel voorwaardelijk te beëindigen, wat de doorstroom van tbs-gestelden zou moeten versnellen (Commissie-Visser, 2006).

3.1.5 Veranderingen in 2013: beëindiging na ten minste één jaar VB

Op 1 juli 2013 is een belangrijke wetswijziging doorgevoerd. Hierin is bepaald dat beëindiging van de terbeschikkingstelling niet plaatsvindt dan nadat de dwangverpleging gedurende minimaal een jaar voorwaardelijk beëindigd is geweest (art. 509t lid 2 WvSv; *Staatsblad*, 2013). Dat betekent dat de rechter verplicht is te beslissen tot ten minste een jaar VB, indien de tbs-maatregel nog niet ten minste een jaar voorwaardelijk is beëindigd geweest en indien er een vordering tot verlenging van de tbs-maatregel is ingediend door de OvJ. Indien er geen vordering tot verlenging wordt ingediend door de OvJ, eindigt de tbs-maatregel van rechtswege door omkomst van de tijd en is VB niet noodzakelijk. Deze wijziging vloeide voort uit een toezegging van de toenmalige Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, die wilde voorkomen dat de rechter de tbs-maatregel contrair aan de aanbevelingen van de gedragsdeskundigen onvoorwaardelijk zou beëindigen (De Kogel, Den Hartogh, & Verwers, 2005; Nagtegaal & Boonmann, 2014).

3.1.6 Aangenomen wetsvoorstel 2015

Zoals reeds vermeld in paragraaf 2.1.5, is eind 2015 een wetsvoorstel ter gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking aangenomen door de Eerste Kamer, welke uit verschillende onderdelen bestaat (Wet van 25 november 2015; *Staatsblad*, 2015). Aangezien deze wet ook invloed kan hebben op tbs-gestelden van wie de dwangverpleging voorwaardelijk wordt beëindigd, worden de nieuwe bepalingen voor zover van toepassing bij VB hier herhaald en wordt ook het vervallen van de maximale duur van de VB besproken. Met de nieuwe wet ontstaat de mogelijkheid om de tbs-maatregel, zowel tbs-vw als ook tbs-dwang, te laten opvolgen door deze maatregel ter gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking. De maatregel dient ter bescherming van de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen (nieuw art. 38z lid 1 WvSr). De rechter kan bij de uitspraak waarbij hij een persoon een tbs-maatregel oplegt, ambtshalve of op vordering van het OM aan die persoon tevens deze maatregel tot gedragsbeïnvloeding of vrijheidsbeperking opleggen. De maatregel kan alleen ten uitvoer worden gelegd als het OM uiterlijk tien weken voor beëindiging van de tbs-maatregel (art. 37a WvSr) of bij beëindiging van tbs-dwang (art. 37b WvSr) een vordering hiertoe heeft ingediend bij de rechter (nieuw art. 38aa lid 1 WvSr) en indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan (nieuw art. 38ab 1 lid a WvSr) of indien ernstig belastend gedrag jegens slachtoffers of getuigen dient te worden voorkomen (nieuw art. 38ab 1 lid b). De rechter kan de tenuitvoerlegging van de maatregel gelasten voor de duur van twee, drie, vier of vijf jaar (nieuw art. 38aa lid 4 WvSr) en de maatregel kan op vordering van het OM telkens worden verlengd voor de duur van twee, drie, vier of vijf jaar (nieuw art. 38ac lid 1 WvSr). De datum van inwerkingtreding van dit onderdeel van de Wet van 25 november 2015 is naar verwachting 1 januari 2018 (Kamerstukken 2016-2017, 29 270, nr. 114). In hetzelfde wetsvoorstel is voorgesteld de maximale duur van de VB (art. 38j lid 2 en lid 3 WvSr) te laten vervallen. Dat betekent dat de VB oneindig kan duren, mits er tijdig door de OvJ een vordering tot verlenging wordt ingediend. Dit laatste voorstel is reeds van kracht geworden per 1 januari 2017, behalve voor tbs-gestelden van wie de dwangverpleging al voorwaardelijk is beëindigd vóór 1 januari 2017 (*Staatscourant*, 2016).

3.1.7 Huidige wet- en regelgeving

Op vordering van het OM of op verzoek van de raadsman van de terbeschikkinggestelde kan de dwangverpleging voor de tijd van een jaar dan wel de tijd van twee jaar voorwaardelijk worden beëindigd (art. 38g lid 1 WvSr). Een VB is aan de orde als de uit de stoornis voortvloeiende delict gevaarlijkheid dusdanig is terug gebracht dat het verantwoord is de verpleging onder voorwaarden te beëindigen (*Staatscourant*, 2016). Indien de rechter tot VB beslist, worden voorwaarden verbonden aan het gedrag van de tbs-gestelde en zijn de bepalingen in artikel 38, eerste lid, laatste volzin, tweede lid en tweede vijfde lid en artikel 38a van overeenkomstige toepassing (art. 38g lid 2).²⁵ Deze bepalingen luiden als volgt. Als algemene voorwaarde geldt dat de terbeschikkinggestelde medewerking verleent aan het nemen van één of meer vingerafdrukken of een identiteitsbewijs ter inzage biedt (een paspoort, rijbewijs, identiteitskaart, etc., artikel 38 lid 1 laatste volzin WvSr.).²⁶ De rechter geeft een in de uitspraak aangewezen instelling de opdracht

²⁵ Hoewel in de wet in artikel 38g lid 2 wordt verwezen naar artikel 38 vierde lid wordt artikel 38 tweede vijfde lid bedoeld (persoonlijke communicatie 20 januari 2017).

²⁶ Voor de exacte bepaling zie artikel. 1 Wet op de identificatieplicht.

de terbeschikkinggestelde bij de naleving van de voorwaarden hulp en steun te verlenen (art. 38 lid 2 WvSr). In artikel 38 tweede lid 5 wordt bepaald dat de rechter een voorwaarde pas kan stellen, indien de tbs-gestelde zich bereid heeft verklaard tot naleving van de voorwaarden. De voorwaarden kunnen inhouden dat de betrokkene zich in een door de rechter aangewezen inrichting laat opnemen, zich onder behandeling stelt van een in de uitspraak aangewezen deskundige of door de behandelend arts voorgeschreven geneesmiddelen inneemt, dan wel gedoogd dat deze door de behandelend arts aan hem worden toegediend (art. 38a lid 1 WvSr). Er kunnen tevens regels worden gesteld omtrent de eisen waaraan de inrichting moet voldoen (art. 38a lid 2 WvSr). Het OM houdt toezicht op de naleving van de gestelde voorwaarden (art. 38a lid 3 WvSr) en de reclassering geeft de VB in de praktijk vorm. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld aan de VB (art. 38g lid 3 WvSr).

In de wet is nog een andere mogelijkheid tot VB beschreven, namelijk volgend op proefverlof. Indien het proefverlof ten minste twaalf maanden onafgebroken heeft voortgeduurd, zonder dat in deze periode de terbeschikkingstelling is verlengd, kan de rechter op vordering van het OM of op verzoek van de tbs-gestelde of diens raadsman de verpleging van overheidswege voorwaardelijk beëindigen (art. 38h lid 1 WvSr). In dit geval beëindigt de rechter de verpleging van overheidswege voor de duur van het gegeven bevel tot terbeschikkingstelling (art. 38h lid 2 WvSr) en kan de VB dus korter dan wel langer duren dan een jaar. In artikel 38h lid 3 WvSr is bepaald dat er vijf aanvullende, meer procedurele bepalingen van overeenkomstige toepassing zijn, welke onder meer gaan over de manier waarop de vordering moet worden ingediend (zie art. 509p, 509r, 509t, eerste en vijfde lid, 509u bis WvSv). De reclassering houdt toezicht en biedt (na)zorg en rapporteert aan de OvJ en aan de DJI over de naleving van de voorwaarden (art. 69 Rvt).

In geval van VB kan de terbeschikkingstelling telkens met een jaar dan wel twee jaren worden verlengd (art. 38j WvSr). Hierbij moet worden voldaan aan voortdurende gevaarlijkheid, de vereiste van verlenging van de tbs-maatregel (indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen die verlenging eist, art. 38d lid 2 WvSr). De duur van de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging is sinds 1 januari 2017 ongemaximeerd (art. 38j lid 2 en 3 zijn komen te vervallen, zie eerder; *Staatsblad*, 2016). Indien de tbs-gestelde zich niet aan de voorwaarden houdt of indien de veiligheid dit eist, kan het OM een vordering indienen tot tijdelijke opname in een door de rechtbank aangewezen inrichting voor de duur van maximaal zeven weken (zogenoemde 'crisisopname', art. 509jbis lid 1 WvSv). Indien het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van goederen of personen dit vereist, kan deze tijdelijke crisisopname met maximaal zeven weken worden verlengd (art. 509jbis lid 2 WvSv). De rechter kan op vordering van het OM een last tot hervatting van de verpleging van overheidswege geven (art. 38k WvSr) indien een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd (art. 38k 1° WvSr) of het belang van de veiligheid van anderen dan wel van de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist (art. 38k 2° WvSr, dit betreft de gemaximeerde tbs), of wanneer toepassing is gegeven aan artikel 38e WvSr²⁷ het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen zulks eist (art. 38k 3° WvSr; dit betreft de ongemaximeerde tbs). Deze bepalingen hoeven niet gelijktijdig te gelden. Tegen de beslissing van de rechter tot hervatting van de tbs-dwang is, binnen veertien dagen, hoger beroep door de OvJ of door de betrokkene mogelijk bij het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (art. 509v lid 1 WvSv). In geval van het plegen van een nieuw strafbaar feit tijdens de looptijd van de maatregel, kan de OvJ opnieuw de tbs-maatregel vorde-

---

²⁷ In artikel. 38e WvSr is de totale duur van de tbs-maatregel geregeld.

ren. De aard en de ernst van het nieuwe delict, en/of het daarmee samenhangende recidivegevaar, de belangen van de slachtoffers en de looptijd van de huidige maatregel zijn bepalend bij de keuze voor de vordering tot een nieuwe tbs-maatregel. Als de rechter deze vordering toekent en beslist tot een nieuwe tbs-maatregel, vervangt de nieuwe tbs-maatregel de lopende tbs-maatregel, ongeacht de modaliteit (art. 38l WvSr; *Staatscourant*, 2016). Ten slotte is sinds 2013 artikel 509t lid 2 WvSv van kracht (zie hiervoor), waarmee wordt bepaald dat de tbs-maatregel niet *beëindigd* kan worden voordat de dwangverpleging minimaal een jaar voorwaardelijk beëindigd is geweest, in geval er een vordering tot verlenging van de tbs-maatregel is ingediend door de OvJ. Wel kan de tbs-maatregel alsnog *eindigen* zonder een verplicht jaar VB, indien de OvJ geen verlengingsvordering indient. Het onderscheid in beëindigen en eindigen dat in de wet wordt gemaakt is belangrijk. Met beëindigen wordt de beslissing van de rechter tot het einde van de tbs-maatregel bedoeld, na vordering van de OvJ en na een beslissing van de rechter tijdens een rechtszitting. Met eindigen van de tbs-maatregel wordt het einde van de tbs-maatregel van rechtswege (door tijdsverloop) bedoeld, zonder vordering van OvJ en zonder dat deze afloop aan de rechter wordt voorgelegd (zie ook Nagtegaal & Boonmann, 2014). In box 5 worden kort de criteria voor oplegging, verlenging en hervatting weergegeven.

Box 5 Overzicht VB: criteria voor oplegging, verlenging en hervatting

Criteria voor oplegging, op vordering OM of verzoek tbs-gestelden of zijn raadsman

- Bij de beslissing tot verlenging van de tbs-dwang kan de verpleging voorwaardelijk worden beëindigd (art. 38g lid 1 WvSr).
- Als de uit de psychische stoornis voortvloeiende delictgevaarlijkheid dusdanig is teruggebracht dat het verantwoord is (*Staatscourant*, 2016).
- Als de uit de psychische stoornis voortvloeiende delictgevaarlijkheid dusdanig is teruggebracht dat het verantwoord is (*Staatscourant*, 2016; art. 38g lid 1 WvSr).

Oplegtermijn

- Één of twee jaar (art. 38g lid 1 WvSr).

Criteria voor verlenging, op vordering OM

- Indien de veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen die verlenging eist (art. 38d lid 2 WvSr).

Verlengtermijn

- Één of twee jaar (art. 38j WvSr).

Duur totale VB

- Oneindig per 1 januari 2017 (art. 38j lid 2 en 3 zijn vervallen, *Staatsblad*, 2016).

Hervatting dwangverpleging, op vordering OM

Indien:

- een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd (art. 38k 1^oWvSr); of
- het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid zulks eist (art. 38k 2° WvSr); of
- wanneer toepassing is gegeven aan artikel 38e, het belang van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen zulks eist (art. 38k 3° WvSr).

3.2 Voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging in cijfers

In deze paragraaf volgen enkele algemene achtergrondgegevens over VB. Het betreft achtereenvolgens het aantal VB's per jaar en de gemiddelde duur van de VB (paragraaf 3.2.1), enkele demografische factoren (paragraaf 3.2.2) en recidivecijfers (paragraaf 3.2.3). Deze cijfers worden waar mogelijk in perspectief geplaatst door ze te vergelijken met tbs-gestelden die met onvoorwaardelijk ontslag zijn, van wie de tbs-maatregel definitief is beëindigd.

3.2.1 Aantal en duur VB's

In tabel 22 staat het aantal VB's in de periode 1994-2015. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar het aantal lopende VB's in september van elk jaar en het aantal gestarte (nieuwe) VB's per jaar. Daarnaast wordt het aantal onvoorwaardelijke ontslagen gepresenteerd en het aandeel dat de VB's uitmaakt op het totale aantal beëindigingen, om de VB's in perspectief te kunnen bezien. Het aantal lopende VB's wordt door de DJI vanaf 2007 gerapporteerd (kolom A). Over de jaren 1997-2000 zijn ook gegevens, dit betreft het aantal VB's ultimo *januari*. Te zien is dat voor veel meer tbs-gestelden VB is uitgesproken, van 50 in 2005 naar 203 in 2015 (ruim vier keer zoveel in negen jaar tijd). Dit komt vooral door een toename van het aantal gestarte VB's per jaar (kolom B), hoewel er ook een toename van het gemiddeld aantal dagen VB van ongeveer honderd dagen te zien is (van gemiddeld 478 in 2008 naar gemiddeld 576 in 2015; zie tabel 23). Te zien is dat het aantal gestarte VB's in 2008 een flinke stijging kende ten opzichte van het jaar ervoor. Dit is tevens het jaar dat verlenging van de VB van maximaal drie naar maximaal negen jaar mogelijk werd (paragraaf 3.1.4). Ook in het eerste jaar dat de VB voor een deel van de tbs-gestelden verplicht is geworden, 2013, is een stijging in het aantal gestarte VB's te zien (van 137 in 2012 naar 179 in 2013). Deze stijging heeft doorgezet naar 203 gestarte VB's in 2015. Zoals verder af te leiden uit kolom B is de dwangverpleging de afgelopen negentien jaar jaarlijks gemiddeld 76,2 keer voorwaardelijk beëindigd, waarbij geldt dat VB de laatste vijf jaar veel vaker (gemiddeld 164 keer) voorkomt dan de 5 jaar daarvoor (gemiddeld 60 keer). Omdat ook het aantal onvoorwaardelijke ontslagen de afgelopen jaren is toegenomen (van 98 in 2005 naar 185 in 2015, kolom C), is het aandeel VB's op het totale aantal beëindigingen wel wat toegenomen (van 34% in 2005 naar 52% in 2015; kolom E), maar niet zo veel het absolute aantal VB's.

Tabel 22 Aantal lopende VB's, aantal gestarte VB's, aantal onvoorwaardelijke ontslagen, totale aantal beëindigingen, aandeel voorwaardelijke beëindigingen/totaal beëindigingen (1994-2015)

Jaar	Aantal lopende VB's, ultimo september (A)	Aantal gestarte VB's (B)	Aantal onvoorwaardelijke ontslagen (C)	Totale aantal beëindigingen (B+C=D)	Aandeel gestarte VB / totaal beëindigingen (%) (B/D=E)
	n	n	n	n	%
1994	-	-	59 ^a	-	-
1995	-	-	69 ^a	-	-
1996	-	-	57 ^b	-	-
1997	2 ^{ax}	2 ^a	73 ^b	75	3%
1998	1 ^{ax}	43 ^a	69 ^b	112	38%
1999	43 ^{ax}	42 ^a	84 ^b	126	33%
2000	71 ^{ax}	28 ^b	79 ^b	107	26%
2001 ^c	NG	35	88	123	28%
2002 ^c	NG	34	80	114	30%
2003 ^c	NG	51	83	134	38%
2004 ^c	NG	42	120	162	26%
2005 ^d	NG	50	98	148	34%
2006 ^e	NG	34	111	145	23%
2007 ^f	35	16	101	117	14%
2008 ^g	43	58	97	155	37%
2009 ^h	78	75	96	171	44%
2010 ⁱ	126	118	109	227	52%
2011 ^j	188	115	151	266	43%
2012 ^j	218	137	179	316	43%
2013 ^j	224	179	178	357	50%
2014 ^j	315	186	150	336	55%
2015 ^j	353	203	185	388	52%

n = aantal

x Dit betreft het aantal lopende VB's ultimo januari (in plaats van september) van genoemde jaren.

a Bron: Van Emmerik (2001)

b Bron: DJI (2008)

c Bron: DJI (2009)

d Bron: DJI (2010)

e Bron: DJI (2011)

f Bron: DJI (2012)

g Bron: DJI (2013)

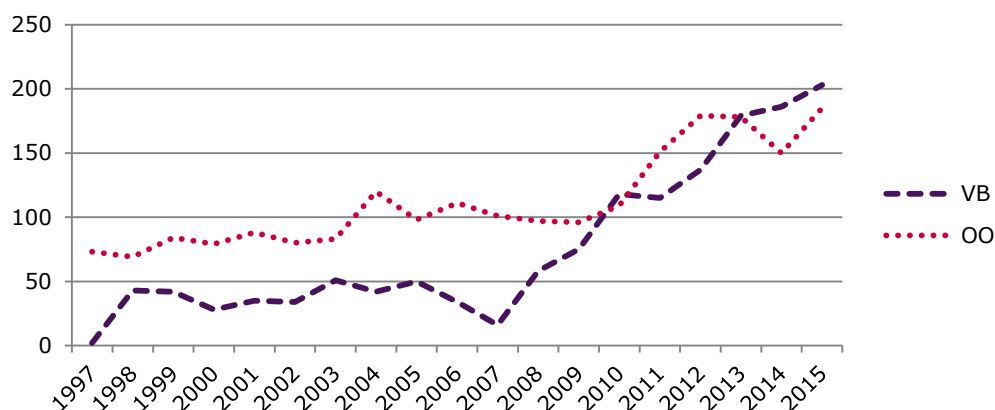
h Bron: DJI (2014b)

i Bron: DJI (2015)

j Bron: DJI (2016)

In figuur 5 is nogmaals het aantal VB's en het aantal onvoorwaardelijke ontslagen inzichtelijk gemaakt.

Figuur 5 Aantal gestarte voorwaardelijke beëindigingen en aantal onvoorwaardelijke ontslagen (1997-2015)

In tabel 23 is de gemiddelde duur van de VB in dagen opgenomen. Te zien is dat de duur van de VB de laatste acht jaar enigszins fluctueert, gemiddeld is dit elk jaar tussen de één en anderhalf jaar. Ook is er een toename van bijna honderd dagen te zien in de afgelopen acht jaar (van 478 in 2008 naar 576 in 2015).

Tabel 23 Duur VB in dagen

Jaar	Duur VB (in dagen)
2008	478 ^a
2009	343 ^a
2010	498 ^b
2011	476 ^c
2012	518 ^c
2013	537 ^c
2014	606 ^c
2015	576 ^c

Noot. Over de duur van de VB vóór 2008 wordt door de DJI niet gerapporteerd.

^a Bron: DJI (2013)

^b Bron: DJI (2015)

^c Bron: DJI (2016)

3.2.2 Demografische factoren

Over de gemiddelde leeftijd, het geboorteland, en sekse van alleen tbs-gestelden met VB wordt door de DJI niet gerapporteerd. In een aselechte steekproef van tbs-gestelden met VB, representatief voor de gehele populatie tbs-gestelden met VB, was de gemiddelde leeftijd bij aanvang van de VB 40,9 jaar, was 94,4% van de tbs-gestelden met VB man en was 75,6% geboren in Nederland (Nagtegaal & Boonmann, 2014).

3.2.3 Recidive

In 2015 is door het WODC onderzoek gedaan naar (onder meer) recidive na VB (Boonmann et al., 2015). Van alle uitgestroomde tbs-gestelden met daaraan voorafgaand VB in de periode 2000-2010 werd de 2-jarige recidive berekend. Hier presenteren we de cijfers van het uitstroomcohort 2006-2010. Wanneer naar alle typen

delicten wordt gekeken, is te zien dat 18% van de uitgestroomde tbs-gestelden recidiveert (prevalentie algemene recidive); 82% van de uitgestroomde tbs-gestelden met daaraan voorafgaand VB recidiveert dus niet. Wanneer naar ernstigere typen recidive wordt gekeken, ligt de prevalentie lager: 12,9% ernstige recidive en 3,9% zeer ernstige recidive.²⁸ Deze algemene, ernstige en zeer ernstige recidivecijfers moeten niet bij elkaar worden opgeteld, het gaat telkens om het percentage van de totale groep uitgestroomde tbs-gestelden. Dit komt door de definitie van de verschillende typen recidive: onder algemene recidive wordt alle recidive gerekend, een deel daarvan betreft een delict met een strafdreiging van vier jaar of meer (ernstige recidive) en een deel van de ernstige recidive betreft een delict met een strafdreiging van acht jaar of meer (zeer ernstige recidive). Recidivecijfers *tijdens* de VB zijn niet bekend. Het WODC onderzoekt momenteel de mogelijkheden hier-
toe. Het onderhavige onderzoek geeft wel een indicatie van de recidive, want de hervatting kan (mede) plaatsvinden na het plegen van een nieuw strafbaar feit. Ter vergelijking, in datzelfde onderzoek werd de recidive van ex-tbs-gestelden met tbs-dwang onderzocht, zonder dat er VB aan vooraf is gegaan. De 2-jarige ruwe recidive van het laatste uitstroomcohort (2006-2010; N=405) is bij alle typen recidive iets lager: 20,7% algemene recidive, 17,2% ernstige recidive en 5,0% zeer ernstige recidive (Boonmann et al., 2015).

De relatie tussen recidive en voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging is ook onderzocht door Nagtegaal en Boonmann (2014). In dat onderzoek werd van een steekproef van tbs-gestelden met VB bepaald of deze VB contrair of conform de adviezen van de gedragsdeskundigen door de rechter werd opgelegd. Vervolgens werd (onder meer) de recidive vergeleken tussen de groepen tbs-gestelden met een contraire VB en die met een conforme VB. Uit de resultaten bleek dat de recidive onder tbs-gestelden met VB contrair aan de gedragsdeskundige adviezen over het algemeen veel hoger is dan de recidive van tbs-gestelden met een VB conform aan de gedragsdeskundige adviezen. Zo is de 2-jarige algemene recidive 29,5% voor tbs-gestelden met een contraire VB en 16% voor tbs-gestelden met een conforme VB. Echter, indien ook andere voorspellers van recidive gelijktijdig worden meegenomen in de analyses, zoals jongere leeftijd, indexdelict en strafrechtelijk verleden, is de factor contrair/conform niet meer significant en blijken die andere voorspellers de recidive het beste te voorspellen (Nagtegaal & Boonmann, 2014).

3.2.4 Kortom

In box 6 worden alle cijfers over tbs-gestelden met VB uit paragraaf 3.2 samengevat.

---

²⁸ Deze cijfers hebben betrekking op tbs-gestelden die zijn uitgestroomd, van wie de tbs-maatregel is beëindigd, in 2006-2010 (N=229). Met de 2-jarige recidive wordt het aantal ex-tbs-gestelden dat binnen twee jaar heeft gerecidiveerd bedoeld. De prevalentie is het percentage recidivisten in de groep en met de 'ruwe' cijfers worden de cijfers ongecorrigeerd voor eventuele achtergrondkenmerken van daders bedoeld. De definitie van 'algemene recidive' luidt: nieuwe, geldige* justitiecontacten naar aanleiding van enig misdrijf, ongeacht de aard en de ernst van de gepleegde delicten. Ernstige recidive betreft nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens vier jaar. Zeer ernstige recidive betreft nieuwe, geldige justitiecontacten naar aanleiding van een misdrijf met een wettelijke strafdreiging van minstens acht jaar. Onder 'geldige zaken' vallen zaken die zijn afgedaan door het OM (exclusief technische sepots en zaken die zijn overgedragen naar een ander arrondissementsparket), zaken die zijn geëindigd in een schuldigverklaring door de rechter en zaken die nog niet zijn afgedaan (Wartna et al., 2011).

Box 6 De typische VB

De VB:

- is in de afgelopen vijf jaar (gemiddeld 164 keer per jaar) vaker opgelegd dan de vijf jaar daarvoor (gemiddeld 60 keer per jaar).

De tbs-gestelde met VB:

- is meestal een man (94%);
- is meestal geboren in Nederland (76%);
- is gemiddeld 41 jaar bij aanvang VB.

Na definitief ontslag, met voorafgaand VB:

- 18% algemene recidive, 82% recidiveert dus niet; 12,9% ernstige recidive, 3,9% zeer ernstige recidive;
- na contraire VB is recidive veel hoger dan na conforme VB, behalve na correctie van algemene recidive voorspellers.

3.3 Prevalentie-onderzoek

In de eerste analyse die voor het deelonderzoek naar de VB werd verricht, is de prevalentie van hervattingen van het dwangverpleging na VB bepaald (tabel 24). Na het excluseren van de tbs-gestelden die volgens de in- en exclusiecriteria bij het onderzoek niet worden meegenomen, blijven 731 tbs-gestelden met een VB over (zie ook paragraaf 1.4.2). Hiervan blijken 52 personen een hervatting te hebben gehad, een prevalentie van 7,1% hervattingen. In tabel 24 is te zien naar welk jaar van oplegging van VB de hervatting is te herleiden (kolom A), in welk kalenderjaar de hervatting heeft plaatsgevonden (kolom B), hoeveel VB's er in een kalenderjaar starten (kolom C) en welk aandeel de hervattingen maken op de opleggingen VB per jaar (kolom D).

Tabel 24 Aantal hervattingen huidig onderzoek (2000-2015)

Jaar	Aantal hervattingen, naar jaar oplegging VB (A)	Aantal hervattingen, naar jaar hervatting (B)	Aantal gestarte VB's per kalenderjaar (C)	Aandeel hervattingen / aantal gestarte VB's per kalenderjaar (A/C)=D
2000	1	0	28 ^a	4%
2001	2	0	35 ^a	6%
2002	2	2	34 ^a	6%
2003	4	2	51 ^a	8%
2004	5	0	42 ^a	12%
2005	2	6	50 ^b	4%
2006	3	5	34 ^c	9%
2007	1	3	16 ^d	6%
2008	3	0	58 ^e	5%
2009	3	2	75 ^f	4%
2010	5	5	118 ^g	4%
2011	10	3	115 ^h	9%
2012	11	2	137 ^h	7%
2013	0	13	179 ^h	-
2014	0	8	186 ^h	-
2015	0	1	203 ^h	-
Totaal	52	52		

Noot. Kolom A is niet statisch van aard, zodra er een hervatting plaats vindt, kan het aantal in de rijen veranderen. Hetzelfde geldt voor kolom B, jaartal 2015. De DJI rapporteert niet over het aantal hervattingen dat jaarlijks plaatsvindt.

- ^a Bron: DJI (2009)
- ^b Bron: DJI (2010)
- ^c Bron: DJI (2011)
- ^d Bron: DJI (2012)
- ^e Bron: DJI (2013)
- ^f Bron: DJI (2014b)
- ^g Bron: DJI (2015)
- ^h Bron: DJI (2016)

Te zien is dat in de meeste kalenderjaren (kolom B) het aantal hervattingen onder de vijf per jaar blijft. Dit met uitzondering van 2013 en 2014, waarin uitschieters van dertien respectievelijk acht hervattingen worden gevonden. Het aandeel dat de hervattingen uitmaken van het aantal gestarte VB's varieert enkele procentpunten, maar niet veel.

Moment van hervatting

Vervolgens is het moment van hervatting bekeken (tabel 25). Het moment van hervatting is voor 33% van de tbs-gestelden met VB tussen één en twee jaar, voor 31% tussen twee en drie jaar en voor 22% binnen één jaar. Gemiddeld duurt het 650 dagen (ruim 1,8 jaar) voordat een hervatting plaatsvindt (SD=351, mediaan=601, range 123-1.632 dagen, n=52). Voor de hervatting is er veelal reeds sprake van intrekking van de VB, de tbs-gestelde wordt dan in voorlopige hechtenis genomen (paragraaf 3.1.6). Dit gebeurt gemiddeld genomen iets eerder: na 548 dagen (SD=321, mediaan 528, range 25-1.457 dagen, n=52). De meeste personen met een hervatting vallen onder de wetgeving van na 1 januari 2008 (n=32; 62%), dat wil zeggen dat hun VB maximaal negen jaar (3.285 dagen) kon duren. Ruim voor deze maximale duur vindt dus al een hervatting plaats. De gemiddelde leeftijd ten tijde van het intrekken van de voorwaarden is 40,5 jaar (SD=7,9; mediaan 38,2; range 28,0-57,9; n=52). Op het moment van de daad-

werkelijke hervatting zijn de betreffende tbs-gestelden gemiddeld bijna even oud: 40,7 jaar (SD=7,8; mediaan 38,4; range 28,4-58,3; n=52). In dit verband is het relevant te kijken naar de gemiddelde duur van de VB van de overige tbs-gestelden (van wie de dwangverpleging niet wordt hervat). Dit zijn de tbs-gestelden uit het prevalentie-onderzoek met uitzondering van de tbs-gestelden met een hervatting (731-52=679). Van deze 679 tbs-gestelden bedraagt de gemiddelde duur 502 dagen (SD=306, range 41-3.073, mediaan=372 dagen). Het merendeel van deze tbs-gestelden valt eveneens onder de wetgeving van na 1 januari 2008 (n=423, 62%), dat betekent dat hun VB maximaal negen jaar kon duren.

Tabel 25 Moment van hervatting (N=52)

Moment	Aantal tbs-gestelden met hervatting	
	n	%
Binnen 1 jaar	12	23%
Tussen 1 en 2 jaar	17	33%
Tussen 2 en 3 jaar	16	31%
Tussen 3 en 4 jaar	6	12%
Tussen 4 en 5 jaar	1	2%
Totaal	52	100%

In de volgende paragrafen wordt onderzocht welke factoren tbs-gestelden met een hervatting onderscheiden van tbs-gestelden zonder hervatting.

3.4 Dossieronderzoek

3.4.1 Fase I: factoren in de voorgeschiedenis

Zoals hierboven vermeld, bleek de prevalentie van tbs-gestelden met hervattingen laag te zijn: 7,1%. Dit betekent dat alle tbs-gestelden die in de periode 2000-2014 met een hervatting te maken hebben gekregen voor het onderzoek zijn geselecteerd voor het dossieronderzoek. Omdat voor het dossieronderzoek meer tbs-gestelden konden worden geselecteerd, 841 tbs-gestelden, waren er ook iets meer tbs-gestelden met een hervatting, namelijk 58. Echter, bij het scoren van de dossiers bleek dat alsnog zeven tbs-gestelden moesten worden uitgesloten van het onderzoek, omdat er teveel informatie in het dossier ontbrak om dit op betrouwbare wijze te scoren of omdat er sprake was van meerdere tbs-maatregelen per persoon. De steekproef omvat dus uiteindelijk 51 tbs-gestelden met VB, over deze groep gaat het in de navolgende analyses (zie ook paragraaf 1.4.3).

Eerst is de justitiële voorgeschiedenis in kaart gebracht, het aantal en het type delicten dat is gepleegd vóór oplegging van de tbs-dwang (tabel 26). Het betreft hier de periode vóór oplegging van tbs-dwang, omdat dit het indexdelict is voor de tbs-gestelden die later VB krijgen. Veel tbs-gestelden met VB hebben vóór oplegging van de tbs-dwang één of meerdere delicten gepleegd, dit komt voor bij 87 (79%) tbs-gestelden uit de totale groep. Tbs-gestelden met hervatting (88%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting (72%) zijn significant vaker eerder veroordeeld ($\chi^2[1]=4,40$; $p=0,04$; $\phi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Het aantal delicten dat tbs-gestelden met hervatting gemiddeld hebben gepleegd vóór oplegging van de tbs-maatregel is eveneens significant hoger ($M=10,2$; $SD=13,2$) dan in de groep tbs-gestelden zonder hervatting ($M=5,8$; $SD=10,3$; $U=1089,50$; $p=0,01$; $R=-0,3$ [gemiddeld effect]). Ook het type delict is bekeken. Hieruit blijkt dat tbs-gestelden met hervatting significant vaker een geweldsdelict hebben gepleegd in de periode vóór oplegging van de tbs-dwang (72% van de tbs-gestelden met hervat-

ting in vergelijking met 52% van de tbs-gestelden zonder hervatting; $\chi^2[1]=4,74$; $p=0,03$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Ook hebben tbs-gestelden met een hervatting significant vaker een vermogensdelict gepleegd (78%) in de fase voorafgaand aan de oplegging tbs-dwang dan tbs-gestelden zonder hervatting (45%; $\chi^2[1]=12,38$; $p=0,00$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]). Voorts is onderzocht in hoeverre in eerder gepleegde delicten sprake was van een dodelijk slachtoffer, dit komt in beide groepen bijna niet voor (respectievelijk 0 en 2 keer). Zoals verder uit tabel 26 blijkt, komt een eerdere PIJ-maatregel nauwelijks voor (in beide groepen een keer). Tbs-gestelden met VB hebben wel vaak eerder niet-justitiële geestelijke gezondheidszorg gehad, dit komt bij 81% van de totale groep voor. Ten slotte hebben tbs-gestelden met een hervatting vaker een periode van dakloosheid gekend (33%) dan tbs-gestelden zonder hervatting (17%; $\chi^2[1]=3,97$; $p=0,05$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]).

Tabel 26 Factoren in voorgeschiedenis vóór oplegging tbs-dwang (N=111)

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Justitiële voorgeschiedenis									
Eerder veroordeeld	n	%	n	%	n	%			
Ja	44	88%	43	72%	87	79%	$\chi^2(1)=4,40$	0,04*	$\Phi=0,2$
Aantal eerdere delicten									
M, SD	10,2	13,2	5,8	10,3	7,8	11,9			
Mean rank	63,71		48,66				U=1.089,50; Z=-2,48	0,01**	R=-0,3
Type delict	n	%	n	%	n	%			
(Poging tot) levensdelict	4	8%	2	3%	6	6%	Niet mogelijk ^a		
(Poging tot) geweldsdelict	36	72%	31	52%	67	61%	$\chi^2(1)=4,74$	0,03*	$\Phi=0,2$
(Poging tot) zedendelict	7	14%	5	8%	12	11%	$\chi^2(1)=0,90$	0,34	
(Poging tot) vermogensdelict	39	78%	27	45%	66	60%	$\chi^2(1)=12,38$	0,00**	$\Phi=0,3$
(Poging tot) brandstichting	3	6%	5	8%	8	7%	Niet mogelijk ^a		
(Poging tot) overig delict	25	50%	27	45%	52	47%	$\chi^2(1)=0,27$	0,60	
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	2	4%	0	0%	2	2%	Niet mogelijk ^a		
Ontbrekende scores									
justitiële voorgeschiedenis	1	2%	0	0%	1	1%			
Eerdere PIJ-maatregel									
Ja	1	2%	1	2%	2	2%	Niet mogelijk ^a		
Nee	50	98%	59	98%	109	98%			
Ontbrekende scores	0	0%	0	0%	0	0%			

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Eerdere contacten geestelijke gezondheidszorg							$\chi^2(3)=3,99$	0,26	
Geen	9	18%	12	20%	21	19%			
Ambulant	7	14%	11	18%	18	16%			
Klinisch	4	8%	11	18%	15	14%			
Ambulant en klinisch	30	60%	26	43%	56	51%			
Ontbrekende scores	1	2%	0	0%	0	0%			
Dakloosheid									
Ja	17	33%	10	17%	27	25%	$\chi^2(1)=3,97$	0,05*	$\Phi=0,2$
Nee	34	67%	49	83%	83	75%			
Ontbrekende scores	0	0%	0	0%	0	0%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

U Mann-Whitney U-test.

3.4.2 Fase II: factoren in de opleggingsfase

In de opleggingsfase van de tbs-dwang zijn drie sets van factoren bekeken: 1. demografische gegevens en psychiatrische diagnoses, 2. justitiële gegevens, en 3. vormgeving van het voorwaardelijk kader.

1 Demografische gegevens en psychiatrische diagnoses

Allereerst zijn leeftijd, sekse, geboorteland en verstandelijke vermogens onderzocht (tabel 27). Deze gegevens zijn meestal bekeken zoals die gelden ten tijde van de oplegging van de tbs-dwang (en niet ten tijde van de start van de VB). De gemiddelde leeftijd voor de gehele groep tbs-gestelden met VB bedraagt 40,0 jaar (SD=8,9). Bijna alle tbs-gestelden met VB zijn man: 96%, ook is het merendeel geboren in Nederland (71%). Bij de meeste tbs-gestelden wordt een laag-gemiddeld IQ (29%) of een gemiddeld IQ (28%) gevonden. Er zijn geen significante verschillen in leeftijd ten tijde van de aanvang van de VB, sekse, geboorteland, en IQ tussen tbs-gestelden met en zonder hervatting.

Tabel 27 Demografische gegevens opleggingsfase (N=111)

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p
Demografische gegevens								
Leeftijd aanvang VB (M [SD], mediaan)	39,3 (8,32)	36,0	40,7 (9,5)	40,5	40,0 (8,9)	39,00	t=0,84	0,40
	n	%	n	%				
Sekse							$\chi^2(1)=0,08$	0,79
Mannen	49	96%	57	95%	106	96%		
Vrouwen	2	4%	3	5%	5	4%		
Geboorteland							$\chi^2(1)=1,29$	0,26
Nederland	39	76%	40	67%	79	71%		
Overig	12	24%	20	33%	32	29%		
Vestandelijke vermogens (IQ)							Niet mogelijk ^a	
Zwakzinnig (IQ<71)	1	2%	2	4%	3	3%		
Zwakbegaafd (IQ 71-84)	10	21%	8	14%	18	18%		
Laag gemiddeld (IQ 85- 94)	13	28%	17	30%	30	29%		
Gemiddeld (IQ 95-104)	12	26%	17	30%	29	28%		
Hoog gemiddeld (IQ 105- 114)	5	11%	7	13%	12	12%		
Hoog (IQ> 115)	6	13%	5	9%	11	11%		
Zwakbegaafd IQ 84 of lager	11	23%	10	18%	21	20%	$\chi^2(1)=0,48$	0,49
Geldende scores IQ	47	100%	56	100%	103	100%		
Ontbrekende scores IQ	4	8%	4	7%	8	7%		

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

Vervolgens zijn de psychische stoornissen, het middelenmisbruik en de toerekeningsvatbaarheid van de tbs-gestelden in kaart gebracht (tabel 28). Dit werd apart gedaan voor de conclusies van de psychiater en de psycholoog. Uit de dossiers blijkt dat in 44% van de zaken een PBC-rapportage is verricht, voor deze tbs-gestelden zijn alleen gezamenlijke conclusies beschikbaar. Alleen de conclusies van de psychiater worden in de tekst samengevat, de conclusies van de psycholoog staan in tabel 28. De prevalentie van As-I-stoornissen voor tbs-gestelden met VB is 42% (ten minste één As-I-stoornis). Van de tbs-gestelden met VB met een As-I-stoornis heeft 48% schizofrenie of een andere psychotische stoornis, de overige tbs-gestelden hebben een andere As-I-stoornis (52%).²⁹ Het merendeel van de tbs-gestelden met VB heeft (ook) een As-II-persoonlijkheidsstoornis (80%), veelal is dit een cluster B persoonlijkheidsstoornis (49%). Middelenmisbruik komt bij 65% van de tbs-gestelden met VB voor. Het aantal tbs-gestelden met een hervatting dat middelen misbruikt (84%) is significant hoger dan het aantal tbs-gestelden zonder hervatting dat middelen misbruikt (48%; $\chi^2[1]=15,03$; p=0,00; $\varphi=0,4$ [gemiddeld tot groot]). Deze analyse laat bijna hetzelfde beeld zien indien naar de conclusies van de psycholoog wordt gekeken ($\chi^2[1]=13,78$; p=0,00; $\varphi=0,4$ [gemiddeld tot groot]). Van

²⁹ Het gaat in totaal om 46 tbs-gestelden met ten minste één andere As-I-stoornis. Hiervan hebben 38 (83%) 1 andere As-I-stoornis en 8 (17%) tbs-gestelden hebben er 2, totaal zijn dit 54 stoornissen (conclusie psychiater).

de tbs-gestelden met VB die middelen misbruiken is het type middelen veelal poly-/harddrugs (66%), of alcohol (24%) of cannabis (10%).

Tevens is gekeken naar comorbiditeit van verschillende typen stoornissen. Voor alle tbs-gestelden met VB bedraagt de comorbiditeit tussen As-I- en As-II-persoonlijkheidsstoornissen 23%, tussen As-I-stoornissen en middelenmisbruik 23%, tussen As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik 55% en tussen As-I- en As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik 14% (conclusies psychiater).

In de groep tbs-gestelden met hervatting zijn significant meer tbs-gestelden met comorbiditeit van As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik (72%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting en deze combinatie van problematiek (39%; $\chi^2[1]=11,41$; $p=0,00$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]; conclusie psychiater). Deze analyse is eveneens significant indien naar de conclusies van de psycholoog wordt gekeken ($\chi^2[1]=10,94$; $p=0,00$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]).

De meeste tbs-gestelden met VB werden destijds bij de oplegging van de tbs-maatregel 'verminderd toerekeningsvatbaar' geacht (58%) of sterk verminderd toerekeningsvatbaar' (22%). Ten slotte is bekeken in hoeverre er overeenstemming was tussen de conclusies over de mate van toerekeningsvatbaarheid tussen de psychiater en psycholoog en in hoeverre dit mogelijk in relatie stond met een hervatting. Voor 49 tbs-gestelden (44%) was een PBC-rapportage verricht met alleen gezamenlijke conclusies over de toerekeningsvatbaarheid. Deze personen zijn uitgesloten van deze analyse, omdat anders de overeenstemming kunstmatig hoog zou zijn. Op deze manier bleven 62 tbs-gestelden over. Voor 57 van de 62 tbs-gestelden (92%) was er een oordeel over de toerekeningsvatbaarheid van beide gedragsdeskundigen. Voor 48 van de 57 tbs-gestelden (84%) was er exacte overeenstemming over de toerekeningsvatbaarheid op de 5-puntsschaal. Voor 24 van 27 tbs-gestelden met hervatting (89%) en voor 24 van de 30 tbs-gestelden zonder hervatting (80%) was er exacte overeenstemming in de toerekeningsvatbaarheid.

Tabel 28 Psychische stoornissen en toerekeningsvatbaarheid ten tijde van oplegging tbs-dwang, conclusies psychiater en psycholoog (N=111)

	Hervatting psychiater (N=51)		Geen hervatting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=111)		Toets-waarde	p	Effect-grootte	Hervatting psycholoog (N=51)		Geen hervatting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=111)		Toets-waarde	p	Effect-grootte
	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%			
AS-I-stoornissen																		
Aantal	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%			
Aantal As-I-stoornissen per tbs-gestelde							Niet mogelijk ^a									Niet mogelijk ^a		
0 As-I-stoornissen	30	60%	33	56%	63	58%			31	63%	36	60%	67	61%				
1 As-I-stoornis	14	28%	24	41%	38	35%			12	25%	23	38%	35	32%				
2 As-I-stoornissen	6	12%	2	3%	8	7%			6	12%	1	2%	7	6%				
Aantal As-I-stoornissen																		
M, SD	0,52	0,71	0,47	0,57	0,50	0,63			0,49	0,71	0,42	0,53	0,45	0,62				
Mean reank	54,96		55,03				U=1.473,00	0,99	55,31		54,75				U=1.455,00	0,92		
Tbs-gestelden met één of meer As-I-stoornissen																		
Ja	20	40%	26	44%	46	42%	$\chi^2(1)=0,18$	0,67	18	37%	24	40%	42	63%	$\chi^2(1)=0,12$	0,73		
Nee	30	60%	33	56%	63	58%												
Type^c																		
Stemmingsstoornissen	2	8%	2	7%	4	8%			2	10%	2	8%	4	9%				
Schizofrenie en andere psychotische stoornissen	10	40%	15	56%	25	48%			9	43%	16	64%	25	54%				
Seksuele stoornissen	2	8%	1	4%	3	6%			0	0%	1	4%	1	2%				
Ontwikkelingsstoornis	5	20%	4	15%	9	17%			4	19%	1	4%	5	11%				
Overig As-I	6	24%	5	19%	11	21%			6	29%	5	20%	11	24%				
Totale aantal As-I-stoornissen	25	100%	27	100%	52	100%			21	100%	25	100%	46	100%				

	Hervatting psychiater (N=51)		Geen hervatting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Hervatting psycholoog (N=51)		Geen hervatting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Schizofrenie en andere psychotische stoornissen versus overig As-I							$\chi^2(1)=0,45$	0,50								$\chi^2(1)=1,19$	0,28	
Schizofrenie en andere psychotische stoornissen	10	20%	15	25%	25	23%				9	50%	16	67%	25	60%			
Overig As-I	40	80%	44	75%	84	77%				9	50%	8	33%	17	40%			
Ontbrekende scores As-I- stoornissen	1	2%	1	2%	2	2%				2	4%	0	0%	2	2%			
AS-II-stoornissen																		
Aantal																		
Aantal As-II-stoornissen per tbs- gestelde							Niet mogelijk ^a						Niet mogelijk ^a					
0 As-II-stoornissen	7	14%	14	25%	21	20%				7	15%	13	23%	20	19%			
1 As-II-stoornis	42	84%	41	73%	83	78%				41	85%	42	75%	83	80%			
2 As-II-stoornissen	1	2%	1	2%	2	2%				0	0	1	2%	1	1%			
Aantal As-II-stoornissen (M, SD)																		
M, SD	0,88	0,39	0,77	0,47	0,82	0,43				0,85	0,36	0,79	0,46	0,82	0,42			
Mean rank	56,57		50,76				U=1.246,50	0,18		54,49		55,03				1.248,50	0,37	
	n	%	n	%	n	%				n	%	n	%	n	%			
Tbs-gestelden met ten minste één As-II-stoornis																		
Ja	43	86%	42	75%	85	80%	$\chi^2(1)=2,01$	0,16		41	85%	43	77%	84	81%	$\chi^2(1)=1,24$	0,27	
Nee	7	14%	14	25%	21	20%				7	15%	13	23%	20	19%			
Type																		
Cluster A	3	7%	2	5%	5	6%				3	7%	2	5%	5	6%			
Cluster B	20	47%	22	52%	42	49%				20	49%	19	44%	39	46%			
Cluster C	2	5%	4	10%	6	7%				1	2%	3	7%	4	5%			
Ps NAO	18	42%	14	33%	32	38%				17	42%	19	44%	36	43%			

	Hervatting psychiater (N=51)		Geen hervatting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Hervatting psycholoog (N=51)		Geen hervatting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte						
Cluster B versus overig																								
Cluster B	20	47%	22	52%	42	49%	$\chi^2(1)=0,29$	0,59		20	49%	19	44%	39	46%	$\chi^2(1)=0,18$	0,67							
Overig	23	54%	20	48%	43	51%				21	51%	24	56%	45	54%									
<i>Ontbrekende scores As-II-stoornissen</i>	1	2%	4	7%	5	4%				3	6%	4	7%	7	6%									
Middelenmisbruik																								
Aantal																								
Tbs-gestelden met middelenmisbruik																								
Ja	42	84%	28	48%	70	65%	$\chi^2(1)=15,03$	0,00**	$\Phi=0,4$	42	84%	29	50%	71	66%	$\chi^2(1)=13,78$	0,00**	$\Phi=0,4$						
Nee	8	16%	30	52%	38	35%				8	16%	29	50%	37	33%									
Type							Niet mogelijk ^a						Niet mogelijk ^a											
Alcohol	7	17%	10	36%	17	24%							6	14%	11	38%	17	24%						
Cannabis	4	10%	3	11%	7	10%							6	14%	1	3%	7	10%						
Poly-/harddrugs	31	74%	15	54%	46	66%							30	71%	17	59%	47	66%						
Alcohol/cannabis versus poly-/harddrugs							$\chi^2(1)=3,05$	0,08							$\chi^2(1)=1,26$	0,26								
Alcohol/cannabis	11	26%	13	46%	24	34%							12	29%	12	41%	24	34%						
Poly-/harddrugs	31	74%	15	54%	46	66%							30	71%	17	59%	47	66%						
<i>Ontbrekende scores middelen</i>	1	2%	2	3%	3	3%							1	2%	2	3%	3	3%						
Comorbiditeit																								
Comorbiditeit As-I- en As-II-stoornissen							$\chi^2(1)=0,36$	0,55							$\chi^2(1)=0,15$	0,70								
Ja	13	26%	12	21%	25	23%							10	21%	10	18%	20	19%						
Nee	37	74%	45	79%	82	77%							38	79%	46	82%	84	81%						
<i>Ontbrekende scores</i>	1	2%	3	5%	4	4%							3	6%	4	7%	7	6%						

	Hervatting psychiater (N=51)		Geen hervatting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Hervatting psycholoog (N=51)		Geen hervatting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Comorbiditeit As-I en middenmisbruik							$\chi^2(1)=2,46$	0,12								$\chi^2(1)=3,02$	0,08	
Ja	15	30%	10	17%	25	23%				13	27%	8	13%	21	19%			
Nee	35	70%	48	83%	108	77%				36	73%	52	87%	88	81%			
<i>Ontbrekende scores</i>	1	2%	2	3%	3	3%				2	4%	0	0%	2	2%			
Comorbiditeit As-II en middenmisbruik							$\chi^2(1)=11,41$	0,00**	$\Phi=0,3$							$\chi^2(1)=10,94$	0,00**	$\Phi=0,3$
Ja	36	72%	22	39%	58	55%				36	75%	24	43%	60	58%			
Nee	14	28%	34	61%	48	45%				12	25%	32	57%	44	42%			
<i>Ontbrekende scores</i>	1	2%	4	7%	5	5%				3	6%	4	7%	7	6%			
Comorbiditeit As-I, As-II en middenmisbruik							$\chi^2(1)=1,15$	0,28								$\chi^2(1)=1,40$	0,24	
Ja	9	18%	6	11%	15	14%				8	16%	5	9%	13	12%			
Nee	41	82%	50	89%	91	86%				41	84%	52	91%	93	88%			
<i>Ontbrekende scores</i>	1	2%	4	7%	5	5%				2	4%	3	5%	5	5%			
Toerekeningsvatbaarheid (tvb)							Niet mogelijk ^a						Niet mogelijk ^a					
Volledig tvb	1 ^b	2%	1 ^b	2%	2	2%				0	0%	2 ^b	3%	2	2%			
Licht/enigszins verminderd tvb	3	6%	3	5%	6	6%				2	34%	2	3%	4	4%			
Verminderd tvb	29	59%	33	57%	62	58%				28	57%	31	53%	59	55%			
Sterk verminderd tvb	12	25%	11	19%	23	22%				14	29%	13	22%	27	25%			
Ontoerekeningsvatbaar	5	10%	11	19%	16	15%				5	10%	11	19%	16	15%			

	Hervatting psychiater (N=51)		Geen hervatting psychiater (N=60)		Totale groep psychiater (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte	Hervatting psycholoog (N=51)		Geen hervatting psycholoog (N=60)		Totale groep psycholoog (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Licht/verminderd tvb versus sterk verminderd/ ontoerekeningsvatbaar							$\chi^2(1)=0,12$	0,73								$\chi^2(1)=0,12$	0,73	
Licht verminderd en verminderd	32	65%	36	62%	68	64%				30	61%	33	58%	63	59%			
Sterk verminderd en ontoerekeningsvatbaar	17	35%	22	38%	39	36%				19	39%	24	42%	43	41%			
<i>Ontbrekende scores toerekeningsvatbaarheid</i>	2	4%	2	3%	4	4%				2	4%	3	5%	5	5%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de Chi-kwadraat toets.

^b In deze gevallen zijn de gedragsdeskundigen het onderling niet eens over de toerekeningsvatbaarheid van betrokkene en gaat de rechter mee met de gedragsdeskundige die wel van mening is dat er sprake is van verminderde toerekeningsvatbaarheid.

^c Onder de stemmingsstoornissen zijn gerekend: depressieve stoornis, bipolaire stoornis, dysthyme stoornis; de seksuele stoornissen betreffen pedofilie, parafilie, voyeurisme en exhibitionisme en onder de overige stoornissen vallen onder meer somatoforme stoornissen, angststoornissen en aanpassingsstoornissen.

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

U Mann-Whitney U-test.

2 Justitiële gegevens

Vervolgens is gekeken naar het indexdelict en afdoeningen voor het indexdelict, ten tijde van oplegging tbs-dwang. Daarnaast zijn de vorderingen van de OvJ bij de zitting waarin wordt besloten tot VB en de overwegingen van de rechter om VB op te leggen in kaart gebracht (tabel 29). Uit de gegevens blijkt dat de meeste tbs-gestelden zijn veroordeeld voor tbs-dwang na het plegen van meerdere delicten ($M=2,6$; $SD=1,8$). Qua type delict komen (pogingen tot) levensdelicten het meest voor, dit zijn moord en doodslag (52%). Ook geweldsdelicten spelen bij de oplegging van tbs-dwang vaak een rol: 43% van de indexdelicten omvat (ook) een geweldsdelict. Bij totaal 31 tbs-gestelden (28%) resulteert het indexdelict in een of meer dodelijke slachtoffers. Brandstichting en overige delicten komen niet veel voor (beide 8%).

Voor wat betreft de afdoeningen van het indexdelict ten tijde van oplegging van tbs-dwang is gevonden dat de meeste tbs-gestelden (88%) naast de tbs-maatregel een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd krijgen van gemiddeld 863 dagen (ruim 2 jaar; $SD=788$ dagen). De onvoorwaardelijke gevangenisstraf duurt significant korter voor tbs-gestelden met hervatting ($M=716$, $SD=734$) dan voor tbs-gestelden zonder hervatting ($M=1014$, $SD=821$; $U=741,00$; $p=0,04$; $R=-0,2$ [klein tot gemiddeld]). Er waren relatief veel ontbrekende scores (19%) voor deze factor, dus deze bevinding moet met enige reserve worden beschouwd. Een boete of het betalen van een schadevergoeding wordt aan 30% van de tbs-gestelden opgelegd, deze bedraagt gemiddeld € 1.613,81 ($SD=€ 7.633,96$). Er was slechts 1 persoon die een voorwaardelijk strafdeel opgelegd kreeg, dit is te weinig om nadere analyses op te verrichten en is om die reden niet in de tabel opgenomen.

Vervolgens zijn twee sets van factoren voor oplegging van VB bekeken. Dit zijn de vorderingen van de OvJ voor de verlengingszitting waarin VB wordt opgelegd en de overwegingen die de rechter noemt om VB op te leggen. In de meeste gevallen vordert de OvJ VB (77%), in sommige gevallen tbs-dwang. Een gevangenisstraf bij VB of een overige vordering komen niet voor en zijn om die reden niet in de tabel opgenomen.

De overwegingen die de rechter noemt om zijn beslissing tot VB te onderbouwen zijn eveneens in kaart gebracht. De wettelijk vereiste overwegingen (bepalingen die volgens de wet noodzakelijk zijn bij oplegging van tbs-vw) worden, ondanks dat het niet noodzakelijk is deze expliciet te noemen, verschillende keren genoemd. Het gaat om gevaar voor goederen/personen (in 75% van de zaken genoemd) en 'betrokkene heeft uitdrukkelijk zijn medewerking uitgesproken' (in 71% van de zaken genoemd). De rechter noemt vaak dat er nog gevaar voor personen of goederen is (75%) en dat de betrokken tbs-gestelde zijn medewerking heeft uitgesproken (71%). Ook noemt hij dat de VB verantwoord is, bij 41% van de tbs-gestelden met VB en dat hij de gedragsdeskundige adviezen heeft overgenomen (43%).

De laatste analyse voor wat betreft de justitiële gegevens betreft de totstandkoming van de VB. Deze kan contrair aan de gedragsdeskundige adviezen of conform hieraan worden opgelegd door de rechter. Zowel de adviezen van het fpc als de adviezen van eventuele overige partijen (reclassering, zesjaarsdeskundigen, OvJ/AG) zijn bekeken. Van 24 tbs-gestelden in het huidige onderzoek is bekend of de VB contrair of conform de adviezen van het fpc is opgelegd. Hiervan zijn 10 VB's (42%) contrair aan het fpc opgelegd. Indien wordt gekeken naar de overige partijen zijn er voor 35 tbs-gestelden informatie over de totstandkoming van de VB. Hieruit komt naar voren dat er 14 (40%) VB's contrair aan één van de adviezen is. Gezien het grote aantal ontbrekende scores over contrair/conform, kunnen aan deze bevindingen geen sterke conclusies worden verbonden. Geen van de analyses van de justitiële gegevens zijn significant verschillend tussen tbs-gestelden met en zonder hervatting.

Tabel 29 Indexdelict, afdoeningen indexdelict, vorderingen OvJ VB, en overwegingen rechter VB (N=111)

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Indexdelict (tbs-dwang)									
Aantal									
M, SD	2,7	1,9	2,4	1,7	2,6	1,8			
Mean rank	58,13		54,19				U=1.421,50	0,51	
Type	n	%	n	%	n	%			
(Poging tot) levensdelict	22	43%	36	60%	58	52%	$\chi^2(1)=3,14$	0,08	
(Poging tot) geweldsdelict	25	49%	23	38%	48	43%	$\chi^2(1)=1,28$	0,26	
(Poging tot) zedendelict	14	2%	9	15%	23	21%	$\chi^2(1)=2,60$	0,11	
(Poging tot) vermogensdelict	8	16%	11	18%	19	17%	$\chi^2(1)=0,14$	0,71	
(Poging tot) brandstichting	4	8%	5	8%	9	8%	Niet mogelijk ^a		
(Poging tot) overig delict	3	6%	6	10%	9	8%	Niet mogelijk ^a		
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	14	28%	17	28%	31	28%	$\chi^2(1)=0,01$	0,92	
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%	0	0%	0	0%			
Afdoeningen indexdelict (tbs-dwang)									
Onvoorwaardelijke gevangenisstraf	n	%	n	%	n	%			
Ja	44	86%	54	90%	98	88%	$\chi^2(1)=0,37$	0,54	
Nee	7	14%	6	10%	13	12%			
Duur onvoorwaardelijke gevangenisstraf									
M (SD), mediaan	716 (734)	450	1014 (821)	730	863 (788)	545			
Mean rank	39,47		50,66				U=741,00	0,04*	R=-0,2
Boete/schadevergoeding	n	%	n	%	n	%			
Ja	15	29%	18	30%	33	30%	$\chi^2(1)=0,01$	0,95	
Nee	36	71%	42	70%	78	70%			
Hoogte euro's									
M (SD), mediaan	€ 484,61 (€ 1.264,24)	€ 0	€ 2.573,64 (€ 10.259,58)	€ 0	€ 1.613,81 (€ 7.633,96)	(€ 0)			
Mean rank	54,63		57,17				U=1.460,00	0,61	
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%	0	0%	0	0%			
Vorderingen OvJ: VB									
Tbs-maatregel	n	%	n	%	n	%			
Voorwaardelijke beëindiging	37	76%	45	79%	82	77%	$\chi^2(1)=0,18$	0,67	
Tbs-dwang	12	24%	12	21%	24	23%			
<i>Ontbrekende scores</i>	2	4%	3	5%	5	5%			

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Overwegingen rechter: VB									
Wettelijk vereiste^b									
Gevaar personen/ goederen	38	76%	45	75%	83	75%	$\chi^2(1)=0,02$	0,90	
Overig									
Betrokkene uitdrukkelijk medewerking uitgesproken	35	70%	43	72%	78	71%	$\chi^2(1)=0,04$	0,85	
Rechter neemt gedragsdeskundige conclusies over	20	40%	27	45%	47	43%	$\chi^2(1)=0,28$	0,60	
VB verantwoord	24	48%	21	35%	45	41%	$\chi^2(1)=1,91$	0,17	
<i>Ontbrekende scores</i>	<i>1</i>	<i>2%</i>	<i>0</i>	<i>0%</i>	<i>1</i>	<i>1%</i>			
Contraire VB									
Ja contrair fpc	5	38%	5	46%	10	42%	$\chi^2(1)=0,12$	0,73	
Nee niet contrair fpc	8	62%	6	54%	14	58%			
<i>Ontbrekende scores</i>	<i>38</i>	<i>75%</i>	<i>49</i>	<i>82%</i>	<i>87</i>	<i>78%</i>			
Ja contrair 1 van de partijen	9	47%	5	32%	14	40%	$\chi^2(1)=0,94$	0,33	
Nee niet contrair 1 van de partijen	10	53%	11	69%	21	60%			
<i>Ontbrekende scores</i>	<i>32</i>	<i>63%</i>	<i>44</i>	<i>58%</i>	<i>76</i>	<i>68%</i>			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* p<0,05

** p<0,01

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

^b In de wet worden geen vereisten qua afname van de gevaarlijkheid geformuleerd op basis waarvan de VB kan worden uitgesproken. Als vereiste voor de tbs-maatregel geldt echter evenwel dat de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen en goederen het opleggen van die maatregel moet vereisen. Onder de wettelijk vereiste overweging gaat het om het wetsartikel waarin de vereiste voor VB staat. De rechter kan ervoor kiezen deze bepaling al dan niet expliciet te noemen in zijn beslissing (vandaar dat deze overweging niet altijd worden genoemd).

χ^2 Chi-kwadraat toets.

t t-toets.

U Mann-Whitney U-test.

3 Vormgeving voorwaardelijk kader

Per persoon worden meestal meerdere voorwaarden opgelegd (tabel 30), gemiddeld genomen zijn dit er 10,3 (SD=4,2; mediaan 4,2) voor de tbs-gestelden met hervatting en 10,1 (SD=4,6; mediaan 4,4) voor de tbs-gestelden zonder hervatting (dit verschil is niet significant). Voorts is onderzocht of het type voorwaarden dat wordt opgelegd verschilt tussen de groepen. Het type aanvullende voorwaarden telt niet op tot 100%, omdat per persoon meerdere voorwaarden kunnen worden opgelegd. De voorwaarde waarmee medewerking aan de reclassering verplicht wordt gesteld, wordt bij 90% van de tbs-gestelden met VB opgelegd. Voor 80% van de tbs-gestelden met VB is een voorwaarde over medicatie/therapietrouw opgelegd, 73% van de tbs-gestelden met VB krijgt een voorwaarde opgelegd die alcohol/drugs/gokken beperkt en eveneens 73% krijgt een voorwaarde die de tbs-gestelde verbiedt nieuwe strafbare feiten te plegen. Twee voorwaarden worden significant vaker opgelegd aan tbs-gestelden met hervatting. Dit zijn de voorwaarde die alcohol/drugs/gokken beperkt, die wordt opgelegd aan 84% van de tbs-gestelden met hervatting in vergelij-

king met 63% van de tbs-gestelden zonder hervatting ($\chi^2[1]=6,15$; $p=0,01$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Ook de voorwaarde intramurale opname wordt significant vaker opgelegd aan tbs-gestelden met hervatting (18%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting (3%; $\chi^2[1]=6,33$; $p=0,01$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Gezien het lage absolute aantal tbs-gestelden dat deze voorwaarde krijgt opgelegd, moet deze bevinding met enige reserve worden bezien. De setting waarin de voorwaarden ten uitvoer moeten worden gelegd, klinisch of ambulante, verschilt eveneens significant tussen tbs-gestelden met en zonder hervatting ($\chi^2[1]=6,33$; $p=0,01$; $\varphi=0,2$ [klein tot gemiddeld effect]). Dit komt doordat intramurale opname en setting met elkaar verbonden zijn: in geval van intramurale opname is er noodzakelijkerwijs ook sprake van een klinische setting. Het beveiligingsniveau is veelal niveau 0, ambulante forensische zorg inclusief beschermd wonen (89%).

Tabel 30 Meest voorkomende voorwaarden, setting en beveiligingsniveau bij oplegging VB

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Opgelegde voorwaarden									
Aantal									
M (SD), mediaan	10,3 (4,2)	9,00	10,1 (4,6)	9,5	10,2 (4,4)	9,0			
Mean rank	56,74		55,38				U=1492,50	0,82	
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%	0	0%	0	0%			
Type voorwaarden	n	%	n	%	n	%			
<i>Algemeen geldend</i>									
Pasfoto/identificatie	8	16%	12	20%	20	18%	$\chi^2(1)=0,35$	0,56	
<i>Als voorbeeld genoemd in de wet</i>									
Intramurale opname	9	18%	2	3%	11	10%	$\chi^2(1)=6,33$	0,01*	$\varphi =0,2$
Medicatie/therapietrouw	39	76%	50	83%	89	80%	$\chi^2(1)=0,82$	0,37	
<i>Overige voorwaarden</i>									
Medewerking aan reclassering	47	78%	53	88%	100	90%	$\chi^2(1)=0,45$	0,50	
Alcohol/drugs/gokken	43	84%	38	63%	81	73%	$\chi^2(1)=6,15$	0,01**	$\varphi =0,2$
Meldingsplicht	12	24%	12	20%	24	22%	$\chi^2(1)=0,20$	0,65	
Houding	33	65%	39	65%	72	65%	$\chi^2(1)=0,00$	0,97	
Financiën	22	43%	30	50%	52	47%	$\chi^2(1)=0,52$	0,47	
Strafbare feiten	37	73%	44	73%	81	73%	$\chi^2(1)=0,01$	0,93	
Woonsituatie	44	86%	47	78%	91	82%	$\chi^2(1)=1,18$	0,23	
Zinnige dagbesteding	35	69%	41	68%	76	68%	$\chi^2(1)=0,01$	0,97	
Contactverbod	3	6%	4	7%	7	6%	Niet		
slachtoffer							mogelijk ^a		
Uitwisselen informatie	14	27%	22	37%	36		$\chi^2(1)=1,10$	0,30	
Bereikbaarheid	5	10%	6	10%	11	10%	$\chi^2(1)=0,00$	0,97	
Crisisopname	13	25%	17	28%	30	32%	$\chi^2(1)=0,11$	0,74	
Sociaal netwerk	22	43%	28	47%	50	45%	$\chi^2(1)=0,14$	0,71	
Forensisch psychiatrisch toezicht	12	24%	15	25%	27	24%	$\chi^2(1)=0,03$	0,86	
Niet buiten de landsgrenzen begeven	8	16%	9	15%	17	15%	$\chi^2(1)=0,01$	0,92	
<i>Ontbrekende scores</i>									

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Setting							$\chi^2(1)=6,33$	0,01*	$\varphi =0,2$
Klinisch	9	18%	2	3%	11	10%			
Ambulant	42	82%	58	97%	100	90%			
Ontbrekende scores	0	0%	0	0%	0	0%			
Beveiligingsniveau									Niet mogelijk ^a
0: Ambulante forensische zorg, inclusief begeleid wonen	42	82%	57	95%	99	89%			
1: Reguliere GGZ	4	8%	2	3%	6	5%			
2: Forensisch psychiatrische afdeling, forensische verslavingsafdeling	2	4%	1	2%	3	3%			
3: Forensisch psychiatrische (verslavings)kliniek	2	4%	0	0%	2	2%			
4: Forensisch psychiatrisch centrum	1	2%	0	0%	1	1%			
Ontbrekende scores	0	0%	0	0%	0	0%			

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

^a Er wordt niet voldaan aan de eisen van de chi-kwadraat toets.

χ^2 Chi-kwadraat toets

t t-toets

3.4.3 Fase III: factoren in de fase van tenuitvoerlegging van de VB

In tabel 31 wordt inzichtelijk gemaakt hoeveel tbs-gestelden een aanvulling op de voorwaarden hebben gehad en welk type voorwaarden meestal aanvullend wordt opgelegd. Het type aanvullende voorwaarden telt niet op tot 100%, omdat per persoon meerdere voorwaarden aanvullend kunnen worden opgelegd. Ook is te zien hoe de verloffase voorafgaand aan de VB is verlopen en of er voor de daadwerkelijke hervatting al eerder een hervatting is gevorderd.

Het aantal tbs-gestelden dat een aanvulling op de voorwaarden krijgt, is significant hoger in de groep tbs-gestelden met hervatting (29%) dan in de groep tbs-gestelden zonder hervatting (5%; $\chi^2[1]=12,09$; $p=0,00$; $\varphi=0,3$ [gemiddeld effect]). Er zijn geen significante verschillen in het gemiddelde aantal voorwaarden dat aanvullend wordt opgelegd tussen tbs-gestelden met ($M=2,53$; $SD=1,55$; mediaan 2,00) en zonder hervatting ($M=2,00$; $SD=1,73$; mediaan 1,00). Het type aanvullende voorwaarden komt te weinig voor om te kunnen vergelijken tussen de groepen en er worden om die reden alleen absolute aantallen (en geen percentages) gegeven.

Vervolgens is bekeken of er eerder een hervatting is gevorderd en hoe het de tbs-gestelde is vergaan in het verloftraject. Bij tbs-gestelden met hervatting komt het significant vaker voor dat er eerder een hervatting is gevorderd, die door de rechter niet wordt toegekend (33%) dan bij tbs-gestelden zonder hervatting (5%, $\chi^2(1)=17,98$; $p=0,00$; $\varphi=0,4$ [gemiddeld tot groot effect]). Voor wat betreft het

verloftraject zijn alle analyses significant. Transmuraal verlof komt significant minder vaak voor bij tbs-gestelden met hervatting (49%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting (78%; $\chi^2[1]=10,40$; $p=0,00$; $\Phi=0,3$ [gemiddeld effect]). Ook proefverlof komt significant minder vaak voor bij tbs-gestelden met hervatting (25%) in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting (50%; $\chi^2[1]=6,98$; $p=0,01$; $\Phi=0,3$ [gemiddeld effect]). Tenslotte is gekeken naar het aantal tbs-gestelden dat eerst transmuraal verlof en vervolgens proefverlof heeft gehad. Ook daarbij geldt dat tbs-gestelden met hervatting (14%) significant minder vaak eerst transmuraal verlof en vervolgens proefverlof hebben gehad dan tbs-gestelden zonder hervatting (38%; $\chi^2[1]=8,46$; $p=0,00$; $\Phi=0,3$ [gemiddeld effect]).

Tabel 31 Aanvullende voorwaarden opgelegd door de rechter (N=111)

	Hervatting (N=51)		Geen hervatting (N=60)		Totale groep (N=111)		Toets- waarde	p	Effect- grootte
Aanvullende voorwaarden									
Aantal tbs-gestelden met aanvullende voorwaarden (n, %)	15	29%	3	5%	18	16%	$\chi^2(1)=12,09$	0,00**	$\Phi=0,3$
Aantal aanvullende voorwaarden (M [SD], mediaan)	2,53 (1,55)	2,00	2,00 (1,73)	1,00	2,44 (1,54)	2,00	t=-0,50	0,66	
Type voorwaarden (n)									
Intramurale opname	4		0		5				
Alcohol/drugs/gokken	6		1		7				
Medicatie/therapietrouw	5		1		6				
Medewerking aan reclassering	2		1		3				
Financiën	2		0		2				
Strafbare feiten	1		0		1				
Pasfoto/identificatie	1		0		1				
Woonsituatie	4		2		6				
Zinvolle dagbesteding	2		0		2				
Uitwisselen informatie	1		0		1				
Crisisopname	0		1		1				
Sociaal netwerk	4		0		4				
Ontbrekende scores	0		0		0				
Overige factoren									
Eerder hervatting gevorderd							$\chi^2(1)=17,98$	0,00**	$\Phi=0,4$
Ja	17	33%	3	5%	20	18%			
Nee	34	67%	57	95%	91	82%			
Verloftraject									
Transmuraal verlof	25	49%	47	78%	72	65%	$\chi^2(1)=10,40$	0,00**	$\Phi=0,3$
Proefverlof	13	25%	30	50%	43	39%	$\chi^2(1)=6,98$	0,01**	$\Phi=0,3$
Transmuraal- en proefverlof	7	14%	23	38%	30	27%	$\chi^2(1)=8,46$	0,00**	$\Phi=0,3$
Ontbrekende scores	0		0		0				

N = aantal, M = mean (gemiddelde), SD = standaard deviatie

* $p < 0,05$

** $p < 0,01$

χ^2 Chi-kwadraat toets

t t-toets

Ook is gekeken naar de leeftijd ten tijde van de hervatting. De gemiddelde leeftijd van een tbs-gestelde ten tijde van het intrekken van de voorwaarden is 41,20 (SD=8,30; range 28-65; n=51). Op het moment van de daadwerkelijke hervatting zijn de betreffende tbs-gestelden gemiddeld bijna even oud: 40,80 (SD=8,42; range 28-65; n=51). Ook is bekeken hoeveel voorwaarden meestal geschonden worden, welke voorwaarden dit zijn en in welke setting en onder welk beveiligingsniveau de tbs-gestelde verbleef ten tijde van schending van de voorwaarden (tabel 32). Deze factoren kunnen alleen beschrijvend in kaart worden gebracht en niet worden vergeleken met de vergelijkingsgroep, bij hen zijn immers geen voorwaarden geschonden. Omdat elke tbs-gestelde meerdere voorwaarden kan hebben geschonden, tellen de percentages bij 'type geschonden voorwaarde' niet op tot 100%. Gemiddeld worden voorafgaand aan de hervatting 3,12 voorwaarden geschonden (SD=1,51; mediaan 3,00; range 1-7). Voorwaarden over alcohol, drugs en/of gokken worden het meest geschonden: dit speelt een rol bij 67% van de hervattingen. Ook het niet voldoende medewerking verlenen aan het toezicht en de nazorg van de reclassering wordt regelmatig genoemd als één van de redenen van hervatting: in 57% van de hervattingen. Problemen met de houding van de tbs-gestelde met VB komt bij 43% van de hervattingen voor.

Het plegen van nieuwe strafbare feiten speelt bij 19 van de 51 tbs-gestelden met een hervatting een rol (37%). Dit betreft in op één na alle gevallen bewezen feiten (98%). Bijna de helft van de tbs-gestelden met een nieuw strafbaar feit (9 van 19, 47%) wordt naast de hervatting apart veroordeeld voor deze nieuwe feiten. Voor 5 van de 19 (26%) tbs-gestelden bij wie nieuwe strafbare feiten een rol spelen in de hervatting, is eerder een hervatting gevorderd die niet wordt toegekend. In totaal worden door de 19 tbs-gestelden bij wie het plegen van een strafbaar feit een rol speelt 24 delicten gepleegd. Het type nieuwe strafbare feiten is in geen van de gevallen een (poging tot) levensdelict. Het gaat om 11 (pogingen tot) een geweldsdelict (mishandeling, bedreiging), 6 (pogingen tot) een zedendelict (ontucht met persoon beneden de leeftijd van 16 jaar, schending van de eerbaarheid, exhibitionisme, bezit van pornografische afbeeldingen), 1 (poging tot) vermogensdelicten (woninginbraak), 1 (poging tot) brandstichting (met gevaar voor personen en goederen) en 6 keer om een overig delict (huisvredebreuk, vernieling, ontvluchting, bij zich dragen van verboden goederen). In alle gevallen is er naast het verbreken van de voorwaarde dat de tbs-gestelde geen nieuwe strafbare feiten mag plegen ook sprake van schending van ten minste één overige voorwaarde. Voor 5 van de 19 tbs-gestelden die de voorwaarde 'strafbare feiten' heeft overtreden, is sprake van een eerdere vordering tot hervatting van de dwangverpleging die niet wordt toegekend.

De meeste tbs-gestelden met VB verblijven ten tijde van de hervatting in een eigen woning of verblijven in een beschermde woonvorm, zonder beveiliging (82%). Ten slotte werd bekeken of er life events waren die met de hervatting te maken hadden. Dit bleek slechts bij één tbs-gestelde van invloed. Om die reden wordt dit niet nader uitgewerkt.

Tabel 32 Geschonden voorwaarden: aantal, type, setting en beveiligingsniveau (N=51)

Geschonden voorwaarden	Hervatting (N=51)	
Aantal	M=3,12; mediaan=3,00	SD=1,51; range 1-7
Type (n, %)		
Alcohol/drugs/gokken	34	67%
Medicatie/therapietrouw	16	31%
Medewerking reclassering	29	57%
Houding	22	43%
Strafbare feiten	19	37%
Bewezen (niet bewezen)	18 (1)	
Aantal	25	
Type ^a		
(Poging tot) levensdelict	0	
(Poging tot) geweld	11	
(Poging tot) zeden	6	
(Poging tot) vermogen	1	
(Poging tot) brandstichting	1	
(Poging tot) overig	6	
Levensdelict met dodelijk slachtoffer	0	
Bestrafing naast hervatting: ja (nee)	9 (10)	
Ja (n=7), duur onvoorwaardelijke gevangenisstraf (M, SD)	131 (372)	Min. 30, max. 1.620
Ja (n=2), hoogte boete/schadevergoeding (M)	400	
Eerder hervatting gevorderd	5	
Woonsituatie	4	8%
Sociaal netwerk	7	14%
Meldingsplicht reclassering	7	14%
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%
Setting tijdens schending		
Klinisch	9	18%
Ambulant	42	82%
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%
Beveiligingsniveau		
Type (n, %)		
0: Ambulante forensische zorg, inclusief begeleid wonen	42	82%
1: Reguliere GGZ	4	8%
2: Forensisch psychiatrische afdeling, forensische verslavingsafdeling	2	4%
3: Forensisch psychiatrische (verslavings)kliniek	2	4%
4: Forensisch psychiatrisch centrum	1	2%
<i>Ontbrekende scores</i>	0	0%

In box 7 worden drie casussen beschreven van tbs-gestelden met VB die al dan niet worden hervat in een tbs met dwangverpleging. De casussen zijn samengesteld uit verschillende dossiers en hebben geen betrekking op herleidbare personen.

Box 7 Casuïstiek hervattingen

Casus 1

Meneer W. is 30 jaar ten tijde van het plegen van het indexdelict dat volgt op een lange voorgeschiedenis van het plegen van delicten, vooral diefstal. Ook het indexdelict bestaat uit meerdere delicten, waaronder diefstal met geweld en twee zaken van afpersing. Na ongeveer zeven jaar tbs met dwangverpleging wordt overgegaan tot VB, de rechter acht de VB verantwoord, hoewel de OvJ het hier niet mee eens is. Al snel volgt een eerste vordering tot hervatting, omdat betrokkene zijn vriendin mishandelt. De rechter wijst de vordering af en betrokkene mag onder dezelfde voorwaarden zijn VB voortzetten. Enkele maanden later wordt betrokkene positief getest op drugsgebruik en bekent hij diefstal te hebben gepleegd. Ditmaal gaat de rechter mee in de vordering van de OvJ tot hervatting van de dwangverpleging.

Casus 3

Mevrouw X. is bijna 40 jaar als ze onder invloed van alcohol poging tot doodslag pleegt waarvoor ze tbs-dwang opgelegd krijgt. Haar justitiële voorgeschiedenis is vrijwel blanco, er is alleen een geval van verduistering bekend. Ze wordt gediagnosticeerd met een borderline persoonlijkheidsstoornis en beschikt over een gemiddeld IQ. Hoewel het indexdelict onder invloed van alcohol is gepleegd en alcoholmisbruik een belangrijke risicofactor is bij mevrouw, wordt er bij de VB geen voorwaarde opgelegd die het gebruik van alcohol beperkt. Al gauw vervalt mevrouw weer in alcoholmisbruik en houdt zij zich niet meer aan de gestelde voorwaarden. De OvJ dient een vordering tot hervatting in, die wordt gehonoreerd door de rechter.

Casus 3

Meneer Y. is schizofreen en heeft regelmatig psychotische episoden. Als hij zijn medicijnen gebruikt, stabiliseert hij snel en is dan goed aanspreekbaar op zijn gedrag. Als hij wat langere tijd stabiel is, denkt hij keer op keer dat de medicijnen niet meer nodig zijn en stopt met het innemen ervan. Hierdoor wordt hij weer psychotisch en weigert dan nog langer mee te werken aan de gestelde voorwaarden. Zo wil hij niet meer wonen in de beschermde woonvorm waar hij verblijft en weigert elk contact met de reclassering. Er wordt een opsporingsbevel voor hem opgesteld en hij wordt aan de andere kant van het land teruggevonden. De OvJ dient een vordering tot hervatting in en deze wordt toegekend.

In de laatste analyse zijn de overwegingen van de rechter om tot hervatting van de tbs-dwangverpleging te beslissen in kaart gebracht (tabel 33). Ook hier geldt dat meerdere overwegingen een rol kunnen hebben gespeeld en dat de percentages om die reden niet optellen tot 100%. Het wettelijk vereiste criterium dat er sprake moet zijn van gevaar in geval van hervatting van de tbs-maatregel (*'het belang van de veiligheid van anderen dan wel van de algemene veiligheid van personen of goederen zulks eist'*, art. 38k2^o WvSr), wordt door de rechter in 60% van de beslissingen tot hervatting genoemd. Het andere wettelijke vereiste, dat niet gelijktijdig hoeft te gelden, dat een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd (art. 38k1^o WvSr), wordt in op één na alle gevallen genoemd (98%). Ten slotte wordt in acht zaken genoemd dat er een grote kans is op recidive zonder hervatting.

Tabel 33 Overwegingen rechter tot hervatting tbs-dwang (N=51)

Overwegingen rechter	n	%
Wettelijk vereiste		
Een gestelde voorwaarde wordt niet nageleefd	50	98%
Gevaar personen/goederen	30	60%
Overig		
Grote kans recidive zonder hervatting	8	16%
Ontbrekende scores	1	2%

In figuur 6 worden alle factoren uit Fase I, II en III die significant samenhangen met een hervatting samengevat.

Figuur 6 Overzicht factoren significant gerelateerd aan tbs-gestelden met een hervatting

Fase I	Voorgeschiedenis
	<ul style="list-style-type: none"> - Vaker eerder delicten gepleegd (justitiële voorgeschiedenis; gemiddeld effect) - Meer delicten gepleegd in justitiële voorgeschiedenis (klein tot gemiddeld effect) - Meer geweldsdelicten (klein tot gemiddeld effect) - Meer vermogensdelicten (gemiddeld effect) - Vaker dakloos geweest (klein tot gemiddeld effect)
Fase II	Opleggingsfase
	<ol style="list-style-type: none"> 1 Demografische gegevens en psychiatrische diagnoses:<ul style="list-style-type: none"> - Vaker middelenmisbruik (conclusies psychiater en psycholoog; gemiddeld tot groot effect) - Vaker comorbiditeit van As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelen (conclusies psychiater en psycholoog; gemiddeld effect) 2 Justitiële gegevens:<ul style="list-style-type: none"> - Kortere duur onvoorwaardelijke gevangenisstraf (klein tot gemiddeld effect) 3 Vormgeving voorwaardelijk kader:<ul style="list-style-type: none"> - Vaker voorwaarde die alcohol/drugs/gokken beperkt (klein tot gemiddeld effect) - Vaker intramurale opname/klinische setting (klein tot gemiddeld effect)
Fase III	Tenuitvoerlegging VB
	<ul style="list-style-type: none"> - Vaker aanvulling voorwaarden (gemiddeld effect) - Vaker eerder hervatting gevorderd (gemiddeld tot groot effect) - Minder vaak transmuraal verlof (gemiddeld effect) - Minder vaak proefverlof (gemiddeld effect) - Minder vaak de combinatie van transmuraal verlof met daaropvolgend proefverlof (gemiddeld effect)

4 Conclusie en discussie

Het onderhavige onderzoek heeft zich gericht op het beschrijven en analyseren van omzettingen en hervattingen van de tbs-maatregel. Een omzetting is het alsnog opleggen van de tbs-dwangverpleging na tbs met voorwaarden en een hervatting is het opnieuw opleggen van de dwangverpleging na voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging. Beide maatregelen betreffen perioden van tbs onder voorwaarden.

Het onderzoek is opgezet naar aanleiding van de constatering van de DJI dat er een aanzienlijk aantal omzettingen en hervattingen zou zijn. Omzettingen en hervattingen zouden bovendien samenhangen met verzet tegen de behandeling en wellicht daardoor met een (extra) lange behandelduur samen gaan. Buiten deze klinische indrukken is er weinig feitelijke informatie beschikbaar over hoe vaak omzettingen en hervattingen voorkomen en of er factoren zijn die samenhangen met omzettingen en/of hervattingen. Het huidige onderzoek richt zich om die reden op de prevalentie van omzettingen en hervattingen en probeert te achterhalen of bepaalde factoren aan omzettingen en hervattingen gerelateerd zijn. De verwachting was dat deze kennis zou kunnen bijdragen aan het beter afwegen van de twee modaliteiten van de tbs-maatregel, tbs met voorwaarden of tbs met dwangverpleging, bij de oplegging hiervan. Ook zou het mogelijk aanknopingspunten kunnen bieden voor de tenuitvoerlegging van de tbs-vw, tbs-dwang en de VB in de praktijk. Uit de aanleiding van het onderzoek volgen de volgende onderzoeksdoelen:

Het beschrijven en analyseren van (1) het aantal omzettingen en hervattingen, (2) de factoren die gerelateerd zijn aan omzettingen en hervattingen.

Onderstaand worden de resultaten samengevat en besproken, waarbij eerst de tbs met voorwaarden aan de beurt komt en vervolgens de voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging wordt besproken.

4.1 Tbs met voorwaarden en omzettingen

4.1.1 Wettelijke bepalingen en achtergrondkenmerken

Een voorwaardelijke variant van de tbs met voorwaarden is reeds sinds de invoering van de Psychopathenwetten in 1928 in de wet opgenomen. De maatregel kende sinds die tijd verschillende benamingen en ook inhoudelijk zijn verschillende veranderingen doorgevoerd, in 1988, 1997 en voor het laatst in 2010. Bij de tbs-vw worden door de rechter voorwaarden aan het gedrag van de terbeschikkinggestelde verbonden. De tbs-vw wordt opgelegd voor de tijd van twee jaar, kan worden verlengd met één of twee jaar en kan maximaal negen jaar duren. De tbs-vw kan worden gecombineerd met een gevangenisstraf van maximaal vijf jaar. De voorwaarden kunnen door de rechter worden aangevuld, gewijzigd, of opgeheven. Ook is tijdelijke crisisopname van maximaal twee keer zeven weken mogelijk en mocht dit alles het gevaar niet afdoende weren, of mochten de voorwaarden worden geschonden, is omzetting van tbs-vw naar de tbs-dwang mogelijk.

De tbs met voorwaarden wordt de laatste vijf jaar gemiddeld vaker (gemiddeld 59 keer) opgelegd dan de vijf jaar daarvoor (gemiddeld 43 keer). Mede gezien de daling van het aantal opleggingen tbs-dwang, is het aandeel dat de opleggingen tbs-vw uitmaakt van het totale aantal opleggingen van de tbs-maatregel in tien jaar

bijna verdubbeld, van 23% in 2006 naar 42% in 2015. De recidive na tbs-vw is iets hoger dan de recidive na tbs-dwang: 26% algemene recidive (dit omvat alle recidive, 74% recidiveert dus niet). Wanneer naar ernstiger typen recidive wordt gekeken (een subgroep van delicten binnen de algemene recidive), liggen de percentages lager: 22% ernstige recidive en 6% zeer ernstige recidive (2-jarige recidive van uitstroomcohort 2006-2010; de percentages algemene, ernstige en zeer ernstige recidive kunnen niet worden opgeteld).

De totale groep van tbs-gestelden met tbs-vw in het onderhavige onderzoek heeft de volgende kenmerken. In de voorgeschiedenis, de periode vóór de oplegging van tbs-vw (Fase I) heeft 80% al een delict gepleegd. Dit zijn gemiddeld 7,5 delicten, die vooral bestaan uit (pogingen tot) geweldsdelicten (45%), (pogingen tot) vermogensdelicten (42%) en overige delicten (16%, Wegenverkeerswet en dergelijke). Levensdelicten en zedendelicten komen relatief weinig voor, respectievelijk 7% en 9%. Ook komen eerdere contacten met de Ggz veelvuldig voor (83%). Op het moment dat de tbs-vw wordt opgelegd, Fase II, is 83% man en 17% vrouw en de meeste tbs-gestelden met tbs-vw n zijn geboren in Nederland (90%). Iets meer dan de helft (56%) heeft een gemiddeld of laag-gemiddeld IQ. Een As-I-stoornis wordt gevonden bij 53% van de tbs-gestelden met tbs-vw, waarbij het gaat om schizofrenie en andere psychotische stoornissen (33%) of een andere As-I-stoornis (67%). Een As-II-stoornis wordt bij 75% van de tbs-gestelden met tbs-vw gediagnosticeerd, wat voor 56% een Cluster B-persoonlijkheidsstoornis is en voor 44% een andere persoonlijkheidsstoornis. Verder wordt door een kleine meerderheid van tbs-gestelden (60%) middelen misbruikt. In geval van middelenmisbruik is dit voor 46% van de tbs-gestelden met tbs-vw alcohol of cannabis en voor 54% poly-/harddrugs. Ook comorbiditeit van verschillende stoornissen komt voor: 36% As-I en As-II, 30% As-I en middelen, 46% As-II en middelen, 21% As-I, II en middelen. Ten tijde van de oplegging van tbs-vw wordt 62% als 'verminderd' toerekeningsvatbaar, 16% 'licht verminderd' toerekeningsvatbaar en 14% als 'sterk verminderd' toerekeningsvatbaar beschouwd.

De *justitiële kenmerken* zijn als volgt samen te vatten. Het indexdelict, daar waar de tbs-vw voor is opgelegd, bestaat gemiddeld uit drie delicten. Dit omvat in 47% van de zaken een (poging tot) geweldsdelict, brandstichting (24%), een zedendelict (25%) of een levensdelict (23%). In 3% van de zaken betreft het levensdelict een dodelijk slachtoffer (de percentages tellen niet op tot 100% omdat het indexdelict veelal uit meerdere delicten bestaat). In de meeste zaken waarin tbs-vw is opgelegd, heeft de OvJ dit ook gevorderd (72%). De OvJ vorderde in 26% van de zaken tbs-dwang. Naast tbs-vw of tbs-dwang vorderde de OvJ in 85% van de zaken een gevangenisstraf. Daarnaast is voor bijna de helft (46%) van de tbs-gestelden met tbs-vw nog iets anders gevorderd, veelal een boete of het betalen van een schadevergoeding (39%) of de tenuitvoerlegging van een eerder opgelegde voorwaardelijke straf (23%). Het percentage ontbrekende vorderingen van de OvJ was relatief hoog (21%), vandaar dat deze bevinding met enige reserve dient te worden beschouwd. De rechter heeft naast tbs-vw vaak een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd: in 90% van de zaken. Daarnaast kreeg 12% een voorwaardelijke gevangenisstraf en 44% een boete. De overwegingen die de rechter noemt bij oplegging tbs-vw zijn: er is gevaar voor goederen/personen (83%), er is sprake van een gebrekkige ontwikkeling/ziekelijke stoornis (77%), er is grote impact op de slachtoffers (58%) of het betreft ernstige feiten (55%).

Het *voorwaardelijk kader* is als volgt vormgegeven. Er worden gemiddeld zeven voorwaarden opgelegd, waaronder medewerking aan de reclassering/verklaart zich akkoord met de voorwaarden (84%), medicatie/therapietrouw (84%), intramurale opname (69%), alcohol/drugs/gokken (56%). De setting waarin de voorwaarden ten uitvoer worden gelegd is veelal klinisch, dit geldt voor 69% van de tbs-gestel-

den met tbs-vw. Het beveiligingsniveau is veelal niveau 3: forensische psychiatrische (verslavings)kliniek (36%), niveau 0 (ambulant, 28%) of niveau 2 (forensisch psychiatrische (verslavings)afdeling, 28%).

In de laatste fase, de fase van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw voorafgaand aan de omzetting, krijgt 24% van de tbs-gestelden een aanvulling van de voorwaarden, gemiddeld zijn dit vijf aanvullende voorwaarden. Dit betreft medicatie/therapietrouw (71%), alcohol/drugs/gokken (65%) en intramurale opname (61%). Voor 18% van de tbs-gestelden met een omzetting is eerder een omzetting gevorderd, die niet is toegekend door de rechter. De tbs-gestelden met omzetting schenden gemiddeld twee voorwaarden. Dit is veelal medicatie/therapietrouw (55%), medewerking reclassering (45%) en alcohol/drugs/gokken (42%). Voor 23% van de tbs-gestelden met omzetting geldt dat zij een nieuw delict hebben gepleegd welke mede reden is voor de omzetting. De meerderheid (65%) verblijft in een klinische setting ten tijde van schending, meestal met beveiligingsniveau 3 (41%). De rechter noemt als overweging voor de omzetting veelal dat één of meer voorwaarde is geschonden (83%) en dat er gevaar voor goederen/personen (65%).

4.1.2 Prevalentie en moment van omzetting

In de periode 2000-2012 hebben 177 tbs-gestelden een omzetting van tbs-vw naar tbs-dwang gehad, een *prevalentie* van 26,3%. De omzetting vindt gemiddeld genomen plaats ruim 1,7 jaar na aanvang van de tbs-vw (na 636 dagen). Voor het merendeel van de tbs-gestelden gebeurt dit tussen nul en twee jaar na aanvang van de tbs-vw (64%) en de omzetting vindt voor geen van de tbs-gestelden nog plaats na vijf jaar. De meeste personen met een omzetting vallen onder de oude wetgeving (n=153, 86%), dat wil zeggen dat hun tbs-vw is gestart vóór 1 september 2010 en maximaal vier jaar (1.460 dagen) kon duren. Ruim voor deze maximale duur vindt dus al een omzetting plaats (2,3 jaar ervoor). De meeste tbs-gestelden zonder omzetting vallen ook onder de oude wetgeving (93%), waardoor hun tbs-vw eveneens meestal maximaal vier jaar kon duren. De gemiddelde duur van de tbs-vw van deze tbs-gestelden is met 1.166 ongeveer drie kwart jaar korter dan de maximale duur. Ten slotte vindt de omzetting plaats op ongeveer de helft van de gemiddelde duur van de tbs-vw van de tbs-gestelden van wie de tbs-vw niet wordt omgezet ($636/1.166=55\%$).

4.1.3 Factoren gerelateerd aan de omzetting

Tbs-gestelden met omzetting verschillen van tbs-gestelden zonder omzetting op twee factoren in de *voorgeschiedenis*: ze hebben vaker een vermogensdelict gepleegd voorafgaand aan het plegen van het indexdelict (klein tot gemiddeld effect) en ze hebben vaker een PIJ-maatregel gehad (klein tot gemiddeld effect; laag aantal tbs-gestelden).

In de *opleggingsfase* van de tbs-vw worden de meeste significante verschillen tussen tbs-gestelden met en tbs-gestelden zonder omzetting gevonden. In deze fase zijn ook de meeste factoren onderzocht, dus het is niet per definitie zo dat deze fase daarmee de meest belangrijke fase is. Zo is de gemiddelde leeftijd van tbs-gestelden met een omzetting ten tijde van de oplegging van de tbs-vw significant lager (29,5 jaar) dan die van tbs-gestelden zonder omzetting (37,6; groot effect). Verder heeft de groep tbs-gestelden met omzetting meer persoonlijkheidsstoornissen (gemiddeld meer persoonlijkheidsstoornissen [gemiddeld effect] en er zijn meer tbs-gestelden met omzetting met ten minste één persoonlijkheidsstoornis [klein tot gemiddeld effect]; conclusie psychiater). Ook is het type middelen dat tbs-gestelden met omzetting misbruiken ernstiger: tbs-gestelden met omzetting misbruiken min-

der vaak alcohol en vaker poly-/harddrugs dan tbs-gestelden zonder omzetting (gemiddeld effect; conclusie psychiater). Deze laatste twee bevindingen, dat er meer persoonlijkheidsstoornissen worden gevonden en dat er sprake is van ernstiger type middelen dat wordt misbruikt bij tbs-gestelden met omzetting in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting, zijn niet significant wanneer dezelfde analyses worden verricht over de conclusies van de psycholoog, waarmee herhaling van deze resultaten wenselijk is. De frequenties betreffende comorbiditeit van stoornissen en middelenmisbruik zijn niet significant verschillend tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting.

Het type indexdelict verschilt niet vaak tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting, alleen hebben tbs-gestelden met omzetting significant *minder* vaak brand gesticht (klein tot gemiddeld effect). Brandstichting is van oudsher het delict waarvoor typisch tbs-vw werd opgelegd (Leuw, 1993). Het zou dus zo kunnen zijn dat dit type daders bij uitstek geschikt is voor de tbs-vw, deze verloopt immers veelal zonder omzetting.

Vanuit de beslissingen tot oplegging tbs-vw zijn de vordering van de OvJ en de overwegingen die de rechter heeft genoemd bij de oplegging van de tbs-vw in kaart gebracht. De OvJ vordert significant vaker een tbs-dwang (en minder vaak tbs-vw) bij tbs-gestelden met omzetting in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting, terwijl de rechter tbs-vw oplegt (gemiddeld effect). Het percentage ontbrekende vorderingen van de OvJ was relatief hoog (21%), vandaar dat deze bevinding met enige reserve dient te worden beschouwd. Bij tbs-gestelden met omzetting gebruikt de rechter significant vaker de overweging dat betrokkene eerder is veroordeeld of dat er sprake is van ad informandum gevoegde feiten dan bij tbs-gestelden zonder omzetting (gemiddeld effect). Deze bevinding suggereert dat het indexdelict voor de groep tbs-gestelden met omzetting bij aanvang van de tbs-vw uit meer delicten bestaat dan het indexdelict van de groep tbs-gestelden zonder omzetting. Tenslotte gebruikt de rechter minder vaak het argument 'neemt gedragsdeskundige adviezen over' bij tbs-gestelden met omzetting in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting (klein tot gemiddeld effect). Dit zou kunnen betekenen dat de rechter bij tbs-gestelden met omzetting minder vaak de gedragsdeskundige adviezen volgt. Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat er bij tbs-gestelden van wie de tbs-maatregel later wordt omgezet vaker sprake is van conflicterende gedragsdeskundige adviezen, waarbij de rechter de keuze maakt voor een bepaald advies en niet voor het andere.

Per tbs-gestelde worden gemiddeld zeven voorwaarden opgelegd bij de start van de tbs-vw. Intramurale opname is de enige voorwaarde die significant vaker wordt opgelegd bij tbs-gestelden met omzetting in vergelijking met tbs-gestelden zonder omzetting (klein tot gemiddeld effect). Ook deze bevinding duidt erop dat de problematiek van de tbs-gestelde met omzetting bij aanvang van de tbs-vw al ernstiger wordt beschouwd dan die van de tbs-gestelde zonder omzetting: de tbs-gestelde moet immers worden opgenomen. De setting waarbinnen de voorwaarden ten uitvoer moeten worden gelegd, is veelal een klinische setting, met beveiligingsniveau 3 (een forensisch psychiatrische [verslavings] kliniek) of beveiligingsniveau 2 (een forensisch psychiatrische afdeling of forensische verslavingsafdeling).

Ten slotte is gekeken naar de *fase van de tenuitvoerlegging* van de tbs-vw en factoren die kort voor de omzetting de directe aanleiding voor de omzetting vormden. Er zijn geen significante verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting die betrekking hebben op deze fase. De gemiddelde leeftijd ten tijde van de intrekking van de voorwaarden is 30,7 en ten tijde van de omzetting is dit 31,1 jaar. Gemiddeld worden voorafgaand aan de omzetting twee voorwaarden geschonden. Gebrek aan medicatie/therapietrouw speelt vaak een rol bij de omzetting (55%), deze voorwaarde is ook aan 84% van de tbs-gestelden met tbs-vw opgelegd. De voorwaarde

'gebrekkige medewerking aan de aanwijzingen van de reclassering' (45%) en voorwaarden rond alcohol/drugsmisbruik of gokken (42%) worden ook regelmatig geschonden (respectievelijk aan 84% en 56% opgelegd). Een nieuw strafbaar feit speelt bij 23% van de omzettingen een rol. Deze feiten zijn altijd bewezen en/of de tbs-gestelde heeft zich schuldig verklaard aan deze feiten. De nieuwe strafbare feiten worden meestal niet (slechts één keer) apart bestraft, naast de omzetting. De meeste nieuwe feiten zijn relatief lichte geweldsdelicten (bedreiging of mishandeling) of vermogensdelicten (diefstal of inbraak zonder geweld). In alle gevallen is er daarnaast ook sprake van schending van ten minste één overige voorwaarde. De tbs-gestelde verblijft in 65% van de gevallen in een klinische setting ten tijde van het schenden van de voorwaarden, met beveiligingsniveau 3 (forensisch psychiatrische (verslavings) kliniek). De rechter noemt in zijn beslissing tot omzetting vaak dat er één of meerdere voorwaarde(n) is/zijn geschonden (83%) en dat er gevaar voor personen en/of goederen dreigt (65%).

4.1.4 Conclusies

- 1 *De prevalentie van het aantal omzettingen is 26,3%.*
- 2 *Vanaf de start van de tbs-vw zijn tbs-gestelden die later een omzetting krijgen al bekend met zwaardere (gedrags)problematiek dan tbs-gestelden zonder omzetting.* Hiervoor zijn verschillende aanwijzingen te vinden. Zo hebben tbs-gestelden met omzetting vaker een PIJ-maatregel opgelegd gekregen in het verleden, worden er gemiddeld meer persoonlijkheidsstoornissen gediagnosticeerd, misbruiken ze vaker poly-/harddrugs en er zijn meer tbs-gestelden met omzetting met een persoonlijkheidsstoornis dan tbs-gestelden zonder omzetting met een persoonlijkheidsstoornis. Andere factoren die gerelateerd kunnen worden aan ernstigere problematiek zijn dat tbs-gestelden met omzetting jonger zijn bij oplegging van de tbs-vw en dat ze vaker eerst (minimaal) een jaar intramuraal worden opgenomen bij aanvang van de tbs-vw. Ook lijkt het erop dat er sprake is van ernstiger of meer delictgedrag bij tbs-gestelden met omzetting: de rechter stelt dat er bij deze groep vaker feiten zijn die ad informandum worden gevoegd en/of dat er sprake is van eerdere veroordelingen dan bij tbs-gestelden zonder omzetting.
- 3 *De effectgrootte van de gevonden verschillen is groot bij de bevinding dat tbs-gestelden met omzetting jonger zijn.* Daarnaast hebben vier bevindingen een gemiddeld effect: tbs-gestelden met een omzetting hebben gemiddeld meer AS-II-stoornissen, tbs-gestelden met omzetting misbruiken minder vaak alcohol en vaker poly-/harddrugs, de OvJ vordert minder vaak tbs-vw en vaker tbs-dwang bij tbs-gestelden met omzetting en de rechter noemt bij de onderbouwing van zijn beslissing tot oplegging van de tbs-vw vaker dat de betrokkene eerder is veroordeeld of dat er sprake is van ad informandum gevoegde feiten.
- 4 *De belangrijkste fase die aanknopingspunten biedt voor de verbetering van de tenuitvoerlegging van de tbs-vw in de praktijk is de opleggingsfase.* Dit gezien het feit dat alle significante verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder omzetting betrekking hebben op de voorgeschiedenis en de opleggingsfase (en niet de fase van de tenuitvoerlegging) en de voorgeschiedenis statische en onveranderbaar van aard is.
- 5 *Bij 14 van de 60 (23%) van de tbs-gestelden met een omzetting speelt het plegen van een relatief licht nieuw delict (mede) een rol bij de omzetting.* Het nieuwe delict wordt veelal niet apart bestraft. Bij alle tbs-gestelden die een nieuw delict plegen dat (mede) reden is voor de omzetting, is er daarnaast sprake van de overtreding van ook andere voorwaarden.

4.2 Voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging

4.2.1 Wettelijke bepalingen en achtergrondkenmerken

De voorwaardelijke beëindiging van het dwangverpleging (VB) is in de periode 1928-1988 voorbehouden aan de minister van Justitie. Daar kwam in 1997 verandering in, toen voorwaardelijke beëindiging van de dwangverpleging door de rechter werd ingevoerd. In 2008, 2013 en 2017 zijn veranderingen doorgevoerd. De dwangverpleging kan voor de tijd van een jaar dan wel de tijd van twee jaar voorwaardelijk worden beëindigd. In geval van VB kan de terbeschikkingstelling telkens met een jaar dan wel twee jaren worden verlengd en de voorwaardelijke beëindiging is voor VB's uitgesproken vanaf 1 januari 2017 ongemaximeerd in duur (voorheen maximaal negen jaar). De rechter bepaalt de voorwaarden bij de VB en kan deze aanvullen, wijzigen of opheffen. Ook is crisisopname van maximaal veertien weken mogelijk en kan de dwangverpleging worden hervat indien de tbs-gestelde zich niet aan de voorwaarden houdt of er gevaar voor personen of goederen is. Sinds de wetwijziging in 2013 wordt de tbs-dwang veelal afgesloten met een jaar VB: de beëindiging van de tbs-maatregel vindt niet plaats dan nadat de verpleging van overheidswege gedurende minimaal een jaar voorwaardelijk beëindigd is geweest.

Er is sprake van een duidelijke groei van het aantal nieuw gestarte VB's van 50 in 2005 naar 203 in 2015. Dit betreft veelal nieuwe opleggingen VB, de VB's zijn niet langer gaan duren. Het aandeel dat de nieuw gestarte VB's uitmaakt van het totale aantal beëindigingen van de tbs-maatregel is van 34% in 2005 gestegen naar 52% in 2015. De VB wordt de laatste vijf jaar gemiddeld veel vaker (gemiddeld 164 keer) opgelegd dan de vijf jaar daarvoor (gemiddeld zestig keer). De gemiddelde duur van de VB is 576 dagen (2015). De algemene recidive van tbs-gestelden die voorafgaand aan de beëindiging van de tbs-maatregel VB hebben gehad is met 18% iets lager dan de algemene recidive van tbs-gestelden van wie de maatregel is beëindigd zonder voorafgaand VB: 20,7%. De ernstige recidive is nog lager dan die van tbs-gestelden die zonder VB zijn uitgestroomd: 12,9% in vergelijking met 17,2% (2-jarige recidivecijfers van uitstroomcohort 2006-2010; Boonmann et al., 2015).

De totale groep van tbs-gestelden met VB in het onderhavige onderzoek heeft de volgende kenmerken. In de voorgeschiedenis, de periode vóór de oplegging van tbs-dwang (Fase I) heeft 79% al een delict gepleegd. Dit zijn gemiddeld 7,8 delicten, die vooral bestaan uit (pogingen tot) geweldsdelicten (61%), (pogingen tot) vermogensdelicten (60%) en overige delicten (47% Wegenverkeerswet en dergelijke). Levensdelicten en zedendelicten komen relatief weinig voor in de justitiële voorgeschiedenis (6%). De percentages tellen niet op tot 100% omdat de justitiële voorgeschiedenis veelal uit meerdere delicten bestaat en alle delicten zijn gecategoriseerd in type delict. Eerdere contacten met de Ggz komen veelvuldig voor (81%). Een periode van dakloosheid wordt gevonden bij 25% van de tbs-gestelden met VB.

Op het moment dat de VB wordt opgelegd, Fase II, gelden de volgende *demografische kenmerken*: 96% is man en 4% vrouw en de meesten zijn geboren in Nederland (71%). Iets meer dan de helft (58%) heeft een gemiddeld of laag-gemiddeld IQ. Een As-I-stoornis wordt gevonden bij 42% van de tbs-gestelden met VB, waarbij het gaat om schizofrenie en andere psychotische stoornissen (23%) of een andere As-I-stoornis (77%). Een As-II-stoornis wordt bij 80% van de tbs-gestelden met VB gediagnosticeerd, wat voor 49% een Cluster B-persoonlijkheidsstoornis is en voor 51% een andere persoonlijkheidsstoornis. Ook misbruikt 65% middelen, van degenen die middelen misbruiken is 34% alcohol of cannabis en 66% poly-/harddrugs.

Ook comorbiditeit van verschillende stoornissen komt voor: 23% As-I en As-II, 23% As-I en middelen, 55% As-II en middelen, 14% As-I, II en middelen. Ten tijde van de oplegging van tbs-dwang wordt 58% als 'verminderd' toerekeningsvatbaar, 22% 'sterk verminderd' toerekeningsvatbaar en 16% als ontoerekeningsvatbaar beschouwd.

De *justitiële kenmerken* zijn als volgt samen te vatten. Het indexdelict, daar waar de tbs-dwang voor is opgelegd, bestaat gemiddeld uit drie delicten. Dit omvat in 52% een (poging tot) een levensdelict, 43% van de zaken een (poging tot) geweldsdelict en een zedendelict in 21% van de zaken (de percentages tellen niet op tot 100% omdat de justitiële voorgeschiedenis veelal uit meerdere delicten bestaat en alle delicten zijn gecategoriseerd in type delict). In 28% van de zaken betreft het levensdelict een dodelijk slachtoffer. De rechter heeft naast tbs-dwang vaak een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd: in 88% van de zaken, van gemiddeld 863 dagen. Daarnaast kreeg 30% een boete of moest een schadevergoeding betalen. In de meeste zaken waarin VB is opgelegd, heeft de OvJ dit ook gevorderd (77%). De overwegingen die de rechter noemt bij oplegging van VB zijn: er is gevaar voor goederen/personen (75%), de betrokkene heeft uitdrukkelijk medewerking uitgesproken, de gedragsdeskundige conclusies worden overgenomen (43%) of de VB is verantwoord (41%).

Het *voorwaardelijk kader* is als volgt vormgegeven. Er worden gemiddeld tien voorwaarden opgelegd, voor 90% van de tbs-gestelden met VB betreft dit medewerking aan de reclassering of een akkoordverklaring met de voorwaarden, 82% krijgt een voorwaarde die te maken heeft met de woonsituatie, 80% van de tbs-gestelden met VB krijgt een voorwaarde die medicatie/therapietrouw regelt en voor 73% van de tbs-gestelden met VB wordt alcohol/drugs/gokken ingeperkt. De setting waarin de voorwaarden ten uitvoer worden gelegd is veelal ambulante, voor 90% van de tbs-gestelden met VB. Het beveiligingsniveau is veelal niveau 0 (ambulant, 89%). In de laatste fase, de fase van de tenuitvoerlegging van de VB voorafgaand aan de hervatting, krijgt 16% van de tbs-gestelden een aanvulling van de voorwaarden, gemiddeld zijn dit twee aanvullende voorwaarden. Voor 18% is eerder een hervatting gevorderd, die niet is toegekend door de rechter. De tbs-gestelden met hervatting schenden gemiddeld drie voorwaarden. Dit is veelal alcohol/drugs/gokken (67%), medewerking reclassering (57%), houding (43%). De meerderheid (82%) verblijft in een ambulante setting ten tijde van schending, meestal met beveiligingsniveau 0 (82%). De rechter noemt als overweging voor de hervatting veelal dat één of meer voorwaarde is/zijn geschonden (98%) en dat er gevaar is voor goederen/personen (60%).

4.2.2 Prevalentie en moment van hervatting

De *prevalentie* van het aantal hervattingen van het dwangverpleging bedraagt 7,1%. Totaal gaat het om 52 personen, die in de periode 2000-2012 een hervatting hebben gekregen. Gemiddeld duurt het 650 dagen voordat een hervatting plaatsvindt en bijna alle hervattingen zijn binnen drie jaar (98%). Dit is ruim voor de maximale duur van de VB van negen jaar die voor het merendeel (62%) van de onderzochte tbs-gestelden met VB gold. Ook de VB van tbs-gestelden zonder hervatting duurt met gemiddeld 502 dagen (1,4 jaar) 7,6 jaar korter dan de maximale termijn van de VB die voor het merendeel van deze tbs-gestelden van toepassing was (eveneens 62%). Dit betekent dat de hervatting plaatsvindt *na* de gemiddelde duur van de VB van tbs-gestelden van wie de tbs-dwang niet wordt hervat (650 ten opzichte van 502 dagen).

4.2.3 Factoren gerelateerd aan de hervatting

In de *voorgeschiedenis* (Fase I) zijn relatief veel significante verschillen tussen tbs-gestelden met en zonder hervatting. Tbs-gestelden met hervatting hebben significant vaker dan tbs-gestelden zonder hervatting een justitieel verleden, voorafgaand aan het indexdelict (klein tot gemiddeld effect). Ook plegen zij gemiddeld meer delicten voorafgaand aan het indexdelict (klein tot gemiddeld effect). Het zijn de geweldsdelicten (klein tot gemiddeld effect) en vermogensdelicten (gemiddeld effect) die significant vaker worden gepleegd door tbs-gestelden die later met een hervatting van de dwangverpleging te maken krijgen. Ook hebben tbs-gestelden met hervatting vaker te maken gehad met een periode van dakloosheid in hun voorgeschiedenis (klein tot gemiddeld effect). Voor tbs-gestelden met VB is de voorgeschiedenis langere tijd geleden dan voor tbs-gestelden met een tbs-vw. Immers, de eerste groep is voorafgaand aan de VB gemiddeld 7,5 jaar intramuraal behandeld in een fpc en ze hebben daarvoor meestal ook nog een gevangenisstraf achter de rug. Desondanks is er een verband gevonden met enkele factoren in de voorgeschiedenis en hervattingen.

In de *opleggingsfase* (Fase II) zijn weinig verschillen gevonden. Wel is het aantal tbs-gestelden met een hervatting dat middelen misbruikt ten tijde van de oplegging van tbs-dwang significant hoger dan het aantal tbs-gestelden zonder hervatting dat middelen misbruikt (gemiddeld tot groot effect). Vooral poly-/harddrugs misbruik komt bij tbs-gestelden met hervatting vaker voor en deze bevinding is significant voor zowel de conclusies van de psychiater en die van de psycholoog. Ook is er vaker sprake van comorbiditeit van As-II-persoonlijkheidsstoornissen en middelenmisbruik bij tbs-gestelden met hervatting (gemiddeld effect). Daarnaast is de duur van de opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf significant lager voor tbs-gestelden met hervatting dan voor tbs-gestelden zonder hervatting (klein tot gemiddeld effect). Per tbs-gestelde worden gemiddeld tien voorwaarden opgelegd bij de start van de VB. Qua vormgeving van het voorwaardelijk kader is gevonden dat tbs-gestelden met een hervatting in vergelijking met tbs-gestelden zonder hervatting vaker een voorwaarde krijgen opgelegd die alcohol/drugs/gokken beperkt (klein tot gemiddeld effect) en vaker intramuraal moeten worden opgenomen/in een klinische setting verblijven bij aanvang van de VB (klein tot gemiddeld effect).

In de *fase waarin de VB ten uitvoer wordt gelegd* (Fase III) blijkt dat tbs-gestelden met hervatting vaker een aanvulling op de voorwaarden krijgen dan tbs-gestelden zonder hervatting (gemiddeld effect). Ook is er vaker eerder een hervatting gevorderd, die door de rechter niet wordt toegekend (gemiddeld tot groot effect). Alle analyses met betrekking tot de verschillende verlofvormen die een tbs-gestelde heeft doorlopen voorafgaand aan de VB laten eveneens significante verschillen zien tussen tbs-gestelden met en zonder hervatting. Hierbij geldt dat tbs-gestelden met hervatting significant minder vaak de verschillende verlofvormen hebben doorlopen: minder vaak proefverlof, minder vaak transmuraal verlof, en minder vaak transmuraal verlof gevolgd door proefverlof (alle resultaten met gemiddelde effect-grootte). In de verschillende verlofvormen wordt geoefend met het hebben van meer vrijheid en verantwoordelijkheid, ook worden in die verloffasen voorwaarden verbonden aan het gedrag van de tbs-gestelde. Deze resultaten suggereren dat de 'oefening' met de vrijheden en verantwoordelijkheden ertoe bijdragen dat de tbs-gestelde minder vaak te maken krijgt met een hervatting.

Op het moment van schending van de voorwaarden worden gemiddeld drie voorwaarden geschonden. Voorwaarden met betrekking tot alcohol- en/of drugsmisbruik en/of gokken worden het meest geschonden: dit speelt een rol bij 67% van de hervattingen. Ook onvoldoende medewerking aan de begeleiding van en het toezicht door de reclassering wordt regelmatig genoemd als één van de redenen van hervat-

ting: in 57% van de hervattingen (opgelegd aan 90%). Problemen met de houding van de tbs-gestelde met VB (43%) en het plegen van nieuwe strafbare feiten door de tbs-gestelde met VB (37%) komen eveneens regelmatig voor. Deze feiten zijn voor bijna iedereen bewezen feiten (98%) en worden in de helft van de gevallen naast de hervatting apart afgedaan met een nieuwe straf (47%). Het betreft relatief zware nieuwe feiten en in alle gevallen is er naast het plegen van een nieuw strafbaar feit sprake van het overtreden van één of meer andere overtreden voorwaarden. De meeste tbs-gestelden met VB verblijven ten tijde van de hervatting in een eigen woning en nemen deel aan ambulante forensische zorg, of verblijven in een beschermde woonvorm, zonder beveiliging (82%). Life events spelen nauwelijks een rol bij de hervatting. De rechter noemt het wettelijk vereiste criterium dat een gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd in op één na alle zaken in zijn motivatie van de beslissing tot hervatting. Het andere wettelijke vereiste voor hervatting, gevaar voor personen of goederen wordt eveneens regelmatig genoemd (60%).

4.2.4 Conclusies

- 1 *De prevalentie van het aantal hervattingen is 7,1%.*
- 2 *Vanaf de start van VB zijn tbs-gestelden die later een hervatting krijgen al bekend met zwaardere (gedrags)problematiek dan tbs-gestelden zonder hervatting.* Hiervoor zijn verschillende aanwijzingen. Ze hebben in het verleden vaker een periode van dakloosheid gekend, moeten vaker intramuraal worden opgenomen bij de start van de VB, er zijn meer tbs-gestelden met een hervatting die middelen misbruiken en er is vaker sprake van comorbiditeit van middelenmisbruik en As-II-stoornissen. Ook lijkt het erop dat er sprake is van ernstiger of meer delictgedrag: tbs-gestelden met hervatting hebben vaker een justitiële voorgeschiedenis, hebben meer delicten gepleegd in de justitiële voorgeschiedenis, en hebben meer geweldsdelicten gepleegd in de justitiële voorgeschiedenis.
- 3 *Wanneer naar de effectgroottes van de gevonden verschillen wordt gekeken, geldt dat voor twee bevindingen de effectgrootte groot is: er zijn meer tbs-gestelden met een hervatting die middelen misbruiken en voorafgaand aan de daadwerkelijke hervatting is vaker een hervatting gevorderd die niet wordt toegekend door de rechter.* Een gemiddeld effect wordt gevonden voor zes van de significante bevindingen: meer vermogensdelicten in de justitiële voorgeschiedenis, vaker comorbiditeit van middelenmisbruik en As-II-stoornissen, vaker aanvulling van de voorwaarden, minder vaak transmuraal verlof, minder vaak proefverlof, en minder vaak de combinatie van transmuraal verlof met daarop volgend proefverlof.
- 4 *Voorafgaand aan de hervatting zijn er in aanloop naar de daadwerkelijke hervatting verschillende indicaties dat de tenuitvoerlegging van de VB met enige problemen gepaard gaat.* Tbs-gestelden met hervatting krijgen vaker te maken met een aanvulling op de voorwaarden dan tbs-gestelden zonder hervatting. Ook is er vaker eerder een hervatting gevorderd, die door de rechter niet wordt toegekend. Tbs-gestelden met hervatting hebben daarnaast minder vaak de verloffasen voorafgaand aan VB doorlopen, terwijl het doorlopen van geleidelijke verloffasen gerelateerd is aan lagere recidive. Zo zijn ze minder vaak met transmuraal verlof gegaan, minder vaak met proefverlof gegaan en hebben tbs-gestelden met hervatting minder vaak de combinatie van transmuraal met daaropvolgend proefverlof gehad.
- 5 *De significante verschillen tussen tbs-gestelden met hervatting en zonder hervatting bevinden zich in alle drie de onderzochte fasen.* Gezien het statische karakter van de fase van de voorgeschiedenis is het dus mogelijk aanknopingspunten voor

- verbetering van de tenuitvoerlegging van de VB in de fase van oplegging en de fase van tenuitvoerlegging van de VB te vinden.
- 6 *Een hervatting wordt niet lichtvoetig uitgesproken.* Bij 19 van de 51 tbs-gestelden met een hervatting speelt het plegen van een relatief zwaar nieuw geweldsdelict (37%) dat in bijna de helft van die zaken (9 van 19, 47%) apart wordt bestraft (naast de hervatting). Bij alle tbs-gestelden die een nieuw delict plegen dat (mede) reden is voor de hervatting is er daarnaast sprake van de overtreding van ook andere voorwaarden.
  - 7 *De twee onderzochte perioden van tbs onder voorwaarden, tijdens tbs-vw en tijdens VB, vertonen meer verschillen dan overeenkomsten.* Bij zowel tbs-vw als bij VB heeft de tbs-gestelde zich aan bepaalde voorwaarden te houden, maar de manier waarop schending van de voorwaarden en omzetting naar dan wel hervatting van de dwangverpleging veelal verloopt verschilt.

4.3 Tot slot

In het onderhavige onderzoek zijn omzettingen en hervattingen onderzocht. Voor het bepalen van de prevalentie is gebruik gemaakt van gegevens over alle tbs-gestelden die in 2000-2012 tbs-vw dan wel VB hebben gekregen. De prevalentie van omzettingen betrof in deze periode 26,3% en van hervattingen 7,1%. Om de factoren te bepalen die samenhangen met omzettingen en hervattingen zijn steekproeven getrokken die op basis van demografische gegevens (leeftijd, sekse, geboorteland) kunnen worden gegeneraliseerd naar de gehele populatie van tbs-gestelden met tbs-vw en VB. Er zijn ook beperkingen aan het onderhavige onderzoek. Zoals aan het begin reeds gesteld is het onderhavige onderzoek exploratief van karakter. Er is een relatief groot aantal factoren onderzocht in relatie tot omzettingen en hervattingen en de groepsgrootte bij sommige analyses was gering. Dat betekent dat sommige bevindingen op toeval kunnen berusten en dat nader onderzoek wenselijk is, waarbij bijvoorbeeld minder factoren op een grotere schaal onderzocht zouden kunnen worden.

De prevalentie van omzettingen is met 26,3% relatief hoog en die van hervattingen met 7,1% als relatief laag te duiden. Of de prevalentiecijfers daarmee te hoog zijn, is een andere vraag. De aanleiding van het onderzoek was de constatering dat het aantal tbs-gestelden dat met een omzetting of hervatting te maken krijgt aanzienlijk is en omzettingen en hervattingen zouden samenhangen met een onwenselijk langere behandelduur. In deze was het vóórkomen van omzettingen en hervattingen geproblematiseerd en was de verwachting dat kennis over de factoren die gerelateerd zijn aan omzettingen en hervattingen zou kunnen bijdragen aan een betere afweging rondom oplegging van de juiste modaliteit van de tbs-maatregel. De resultaten laten zien dat er factoren zijn die significant verschillen tussen degenen met en zonder omzetting en degenen met en zonder hervatting. Deze factoren zijn te zien als aanknopingspunten die kunnen worden ingezet om de prevalentie te laten dalen. Bij tbs-vw zijn het vooral factoren in de voorgeschiedenis en de opleggingsfase die significant verschillen. De voorgeschiedenis is per definitie statisch en onveranderlijk van aard, in de opleggingsfase zijn wellicht wel mogelijkheden tot verandering. Bij VB worden de significante verschillen in alle drie de fasen gevonden en zowel het moment van oplegging van VB als de periode van tenuitvoerlegging in de praktijk kunnen mogelijk worden benut om de prevalentie van hervattingen te verminderen. Aangezien bij zowel omzettingen als hervattingen geldt dat de tbs-gestelden die hiermee te maken krijgen reeds bij aanvang van de tbs-vw of VB bekend zijn met zwaardere problematiek, zou voor een deel van de tbs-gestelden, namelijk degenen bij wie dergelijke combinaties van zwaardere problematiek geldt,

de keuze kunnen worden gemaakt voor een andere modaliteit van de (tbs-)maatregel. Deze keuze hangt echter (ook) af van een andere aspecten, zoals de politieke, maatschappelijke en rechterlijke realiteit en als uitgangspunt in het Nederlandse strafrecht geldt: de minst stringente maatregel eerst. Bovendien speelt bij deze keuze ook mee dat er mogelijk meer tbs-gestelden onterecht in een bepaalde modaliteit van de tbs-maatregel terechtkomen ('vals negatieven').

De vraag of er überhaupt eerder moet worden gekozen voor een andere modaliteit van de (tbs-)maatregel is er een die eveneens samenhangt met verschillende keuzes. Bij de tbs met voorwaarden speelt vooral het overtreden van de voorwaarden een rol bij de omzetting. In een deel van de omzettingen speelt een nieuw delict ook een rol, maar dit betreft relatief lichte delicten waarvoor de tbs-gestelde vrijwel nooit apart wordt vervolgd of gestraft. In zekere zin wordt met de omzetting dus erger voorkomen: er wordt ingegrepen door om te zetten naar de tbs-dwang, de tbs-gestelde komt vast te zitten (onschadelijkmaking) en de maatschappij wordt beschermd. Bij de VB gaat het om wat zwaardere delicten, die veelal wel apart worden bestraft. Hier is echter de prevalentie veel lager en hebben de tbs-gestelden er al een lang traject op zitten, wat mogelijk ook meespeelt bij de constatering dat er meer aan de hand moet zijn, wil er hervat worden in een tbs-dwang. De consequenties voor beide groepen tbs-gestelden zijn ook anders: een traject van tbs met voorwaarden gevolgd door omzetting (gemiddeld 1,7 jaar), gevolgd door tbs-dwang (gemiddeld 7,5 jaar), gevolgd door VB (gemiddeld 1,4 jaar) duurt gemiddeld genomen 10,6 jaar (er van uitgaande dat deze VB niet wordt hervat). Een traject van tbs-dwang (gemiddeld 7,5 jaar), VB en hervatting (gemiddeld 1,8 jaar) gevolgd door een tweede periode van tbs-dwang (gemiddeld 7,5 jaar) en een tweede periode van VB (gemiddeld 1,4 jaar) duurt gemiddeld 18,2 jaar (er van uitgaande dat deze VB niet wordt hervat). Dit betekent dat de hiermee samenhangende kosten van behandeling, de totale duur van de maatregel, het belang van de betrokken tbs-gestelde en de inzet van de begeleidende instanties bij het alsnog of opnieuw opleggen van dwangverpleging aanzienlijke verschillen kennen. In die zin is het ook begrijpelijk dat hier voorzichtiger mee wordt omgegaan. Gezien de gemiddelde behandelduur van 7,5 jaar is de keuze voor een tbs-dwang wellicht minder snel gemaakt, terwijl dit toch een gemiddelde blijft en er ook snelle uitstromers zijn.

Bij het wegen van de kosten en baten van een eventuele andere modaliteit van de (tbs-)maatregel spelen ook andere facetten een rol: hoeveel delicten worden er voorkomen, in hoeverre wordt tegemoet gekomen aan de kwaliteit van leven van de betrokkene, hoe duur is een andere vorm van behandeling of detentie, wat zijn de recidives et cetera (zie bijvoorbeeld ook Nagtegaal, Goethals, & Meynen, 2016).

Opvallend genoeg is er slechts één bevinding die bij zowel een omzetting als een hervatting een rol speelt: er is vaker sprake van intramurale opname/klinische setting bij tbs-gestelden met een omzetting en bij degenen met een hervatting. Ook is er één bevinding die enigszins vergelijkbaar is tussen tbs-gestelden met omzetting en degenen met hervatting, namelijk bij een omzetting is het type middelen dat misbruikt wordt significant zwaarder en bij een hervatting is het aantal tbs-gestelden dat middelen misbruikt hoger. Samenvattend kan worden vastgesteld dat de twee onderzochte perioden van tbs onder voorwaarden meer verschillen dan overeenkomsten vertonen. Bij zowel tbs-vw als bij VB heeft de tbs-gestelde zich aan bepaalde voorwaarden te houden, maar de manier waarop schending van de voorwaarden en omzetting naar dan wel hervatting van de dwangverpleging veelal verloopt verschilt. Uit de resultaten blijkt verder, zoals gezegd, dat zowel tbs-gestelden met een omzetting als degenen met een hervatting vanaf de start van de maatregel zwaardere (gedrags)problematiek laten zien, maar dat er verschillen zijn in de fac-

toren die deze zwaarte definiëren. Ook is bij het leeuwendeel van de omzettingen en hervattingen geen sprake van een nieuw delict, maar gaat het om het overtreden van andere voorwaarden. Indien er wel sprake is van een nieuw delict betreft dit bij tbs-gestelden met een omzetting veelal een relatief licht delict, dat niet of nauwelijks wordt bestraft naast de omzetting. Bij een hervatting is, indien er sprake is van een nieuw delict bij de hervatting, meestal juist een wat zwaarder delict gepleegd dat in bijna de helft van de gevallen ook apart wordt bestraft. De gesignaleerde verschillen in de factoren die aan een omzetting en die aan een hervatting gerelateerd zijn, hebben er mogelijk mee te maken dat beide groepen tbs-gestelden om wie het gaat, respectievelijk tbs-gestelden met tbs-vw en tbs-gestelden met VB, bij aanvang van de maatregel reeds duidelijk verschillen. Dit zijn verschillen in demografische factoren, psychiatrische diagnoses, justitiële (voor)geschiedenis (meer dodelijke slachtoffers bij VB), toerekeningsvatbaarheid (minder toerekeningsvatbaar bij VB), de vormgeving van het voorwaardelijk kader en de fase van de behandeling waarin de betrokken tbs-gestelde zich bevindt: aan het begin van zijn traject (tbs-vw) of juist aan het eind (VB). Hoewel de resultaten uit het onderhavige onderzoek zeker aanknopingspunten bieden die bij de afweging van de keuze voor oplegging van verschillende modaliteiten van de tbs-maatregel kunnen worden meegewogen, blijft de keuze voor de juiste modaliteit een beslissing die met vele aspecten rekening dient te houden en op het individu moet zijn afgestemd.

Summary

Conversions and revocations of conditional orders for forensic psychiatric patients

What factors contribute to success and failure?

In the Netherlands, individuals with a mental disorder who have committed a serious crime, can be sentenced to *terbeschikkingstelling* (the TBS order, or disposal to be treated on behalf of the state). Upon sentencing the TBS order, there are two possibilities. Either the judge chooses a conditional TBS order, in which the patient is obliged to abide by certain conditions and (usually) resides in the community, or the patient is sentenced to an unconditional TBS order with mandatory inpatient treatment in a closed forensic psychiatric hospital.

The conditional TBS order may involve conditions such as obligatory treatment at an outpatient clinic or prohibition of drug and alcohol use. The first term of this TBS order is two years after which it can be prolonged up to a maximum of nine years (each time for one or two years) when the patient still poses a threat to society.

Hospitalization is in fact imposed conditionally: when the patient does not abide by the conditions that are set up for him or when he imposes too much of a threat to society, involuntary inpatient treatment may be imposed. This is called a 'conversion' (*omzetting*) of the conditional TBS order into the unconditional TBS order.

The unconditional TBS order involves mandatory treatment in a closed forensic psychiatric hospital. The first term of this TBS order is two years after which it can be prolonged indefinitely (each time for 1 or 2 years) when the patient still poses a threat to society. On average, a patient is treated for 7.5 years in a inpatient facility. During this treatment, the forensic psychiatric patient goes on leave, which is gradually increased from short-term leave with a lot of security measures to long-term leave with little to no security measures. At the end of the inpatient treatment phase, many patients leave the inpatient hospital on a Conditional Release order.

The TBS order is still in place, however, the mandatory inpatient treatment is ended conditionally. The patient on a CR order usually resides in society and conditions upon his return to society are set up. When the patient does not abide by the conditions that are set up for him or when he imposes too much of a threat to society, the CR order may be revoked and again, involuntary inpatient treatment may follow. This is called a 'revocation' (*hervatting*) of a conditional TBS order into an unconditional TBS order.

Both judicial orders in which forensic psychiatric patients have to abide by the conditions that are set up for them, during the conditional TBS order and during the CR order, are the subject of the present study. Conversions and revocations are thought to be associated with resistance against treatment and possibly with a longer duration of stay in a forensic psychiatric hospital. The rationale behind the study was the clinical impression that the number of conversions and revocations had increased in recent years. However, there were no official numbers to corroborate these clinical impressions. The present study focused on this niche. The prevalence rates of conversions and revocations were determined and factors that may result in a conversion or revocation were studied. It was expected that this knowledge could contribute to a better imposition of both types of the TBS order, the conditional and the unconditional TBS order. Further, it was expected that the present study might offer clues on how to improve the execution of the TBS orders in forensic psychiatric practice. Therefore, the goal of the study was: to describe and

analyze 1) the number of conversions and revocations and 2) the factors that are related to conversions and revocations.

Methods

The research questions were:

- 1 What is the prevalence rate of
  - a Conversions?
  - b Revocations?

For this question we looked at forensic psychiatric patients who were sentenced to a conditional TBS order or a conditional release order between 1. January 2000 and 31. December 2012. We looked at absolute numbers as well as relative numbers and hereby we were able to determine the chance that a conversion or revocation occurs.

- 2 Which factors are connected to conversions and revocations? We mainly studied demographic, diagnostic and crime-related factors and in addition, the set-up of the conditional framework was examined. Also, considerations from the public prosecutor to apply for a conversion or revocation and considerations by the judge to sentence someone to a conditional TBS order, a CR order, a conversion or a revocation were noted. The factors that were studied fall into three phases: the previous history (Phase I), the phase in which the conditional TBS order or the CR order was imposed (Phase II), and the phase in which the orders are carried out (Phase III). In order to determine the factors that are connected to conversions and revocations, possible differences were examined between:
  - a forensic psychiatric patients with a conversion and those without;
  - b forensic psychiatric patients with a revocation and those without;

For this research question we looked at forensic psychiatric patients who were sentenced to a conditional TBS order or a conditional release order between 1. January 2000 and 31. December 2014. Finally, we examined if there was any overlap between factors related to conversions and revocations.

In the study into the prevalence rate (research question 1) we had to take into account a minimum first term of the conditional TBS order or the conditional release order of two years. Also, we had to consider that the list of possible forensic patients eligible for the study was acquired in the spring 2015 and that the database that lists these forensic psychiatric patients is valid and reliable from 2000 onwards. This means that for the study into the prevalence rate only those forensic psychiatric patients who started their order between 1. January 2000 and 31. December 2012 could be studied. It was found that 674 forensic psychiatric patients with a conditional TBS order and 731 patients with a conditional release order met these criteria. Only irrevocable verdicts were studied (there were no more appeal possibilities). The prevalence rate hereby can be seen as a chance that a conversion or revocation occurs and as these are all patients with these orders, this chance may be generalized to the entire population of forensic psychiatric patients.

For the file study (research question 2), it was possible to include more recently started forensic psychiatric patients, those who started between 1. January 2000 and 31. December 2014. This is due to the fact that all forensic psychiatric patients with a start and end date could be included and we did not need to consider a minimum time at risk. This applied to 679 forensic psychiatric patients with a conditional TBS order and 841 forensic psychiatric patients with a conditional release order. Due to the fact that these groups were too large to examine in full, we randomly selected a subset of forensic patients to study in more detail. This consisted of 120 forensic patients with a conditional TBS order and 111 forensic psychiatric patients with

a conditional release order. The study is explorative in nature, therefore we studied a relatively large number of factors and conducted a relatively large number of analyses. In this manner, the possibility may have arisen that some of the results are coincidental and a repetition of the study is warranted.

Results

Conditional TBS order and conversions

A conditional TBS order has been possible ever since the first laws concerning this topic in the Netherlands in 1928 (Psychopathic laws, *Psychopathenwetten*). The order has known somewhat different names and also different provisions throughout the years. Amendments were made in 1988, 1997 and the latest amendments were made in 2010. In the last amendments it became possible to combine the conditional TBS order with a prison sentence of five years instead of three years (from 1997 to 2010) or one year (until 1997). Also, from the start of the conditional TBS order a possible conversion is taken into account because the criteria for sentencing a person to a conditional TBS order have become equal to those criteria set for sentencing someone to an unconditional TBS order.

Most forensic psychiatric patients are men (83%), have a DSM-IV Axis I disorder (53%), an Axis II disorder (75%) and abuse alcohol or drugs (60%). The average age at the start of the conditional TBS order is 33.6 years (SD=10.9) and most forensic psychiatric patients with a conditional TBS order have an average (29%) or low-average IQ (27%). The comorbidity of disorders varies between 21-46%. Prior to committing the index offence for which they were sentenced to the conditional TBS order, 80% of these forensic psychiatric patients had already committed multiple crimes (M=7.5; SD=12.2). The index offence also consists of more than one crime (M=3.0; SD=2.4) and mainly consists of (attempts to) commit a violent crime (47%), arson (24%), a sex crime (25%) or murder or manslaughter (23%, in 3% with a deadly victim). All crimes that were committed are counted, therefore these percentages may not be added up. At the start of the conditional TBS order a forensic psychiatric patient usually starts with seven individually imposed conditions, such as cooperation with probation services (84%), or a condition that limits the use of alcohol, drugs or gambling (56%). Of all forensic psychiatric patients with a conditional TBS order 69% starts with a clinical admission in a forensic psychiatric hospital.

Of all forensic psychiatric patients with a conditional TBS order that started between 2000-2012 and who were followed for at least two years, 177 conditional TBS orders were converted into an unconditional TBS order. This is a prevalence rate of 26.3% of all conditional TBS orders that meet the in- and exclusion criteria of the present study. The conversion on average happens after 636 days (well over 1.7 years) and most conversions happen within three years (84%).

A number of factors are significantly associated with a conversion, 11 significant differences were found. One difference has a large effect size: forensic psychiatric patients with a conversion are younger at the start of their conditional TBS order than forensic psychiatric patients without a conversion (with 29.5 years, they are 8.1 years younger than those without a conversion). One difference has an average to large effect size: forensic psychiatric patients on average have more Axis II personality disorders than those without a conversion. Three findings have an average effect size: forensic psychiatric patients with a conversion less often misuse alcohol and more often misuse poly/harddrugs, the public prosecutor less often claims a conditional TBS order and more often claims an unconditional TBS order is better, and the judge more often states that the person involved has been convicted prior

to the index offence or that there are *ad informandum* facts (crimes that are not prosecuted separately but nonetheless weighted in the sentencing). Most of the differences (6 out of 11) have a small to average effect size. These are, forensic psychiatric patients with a conversion more often have an (attempt to) property crime in their criminal record prior to the index offence, more often have had a measure of Placement in a Judicial Youth Facility (*PIJ-maatregel*) and the number of forensic psychiatric patients with at least one Axis I disorders is higher for forensic psychiatric patients with a conversion as compared to those without a conversion. Finally, forensic psychiatric patients with a conversion have less often committed an (attempt to) commit arson as their index offence, the judge less often states that he follows the recommendations by the behavioral experts and forensic psychiatric patients with a conversion more often start with a clinical admission in a forensic psychiatric hospital.

Conditional release order and revocations

The conditional release order (CR) is possible since 1928. At the time it was only possible to be sent on conditional release at the discretion of the Minister of Justice. In 1997 this was altered when the judge was granted the possibility to conditionally release forensic psychiatric patients who had previously been sentenced to an unconditional TBS order. In 2008, 2013 and 2017 alterations were made in de CR order. With these changes it is now possible to infinitely prolong the CR order (since 2017) after this was previously limited to a maximum of three years before 2008 and a maximum of nine years between 2008 and 2016. Also, since the changes in the law in 2013 it has now become obligatory for most forensic psychiatric patients on an unconditional TBS order to be conditionally released prior to final discharge.

Almost all forensic psychiatric patients on conditional release are men (96%) with an Axis I disorder (42%), an Axis II personality disorder (80%) and misuse alcohol/drugs (65%). The comorbidity of different disorders varies from 14-55%. The average age at the time of the start of CR is 40.0 years (SD=8,9) and the IQ usually is low-average (29%) or average (28%). Many forensic psychiatric patients on CR (79%) have committed a crime prior to the index offence (M=7.8; SD=11.9). The index offence also usually consists of more than one crime (M=2.6; SD=1.8). The index offence usually is an attempt at manslaughter or murder (52%, of which 28% involve a deadly victim), a violence crime (43%), or a sex crime (21%). Since each crime is categorized into type of crime and usually more than one crime has been committed by each forensic psychiatric patient, these percentages cannot be added. At the start of CR on average each patient has 10 conditions to abide by, such as cooperation with the demands of the probation services (90%), or a condition limiting the use of alcohol/drugs or gambling (73%). For 90% of the forensic psychiatric patients on CR the execution of their CR starts in society without security measures or in protective housing. Of all forensic psychiatric patients with a CR that has started in 2000-2012 and who were followed at least two years, 52 have had a revocation of their CR. This is a prevalence rate of 7.1% of all CR orders that meet the in- and exclusion criteria of the present study. On average, it takes 650 days (1.8 years) before a revocation occurs and almost all revocations are within three years (98%). Different factors are significantly associated with a revocation, there are 15 significant differences. Two differences have an average to large effect size: there are more forensic psychiatric patients who abuse drugs or alcohol and prior to the actual revocation, the district attorney has more often submitted a request for a revocation that was not granted by the judge. An average effect size was found for six significant differences: forensic psychiatric patients with a revocation have committed more property offences prior to their index offence, they more often have

comorbidity of alcohol or drug misuse and Axis II personality disorders, they more often have to have additional conditions set up for them by the judge, they have been on different stages of leave less often (transmural leave, trial leave and the combination of transmural and trial leave). The other significant differences (7 out of 15) have a small to average effect size: forensic psychiatric patients with a revocation more often have committed offences prior to their index offence, have committed more violent crimes in their judicial past, more often have a history of homelessness in their past, have –on average– a shorter conditional prison sentence as punishment for their index offence, more often have a condition that limits alcohol or drug use or gambling and more often start their CR in a clinical setting.

Conclusions

Conditional TBS order and conversions

- 1 *The prevalence rate of the number of conversions is 26.3%.*
- 2 *From the onset of the conditional TBS order, forensic psychiatric patients who later have to deal with a conversion, are known to have more serious (behavioral) problems than forensic psychiatric patients without a conversion.* A number of the significant findings point to this conclusion. Forensic psychiatric patients with a conversion as compared to those without a conversion, more often have had a measure of Placement in a Judicial Youth Facility (*PIJ-maatregel*) in their past, on average have more Axis II personality disorders, more often misuse poly/hard drugs and they more often have a forensic an Axis II personality disorder. Other factors that may be related to more serious problems in forensic psychiatric patients who later deal with a conversion are that they are younger and that these forensic psychiatric patients more often start their conditional TBS order with an intramural phase in a forensic hospital. It also appears that there is more or more serious criminal behavior: the judge states that there are more *ad informandum* facts (crimes that are not prosecuted separately but nonetheless weighted in the sentencing) and/or that there are more prior convictions in forensic psychiatric patients with as compared to those without a conversion.
- 3 *The effect size for the differences that were found was large for age: forensic psychiatric patients with a conversion are younger than forensic psychiatric patients without a conversion.* Besides this finding, four findings have an average effect size: forensic psychiatric patients with a conversion on average have more Axis II personality disorders, more often misuse poly/hard drugs, the public prosecutor less often claims a conditional TBS order and more often claims an unconditional TBS order and the judge, in his decision to sentence the person to a conditional TBS order, more often states that the person involved has been sentenced before or that there are *ad informandum* facts (crimes that are not prosecuted separately but nonetheless weighted in the sentencing).
- 4 *The most important phase for leads on how to improve the conditional TBS order is the phase in which the person involved is sentenced.* This is due to the fact that all significant differences between forensic psychiatric patients with and without a conversion are related to the phase of their previous history and to the phase of sentencing, however, the previous history cannot be altered.
- 5 *In 14 out of 60 (23%) of forensic psychiatric patients with a conversion, a relatively light new crime is part of the reasons to convert the conditional TBS order into an unconditional TBS order.* The forensic psychiatric patient is almost never sentenced separately for committing this new crime. In all forensic psychiatric patients with a new crime, other conditions are violated as well, and together this is the reason for the conversion.

The conditional release order and revocations

- 1 *The prevalence rate of the number of revocations is 7.1%.*
- 2 *From the onset of the conditional release order, forensic patients who later have to deal with a revocation, are known to have more serious (behavioral) problems than those whose CR order is not revoked.* There are a number of indications to corroborate this conclusion. Forensic psychiatric patients with a revocation more often have a history of homelessness, more often have to start their CR order with a clinical phase, there are more forensic psychiatric patients who abuse alcohol or drugs and they more often have comorbidity of drug abuse and Axis II personality disorders. It also appears that they have more or more serious criminal behavior, because they more often have committed crimes before the index offence, have committed more crimes in their judicial past and have committed more violent crimes in their previous history.
- 3 *The effect size is large for two of the significant findings: there are more forensic psychiatric patients who abuse drugs and prior to the actual revocation, the public prosecutor more often has claimed an unconditional TBS order is warranted but the judge does not agree with this claim.* An average effect size is found for six of the significant findings: there are more property offences in the judicial past, there is more often comorbidity of drug use and Axis II personality disorders, more often additional conditions are set up, and they have been on different stages of leave less often (transmural leave, trial leave and the combination of transmural and trial leave).
- 4 *Prior to the revocation there are a number of indications that the execution of the CR order is problematic.* Forensic psychiatric patients with a revocation more often have additional conditions set up. Also, prior to the actual revocation, the public prosecutor more often has claimed an unconditional TBS order is warranted but the judge does not agree with this claim. Forensic psychiatric patients with a revocation less often have gone through the different stages of leave, while this gradual leave process is associated with less recidivism. They have less often gone on transmural leave, trial leave and the combination of transmural and trial leave.
- 5 *The significant differences between forensic psychiatric patients with and those without a revocation are found in all three examined phases.* Due to the static character of the phase of the previous history, clues to improve the CR order can be found in the sentencing phase and the phase of the execution of the CR.
- 6 *A revocation is not declared lightly.* In 19 out of 51 forensic psychiatric patients with a revocation (37%), a relatively serious new crime is part of the reasons why the CR order is revoked. In almost half of these cases (9 out of 19, 47%) the forensic psychiatric patients are sentenced separately for this new crime, besides the revocation. For all patients with a revocation, besides the new crime, also other conditions have been violated that constitute to the revocation.
- 7 *The two periods of the TBS order under conditions, during the conditional TBS order and during the CR order, show more differences than similarities.* During the conditional TBS order as well as during the CR order, the forensic psychiatric patient has to abide by certain conditions, however, the way the violation of the conditions and the way the conversions and revocations usually occur, differs.

Literatuur

- 3RO (2014). *Factsheet voor medewerkers van de 3RO: Advisering bijzondere voorwaarden*. Versie 4 augustus 2014. Utrecht: 3RO.
- 3RO en GGZ (2012). *Ambulant forensisch psychiatrisch toezicht (ambulant FPT): Samenwerking GGZ-Reclassering. Werkboek*. Utrecht: 3RO en GGZ Nederland.
- American Psychiatric Association (APA) (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4e editie; DSM-IV). Washington, DC: APA.
- Boonmann, C., Wartna, B.S.J., Bregman, I.M., Schapers, C.E., & Beijersbergen, K.A. (2015). *Recidive na forensische zorg: Een eerste stap in de ontwikkeling van een recidivemonitor voor sector Forensische Zorg*. Den Haag: WODC. Cahier 2015-3.
- Commissie-Fokkens (Commissie TBS en Sanctietoepassing Geestelijk Gestoorde Delinquenten) (1993). *Sancties op maat: Eindrapport van de Commissie TBS en Sanctietoepassing Geestelijk Gestoorde Delinquenten*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Commissie-Visser (2006). *Tbs, vandaag over gisteren en morgen*. Den Haag: SDU Uitgevers.
- Conroy (2012). What hypotheses do 'nonparametric' two-group tests actually test? *The Stata Journal*, 12, 182-190.
- DJI (1998). *Jaarcijfers TBS: 1992-1997*. Den Haag: Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI).
- DJI (2001). *De terbeschikkingstelling in maat en getal: Een beschrijving van de tbs-populatie in de periode 1995-2000*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichting (2005). *TBS in getal*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2008). *TBS in getal 2007*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2009). *TBS in getal 2008*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2010). *TBS in getal 2005-2009*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2011). *Forensische Zorg in getal: 2006-2010*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2012). *Forensische Zorg in getal: 2007-2011*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2013). *Forensische Zorg in getal: 2008-2012*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2014a). *Categorisatie van beveiligingsniveau's*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2014b). *Forensische Zorg in getal: 2009-2013*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2015). *Forensische zorg in getal: 2010-2014*. Den Haag: DJI.
- Dienst Justitiële Inrichtingen (2016). *DJI in getal: 2011-2015*. Den Haag: DJI.
- Kalidien, S.N. (red.) (2016). *Criminaliteit en rechtshandhaving 2015: Ontwikkelingen en samenhangen*. Den Haag: Boom criminologie. Justitie in statistiek 6.
- Kogel, C.H. de & Den Hartogh, V.E. (2005). *Contraire beëindiging van de TBS-maatregel: Aantal, aard en verband met recidive*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 236.
- Leuw (1993). *De tbs met aanwijzing: De toepassing van en professionele oordelen over een strafrechtelijke maatregel*. Arnhem: Gouda Quint. Onderzoek en beleid 127.
- Leuw & Mertens (2001). *Tussen recht en ruimte: Eerste evaluatie van de tbs-wetgeving van 1997*. Den Haag: WODC. Onderzoek en beleid 191.

- Lipsey, M.W., & Wilson, D.B. (2001). *Practical meta-analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage. Applied social research methods series, volume 49.
- Nagtegaal, M.H. & Boonmann, C. (2014). *Voorwaardelijke beëindiging van de tbs-dwangverpleging: Contrair versus conform de adviserende instantie(s): Aantal, relatie met recidive en betekenis voor de praktijk*. Den Haag: WODC. Cahier 2014-20.
- Nagtegaal, M.H., van der Horst, R.P., & Schönberger, H.J.M. (2011). *Inzicht in de verblijfsduur van tbs-gestelden: Cijfers en mogelijke verklaringen*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers. Onderzoek en beleid 290.
- Nagtegaal, M.H., Goethals, K., & Meynen, G. (2016). De tbs-maatregel: kosten en baten in perspectief. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 10, 739-745.
- Staatsblad (1986). Wet van 19 november 1986 tot herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Beginselenwet gevangeniswezen en enkele andere wetten omtrent de maatregel van terbeschikkingstelling en enige andere onderwerpen die met de berechting van geestelijk gestoorde delinquenten samenhangen. *Staatsblad*, nr. 587.
- Staatsblad (1988). Besluit van 1 augustus 1988 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 19 november 1986 (Stb. 587) tot herziening van de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering, de Beginselenwet gevangeniswezen en enkele andere wetten omtrent de maatregelen van terbeschikkingstelling en enige andere onderwerpen (...). *Staatsblad*, nr. 380.
- Staatsblad (1997a). Wet van 25 juni 1997 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering omtrent de terbeschikkingstelling en de sanctietoepassing ten aanzien van geestelijk gestoorde delinquenten. *Staatsblad*, nr. 282.
- Staatsblad (1997b). Besluit van 5 juli 1997, houdende vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 25 juni 1997 tot wijziging het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering omtrent de terbeschikkingstelling en de sanctietoepassing ten aanzien van geestelijk gestoorde delinquenten. *Staatsblad*, nr. 300.
- Staatsblad (2007). Besluit van 11 december 2007 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de wet van 22 november 2007 tot verlenging van de totale duur van de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege. *Staatsblad*, nr. 523.
- Staatsblad (2010). Wet van 1 juli 2010 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering in verband met de maatregel van terbeschikkingstelling met voorwaarden (Aanpassingen tbs met voorwaarden). *Staatsblad*, nr. 270.
- Staatsblad (2015). Wet van 25 november 2015 tot Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en Strafvordering in verband met het laten vervallen van de maximale duur van de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege, het verlengen van de proeftijden van de voorwaardelijke invrijheidsstelling en de invoering van een langdurige gedragbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel voor ter beschikking gestelden en zeden- en geweldsdelinquenten (langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking). *Staatsblad* 2015, nr. 460.
- Staatsblad (2016). Besluit van 2 december 2016 tot vaststelling van het tijdstip van inwerkingtreding van de Wet van 25 november 2015 tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en Wetboek van Strafvordering in verband met het laten vervallen van de maximale duur van de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege, het verlengen van de proeftijden van de voorwaardelijke invrijheidsstelling en de invoering van een langdurige gedragbeïnvloedende en

- vrijheidsbeperkende maatregel voor ter beschikking gestelden en zeden- en geweldsdelinquenten (langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking). *Staatsblad*, nr. 493.
- Staatscourant (2006). Aanwijzingen tbs met voorwaarden en voorwaardelijke beëindiging dwangverpleging. *Staatscourant*, nr. 202.
- Staatscourant (2010). Aanwijzingen tbs met voorwaarden en voorwaardelijke beëindiging dwangverpleging. *Staatscourant*, nr. 14627.
- Staatscourant (2016). Aanwijzing tbs met voorwaarden en voorwaardelijke beëindiging van het bevel tot verpleging van overheidswege. *Staatscourant*, nr. 68524.
- Taskforce Behandelduur tbs (2014). *Bevindingen en aanbevelingen: Meerjarenaafspraken forensische zorg 2013-2018*. Den Haag/Amersfoort: Taskforce behandelduur tbs.
- Vliet, van, J.A., Kokken, S., Oldenburg, L.M., & Oei, T.I. (2009). Tbs met voorwaarden en voorwaardelijke beëindiging van de tbs: De voorwaardelijke modaliteiten van de tbs vergeleken. In T.I. Oei & M.S. Groenhuijsen (red.), *Forensische psychiatrie en haar grensgebieden: Actualiteit, geschiedenis en toekomst* (pp. 305-333). Alphen aan de Rijn: Kluwer.

Bijlage 1 Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter

Mw. dr. J.M. Harte

Universitair hoofddocent afdeling Strafrecht en Criminologie, Vrije Universiteit Amsterdam

Leden

Dr. B.J. Verschuere

Universitair docent forensische psychologie, Universiteit van Amsterdam

Mw. drs. R.S. Reker

GZ-psycholoog/Psychotherapeut BIG, vanaf 1-2-2016: Zelfstandige Zonder Personeel (ZZP); GGz Drenthe, Divisie Beveiligde Psychiatrie

R. Driessen

Beleidsmedewerker landelijk kantoor Reclassering Nederland

Dr. M.P. Tummers

Strategisch adviseur, ministerie van Veiligheid en Justitie

Drs. J.J.F.M. de Man

Psychiatrisch adviseur, Dienst Justitiële Inrichtingen, ministerie van Veiligheid en Justitie

Bijlage 2 Indeling (pogingen tot) delicten

1 Levensdelicten

- Moord
- Doodslag
- Mishandeling met de dood tot gevolg
- Doodslag met oogmerk zich het bezit van het wederrechtelijk verkregene te verzekeren
- Medeplegen van doodslag, gevolgd door een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om de uitvoering van dat feit voor te bereiden of gemakkelijk te maken

2 Gewelddelicten

- Diefstal met geweld
- Afpersing
- Straatroof
- Mishandeling
- Mishandeling van een ambtenaar in functie
- Mishandeling met zwaar lichamelijk letsel als gevolg
- Openlijke geweldpleging
- Wederspanning (je met geweld tegen een aanhouding verzetten)
- Bedreiging met enig misdrijf waardoor de algemene veiligheid van personen of goederen in gevaar wordt gebracht
- Bedreiging met enig misdrijf tegen het leven gericht
- Bedreiging met mishandeling
- Bedreiging
- Hij die door geweld of bedreiging met geweld een vergadering van de raad van een gemeente uiteenjaagt of tot het nemen of niet nemen van enig besluit dwingt of een lid, de voorzitter of een wethouder uit die vergadering verwijderd of opzettelijk verhindert die bij te wonen of daarin vrij en onbelemmerd zijn plicht te vervullen
- Opzettelijk iemand van zijn vrijheid beroven en beroofd houden
- Gijzeling
- Stalking

3 Vermogensdelicten

- (Winkel)diefstal zonder geweld (door middel van braak/inklimming, met behulp van valse sleutel)
- Verduistering
- Opzetheling (verkoop van gestolen goed met medeweten)
- Schuldheiling (verkoop van gestolen goederen, had kunnen weten gestolen)
- Valsheid in geschrifte
- Oplichting
- Bijstandsfraude
- Gebruik valse bankbiljetten

4 Zedendelicten

- Verkrachting
- Verkrachting weerloos slachtoffer
- Verkrachting van een persoon beneden de twaalf jaar
- Bedreiging met verkrachting

- Seksueel binnendringen lichaam iemand in leeftijd beneden de twaalf jaar
- Seksueel binnendringen lichaam iemand van ouder dan twaalf en jonger dan zestien jaar
- Ontuchtige handelingen met iemand beneden de leeftijd van zestien jaar
- Ontucht met een minderjarige
- Ontucht met iemand die in lichamelijke onmacht verkeert
- Ontucht met aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige
- Ontucht met weerloos persoon
- Voortgezette handeling van verkrachting
- Feitelijke aanranding van de eerbaarheid
- Schennispleging
- Aanranding
- In bezit hebben van afbeelding of gegevensdrager met afbeelding seksuele gedraging onder 18 jaar

5 Brandstichting

- Brandstichting, terwijl daar gemeen gevaar voor personen/goederen te duchten is
- Brandstichting met gevaar voor goederen
- Brandstichting met gevaar voor personen

6 Overig

- Alle bijzondere wetten (WWM, WWV, Opiumwet, et cetera)
- Vernieling
- Zwartrijden
- Een lijk begraven met het oogmerk om het feit of de oorzaak van het overlijden te verhelen
- Aantasting persoonlijke integriteit (belaging, vorm van stalking)
- Openbare dronkenschap
- Huisvredebreuk
- Straatschenderij (vorm van baldadigheid)
- Belediging (van een ambtenaar in functie)
- Radio-elektrische zending aanwezig hebben in de gevallen waarin dit verboden is
- Joyriding
- Opgeven valse naam
- Openbare dronkenschap
- Opzettelijk een valse verklaring onder ede afleggen
- Deelname aan een organisatie die als oogmerk heeft het plegen van misdrijven
- Misdrijven tegen openbaar gezag (hulp bij ontvluchting)
- Wapenbezit
- Drugsmokkel